

Nr.62 • Februari 1996

Klasse

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

**In andere
scholen**

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.62 • Februari 1996

Hoofredacteur
Leo Bormans
Produktcoördinator
Diana De Caluwé
Redactie
Patrick De Busscher
Gaby De Moor
Jan T'Sas
Secretariaat
Anny Lecocq

KLASSE wordt gemaakt door een
autonome redactie.

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Camp
Prepress: Artefact

Verantwoordelijke uitgever
Georges Monard, Prinses Lydialaan 24,
3001 Heverlee

Abonnement (10x per jaar): 600 fr.
Gunsttarief (studenten, enz.): 300 fr.
Alle Vlaamse leerkrachten, PMS-
medewerkers enz. (van elk net en van
elk niveau) krijgen KLASSE gratis.
Adreswijzigingen uitsluitend regelen via
de eigen schooladministratie.

KLASSE, Koningsstraat 138, 1000 Brussel
Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. coördinatie 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

«DAT KAN TOCH NIET.»

Philip Dewinter stelt een parlementaire vraag n.a.v. een aankondiging in KLASSE over een werkgroep voor homoseksuele leerkrachten. Enkele lezers ergeren zich eraan dat wij zowel de activiteiten van de Bond Beter Leefmilieu aankondigen als een advertentie van Tetra Pak opnemen. En de Oudervereniging voor de Moraal kruipt in de pen omdat we de resultaten van een onderzoek publiceren dat alleen door de vrije PMS-centra is uitgevoerd (zie ook p. 38). Wij dachten eigenlijk dat de tijden voorbij waren waarin men dacht dat de leerkrachten niet zelf kunnen oordelen. Onze lezers zijn professionals met meer dan gewoon kritisch vermogen. Daarom confronteren we u telkens met een breed gamma van informatie, activiteiten en onderzoek. We geven de adressen waar u terecht kunt, nodigen u uit om zelf op verkenning te gaan, vermelden de bronnen van elk onderzoek en zetten onder een advertentie het woord advertentie. Dat dergelijke open aanpak kán in een blad dat door de overheid wordt uitgegeven, blijft sommigen verbazen. Voor anderen is het een hart onder de riem. Aan u de keuze, aan ons de strijd. Van harte.

IN DIT NUMMER

Hoe herkenbaar zijn andere scholen? VIZIER p. 4-11

gezin mee verdienen. Of u daar aan toe bent?

28 - 29

Leraars beoordelen

Een schouderklopje of een sneer, ja dat krijgen leraars wel eens mee. Maar van een gestructureerd oordeel of *feedback* is in veel scholen geen sprake. Dat ervaren leerkrachten als een ernstig tekort. De functioneringsgesprekken komen eraan.

30 - 31

Meer dan kleur bekennen

Stilaan groeit het besef dat intercultureel onderwijs meer moet en kan zijn dan een knutseluurtje, een gastspreker of exotische hapjes in de klas. Al kan dat een goed begin zijn.

«Geen tijd», zegt de leraar. En daar staat Sven. p. 32-33

En ook...

JOURNAAL. Benoemingsstop enz. p. 12-13

UW WEDDE. De loonspanning vermindert. p. 14

IDEE. Denkt u dat het leuk is hier telkens uit te leggen waarom deze bladzijden zo interessant zijn? Oordeel nu zelf. p. 19-22

HOREN, ZIEN EN ZWIJGEN. of Zeker Lezen, Zeker Zien en Zeker Doen. p.23-26

SIGNAAL. Neem nu: stress bij leraars of Vlamingen in Chinese scholen. p. 36-37

INFOLIJN. Over laakbare (en andere) praktijken. p. 38

4 - 11

In andere scholen

Ze heten *methodescholen*, geven *alternatief onderwijs* of steunen op een bijzondere pedagogische aanpak: Freinet, Steiner, Jena-plan, Montessori... Ze trekken steeds meer leerlingen en er komen nieuwe scholen bij. Een reportage in «andere» scholen.

15 - 18

Dialogo met de lezer

Spuw uw gal, ventileer uw ergernis of kom gewoon even voor uw mening uit. Een enquête over KLASSE en over uw eigen onderwijsbeleving. U kunt er bovendien een vakantie voor het hele

Leraars worden voortdurend beoordeeld. Maar hoe? p. 28-29

32 - 33

Sorry, ik heb geen tijd

Sven zit met een probleem. Dat voelt de leraar wel, maar hij ontwijkt het liever: «Geen tijd en ik ben er niet voor opgeleid». Achter het alibi van de chronometer schuilt een gevoel van onmacht en onzekerheid.

34 - 35

Een school voor alle kinderen

In vijf jaar tijd is het aantal kleuters in het buitengewoon onderwijs met 17 % toegenomen. De lagere school volgt dezelfde trend. Tegelijkertijd vervreemden gewoon en buitengewoon onderwijs van elkaar. Hoe keren we het tij?

Anderzijds in

Na een periode van collectieve pedagogische zwakte trekt een heel schoolteam zich op aan het *Montessori-onderwijs*. Ergens anders bestaat sinds kort een *Jenaplanschool*. Er duiken steeds meer *Freinetscholen* op. Zijn dat die rommelige, ru-

VIZIER moerige schooltjes waar de kinderen gewoon hun zin mogen doen en waar de ouders het voor het zeggen hebben? Worden in de *Steinerscholen* de leerlingen echt allemaal kunstenaars? Misvattingen, vooroordelen en vooral onbekendheid verhullen vaak de *methodescholen*. Dit is trouwens ook al een vrij vage verzamelnaam voor uiteenlopende

manieren van onderwijs geven en opvoeden. Bij het samenwerkingsplatform «Onafhankelijke Methodescholen» horen onder meer *ervaringsgerichte project- en Freinetscholen*. De meesten hebben het gewoon over alternatief onderwijs. Sommigen spreken over reformpedagogiek.

De Steinerscholen zagen hun leerlingenaantal in de laatste vijf jaar met bijna 25 % groeien. Ook de andere methodescholen nemen toe in Vlaanderen. Toch blijven ze marginaal. In totaal zou zowat 0,7 % van het aantal leerlingen in het basis- en secundair onderwijs erbij betrokken zijn. Dit getal

andere scholen

is dan weer relatief omdat veel basisscholen met hun leerlingen ervaringsgericht of toch *anders* werken, maar geen etiket van methodeschool opgeplakt willen krijgen.

Hebben de methodescholen dan geen grotere uitstraling naar het traditionele onderwijs? Functioneren in een methodeschool vereist een apart engagement, o.a. een bepaald maatschappij- en mensbeeld nastreven. In de Steinerscholen moeten de leerkrachten één worden met de antroposofie, een aparte levensbeschouwing. Daar gaan ze bovendien niet akkoord met de huidige invulling

van de eindtermen. Anderen *alternatievelingen* willen het zittenblijven afschaffen. Of ze zoeken een alternatief voor de jaarklassen. Enkelen zien in de schoolbank een dwangbuis en klagen in hun kringen al meer dan een halve eeuw over de school als een kazerne voor kinderen. Soms neigt het «alternatieve» zelfs naar onderwijsfundamentalisme. Intussen blijven de zogeheten alternatieve methoden en technieken ook een inspiratiebron voor individuele leerkrachten. In dit Vizier bezoeken we enkele scholen waar het *anders* is. Verwacht geen grote theorieën. Wel *snapshots*, in woord en beeld. ■

Onderwijs moet anders kunnen.

De Appeltuyn, een kleine Leuvense kleuter- en lagere school, bestaat 20 jaar.

In 1975 gingen een aantal ouders op zoek naar een *andere school*. Ze brachten hun inzet en betrokkenheid en ook de nodige centen bij elkaar om een school op maat van hun kinderen te stichten. Ze kozen ook voor *alternatieve leermethodes op basis van de Freinet-technieken*. Freinetscholen, dat zijn die met de drukpers en vrije teksten, luidt het cliché. En waar het altijd zo rommelig en rumoerig is. We gingen er op bezoek en ontdekten naast de drukpersen ook moderne computers. Loopt u even mee door de school?

Van drukpers tot Internet

Een strijkijzer, een hoefijzer, loden buizen en nog allerlei spullen in metaal liggen uitgestald op een tafel aan de klaswand. Ze dienen om een projectwerk rond metaal te illustreren. *Jasper bracht een strijk-ijzer mee. Het is gemaakt van giet-ijzer, lezen we. In de klas staan vier werktafels waarrond een groepje kinderen met een opdracht bezig is. Om de beurt komen enkele kinderen rond de tafel van Benny staan. Zo noemen ze de meester van de eerste graad in de Appeltuyn. Ze vragen hem om raad en hij geeft uitleg bij de rekenoefeningen. Dit kan een beeld zijn uit een willekeurige lagere school. En toch is het hier anders. Benny heeft intussen de cd-speler aangezet. Een klassiek achtergrondmuziekje verstilt het gestommel in de klas. «Als het te rumoerig wordt, storen we elkaar en moeten we even bewust naar muziek luisteren», verklaart hij. «Waarom het bij ons anders is? In de Appeltuyn is de klas een leef- en werkplaats. De leefwereld van de kinderen zit vol uitdagingen, nodigt uit om te onderzoeken en te experimenteren. In praatrondes verwoorden ze wat hen bezig houdt. We begeleiden ze om die ervaringen uit te diepen met projectwerk. Zo werken we een tijd rond een onderwerp dat de leerkracht en de leerlingen samen in de klasraad uitkozen uit de voorstellen.»*

Vrije teksten

«Vaak schrijven de kinderen over het onderwerp een vrije tekst», legt Benny uit. «Maar zonder

achterliggende visie wordt een vrije tekst een alternatief opstel zonder uitstraling. Hun teksten dienen daarentegen om te leren lezen met de globale leesmethode. Het aanvankelijk lezen pikt in op wat de kinderen zelf tot uitdrukking willen brengen. We hebben dus geen klassiek leesboek. De klas stelt haar eigen leesboekjes samen en illustreert ze. De kans op betrokkenheid bij de leerstof is bij kinderen uit het Freinetonderwijs groter dan in het traditionele onderwijs. We bieden ook meer kansen om ze te laten werken in hun eigen tempo. Toch volgen we het officiële leerplan, maar onze aanpak is anders.»

Eigen ervaringen

Célestin Freinet (1896-1966) was een gewone dorpsonderwijzer in Bar-sur-Loup (Frankrijk). Daar ontwikkelde hij na de Eerste Wereldoorlog een onderwijsmodel dat brak met het verstarde, kindonvriendelijke systeem van die tijd. Hij bracht zijn kinderen in contact met het werkelijke leven. Hij maakte excursies en sloot met zijn lessen aan op de belevingswereld van de kinderen. Communicatie stond bij hem centraal. Daarom stimuleerde hij de kinderen over hun ervaringen te schrijven en te praten. Zo ontstonden twee belangrijke werkvormen: de vrije tekst en de klasraad, een regelmatige praatronde in de klas. De teksten mochten de kinderen met behulp van loden letters en een echte drukpers vermenigvuldigen. Communiceren deed Freinet ook buiten de muren van zijn school. Daarmee ontwikkelde hij de schoolcorrespondentie. Hij stimuleerde de kinderen niet alleen uit de schoolboeken te leren, maar zelf onderzoek te doen. De klasgroep was voor hem een kleine gemeenschap waarin kinderen konden leren verantwoordelijkheid dragen voor de dagelijkse gang van zaken.

Ruzie oplossen

«Vroeger vermenigvuldigden we de teksten met speciaal voor kinderen gemaakte drukpersjes. Maar voor ons is de drukpers niet heilig. Bij de kleuters werken ze vaker met losse letterstempels. In onze klas gebruiken we de drukpers soms nog, vooral om illustraties of affiches te drukken. Steeds meer schakelen we echter over naar de tekstverwerking op de computer. Zo kunnen we sneller werken. Tenslotte gaat het om communicatie waarvoor je het beste hulpmiddel gebruikt», verduidelijkt Benny. «Drie-maal per week maken we *Het nieuws van de dag*. Hierin staat wat in de praatrondes is gezegd. Bijvoorbeeld: *Karim moet terug naar het ziekenhuis. Ze halen de draadjes uit zijn wang*». Hun schoolkrant, het *Appelblad*, staat intussen zelfs op Internet.

De klasraad komt een keer per week samen. Hierin lossen leerkracht en leerlingen conflicten op en maken ze afspraken. Er zijn kritiekbladen, ikstel-voor-bladen en ik-feliciteer-bladen. Een Freinetklas is een coöperatieve klas. De leerkracht probeert de groep te helpen om zo democratisch mogelijk te functioneren.

Op donderdag is er bovendien schoolraad. Hier worden de taken verdeeld voor bijvoorbeeld een schoolfeestje. Maar op de schoolraad stellen ze ook de *speelplaatsafspraken* op, zoals *We vechten, spuwen en schelden niet. We proberen samen met de leerkracht de ruzie op te lossen*.

«We hebben heel mooie technieken», zegt Ben-

FREINETSCHOLEN

Het aantal Freinetscholen neemt steeds toe. De «onafhankelijke» tellen nu zowat 1500 kinderen. De Stedelijke Freinetscholen van Gent hebben ongeveer 1000 kinderen in het basisonderwijs en 200 in de middenschool. De ARGO heeft 1 Freinetschool met een 70-tal kinderen. De Federatie Freinetwerking telt in zijn 8 basisscholen 1061 leerlingen. Daarnaast gebruiken heel wat leerkrachten in traditionele scholen individueel Freinet-technieken.

- De andere school is een brochure (200 fr.) van AKO die een overzicht geeft van de Freinetscholen en alternatief onderwijs in Vlaanderen.

- De AKO/Freinetbeweging - Eddy Macquoy - Weldadigheidsstraat 30 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 89 22 is geen spreekbuis van de «Freinetscholen». AKO werkt met individuele leerkrachten van die scholen, maar ook met mensen uit het traditioneel onderwijs die een andere praktijk trachten op te bouwen. Hun vormings- en literatuur aanbod is er voor iedereen.

- Federatie Freinetwerking - prof. J. Van Damme - Abdijstraat 50 - 3001 Heverlee - ☎ 016-40 48 72 - via KUL ☎ 016-32 62 03

- Het Appelblad, de multimediale publikatie van de Appeltuin, is als schoolkrant van een Vlaamse basisschool, wellicht uniek (voorlopig althans). U leest er meer over op Internet: <http://www.artefact.be/open.skies/appeltuin/>

ny. «Toch lukken ze niet altijd. Daarom moeten we de nodige aandacht blijven hebben voor de afwerking van de projecten en de lat voldoende hoog leggen.»

Penthouse om te lezen

In de ruime overdekte speelplaats zijn touwen gespannen waaraan tekeningen gespeld zijn. Aan de wand hangt een enorm schilderij, een beeld van Sarajevo. Het diende als decor voor het toneelstuk *Zlata en wij*. We stappen de klas van Miet binnen. De derde graad ziet er niet uit als een klassiek klaslokaal. Het podium is een soort penthouse dat je met een trap bereikt. Deze verhoogde ruimte binnen het lokaal ligt vol kussens. Ze dient doorgaans als leesplaats. Beneden krijgen de kinderen wel een vrij klassieke les over hoe ze 200 % van 80 kunnen berekenen.

Het lopende project gaat over drugs. «In Freinetscholen verzamelen kinderen informatie rond een thema. Na een praatronde maken ze een tijdschema en een taakverdeling op. Daaraan moeten ze zich houden», zegt Miet. «Na het individueel werken of het werken in groepjes, komt altijd een collectief moment. De kinderen beoordelen het werkstuk. Enkelen geven suggesties. Ze structureren hun eigen ervaring door het gesprek met de anderen. Soms moeten ze explicieter worden, vragen duidelijk beantwoorden. Hierdoor verruimt hun ervaring. De leerkracht legt verbanden. De klasgroep inspireert en maakt ideeën vrij. Iedere keer uit de kinderen hun gedachten en gevoelens op een persoonlijke wijze. Dat kan met taal, schilderen, tekenen, beeldhouwen, toneel, muziek, dans... Voortdurend tasten ze de grens van hun mogelijkheden af. Ze leren zien wat de kwaliteit in hun eigen werk is en in dat van de anderen. Leren is hier een sociaal gebeuren.»

Belangstelling verdiepen

«Deze werkwijze kan niet zonder vrije werktijd, waarin kinderen creatief bezig kunnen zijn met een zelf gekozen activiteit», legt Miet uit. Ze toont ons een lijstje: een gedicht schrijven, Frans leren met de cassette, met de atlas werken, een muziekstukje componeren, een brief schrijven, de klaskrant illustreren of mee helpen typen... «Wij corresponderen met een school in Nederland», zegt een leerling, terwijl hij enkele gedrukte bladen van *Grabbels*, de klaskrant, toont.

Kleuterjuf Jo is druk bezig met voorbereidingen. «Er is bij ons een sterke band met ervaringsgericht onderwijs», legt ze uit. «De kleuters enkel vragen laten stellen over wat hen interesseert, volstaat niet. We verdiepen hun spontane belangstelling en vragen waarom ze iets willen zien. We leren de kinderen ook plannen door bijvoorbeeld vaste knutselmomenten in te lassen. Ik heb 18 kleuters in de klas, van 2,5 tot 4 jaar. Zo trekken de ouders de jongsten mee.»

Ouders draaien mee

Bij de schoolgang hangt een takenblad. Er staat op welke ouders deze week instaan voor het schoonmaken van de klassen en wie er om vier uur aan het poortje staat. Ook wie leesmoeder of -opa is. In het secretariaat treffen we Diane aan. «Zitten blijven is hier echt uitzonderlijk», zegt ze. «In een graadklas kunnen we een leerachterstand makkelijker inhalen. En met de eindtermen hebben we geen moeite. Eindelijk lezen we daarin wat wij al lang doen, zoals klasoverschrijdend werken aan sociale vaardigheid.»

Monica, een ouder, legt ons nog eens uit dat leerkrachten, kinderen én ouders samen de school besturen. «Wij draaien mee in het dagelijks functioneren van de klassen. We gaan mee naar toneel, mee zwemmen, leren de kinderen in ateliers wat ze zelf goed kunnen of graag doen, we houden het documentatiecentrum op peil... Onderwijs moet anders kunnen. Wij denken dat het enkel écht kan lukken, als we onze kinderen ernstig nemen en in de schoolpraktijk vertrekken vanuit hun eigen belangstellingsfeer. Dit betekent dat hen geleerd wordt met elkaar om te gaan, eigen standpunten in te nemen, eigen keuzes te maken. We leren ze ook, binnen het proces van voortdurende verandering en hernieuwing, in hun eigen leven en wereld in te grijpen. Zo'n project biedt geen harde garanties tot welslagen. Integendeel. Toch schept net deze breekbaarheid de voorwaarde om een onderwijsproces op gang te brengen dat écht kan lukken. En tenslotte, alles wat waardevol is, is kwetsbaar.» ■

De klas als leef- en werkplaats.

Kritiek-bladen, ik-stel-voor-bladen en ik-feliciteer-bladen.

«We hebben geen klassiek leesboek»

Leren is een sociaal gebeuren.

In de middelbare school proef je de werksfeer van een atelier.

Een Rudolf Steinerschool bezoeken verloopt in kleurfasen. Het zacht rozerood van de eerste klas omhult je in geborgenheid. Daarna verlopen de kleuren via oranje, geel, groen en blauwgroen naar een zelfstandig blauw in de negende klas. In de twaalfde klas is het blauw ten slotte opgelost in een verstild lila. Opvoeden onder de kleurensymboliek van de regenboog is beeldhouwersarbeid: het (vrij)maken van het beeld dat verborgen ligt in het materiaal. Een belangrijk accent in de Steinerpedagogie is namelijk belemmeringen wegnemen en mogelijkheden vrijmaken die in elk kind verborgen liggen. Elk kind kan een uniek, vrij en rijk ontwikkeld individu worden. Hoe word je wie je bent? Een verkenning van een Steinerschool, waar de jonge leerlingen zes jaar lang bij dezelfde leerkracht blijven.

«In het begin van mijn carrière gaf ik les in het klassieke onderwijs. Toevallig ben ik hier in de Antwerpse middelbare Rudolf Steinerschool beland. De Steinerpedagogie zette me er toe aan in het onderwijs te blijven», bekent Wilbert Lambrecht, leraar Nederlands en Duits. Hij zit in de vergaderzaal van de leraars. In zijn kleurensymboliek is deze zaal orgelpunt én bindteken tegelijk: een sterk magentaroed maakt de cirkelbeweging naar het rood van de eerste klas rond. De foyer, een polyvalente ruimte, op de gelijkvloerse verdieping aan de Volkstraat ontsnapt uit de gedrongenheid, dankzij de gele wanden, de turkooizen zuilen en de witte zoldering. De neutrale tinten van de gangen versluisen de

Worden wie je bent

bezoeker keer op keer naar een nieuw kleurenbad. Het is net of wij verschillende ontwikkelingsfasen van het kind volgen in het ritme en de schakering van het regenbooggamma. De leraar Nederlands vergezelt ons bij de rondleiding in dit vroegere liberale volkshuis. In september 1994 werd de geres- taureerde Art Nouveau-gevel ingehuldigd.

Koper slaan

«Als leraar zijn we hier niet alleen individueel verantwoordelijk voor onze pedagogische taak. We dragen ook een collectieve verantwoordelijkheid voor de hele gemeenschap van de school. Dat houdt extra taken in, zoals het coördineren van vieringen en open dagen. We hechten veel belang aan vieringen.» Intussen staan we in de feestzaal, waar enkele leerlingen de lichtinstallatie testen. Ook hier, zoals elders in de lokalen en gangen, is het plafond bekleed met ruw, houten latwerk. De zaal zelf straalt dezelfde natuurlijkheid uit, in kleur en in sfeer. «Vanmorgen stond de tiende klas op het podium. Hier kun je in alle bewegingsvrijheid gedichten reciteren. Geregeld is er ook zang en toneel. Vorig schooljaar voerde de hoogste klas *Een vijand van het volk* van Henrik Ibsen op. Laatst

hielden we een concert voor de straatkinderen in Columbia, Kroatië en Zuid-Afrika. Zo'n project is vaak vak- en klasoverschrijdend. Dat wekt het schoolbewustzijn bij de leerlingen en het is meteen een mogelijkheid tot communicatie.»

Wie door de middelbare school wandelt, proeft de werksfeer van een atelier. In de ene ruimte is er een wetenschappelijk experiment aan de gang. In een andere boetseren de tiendeklassers een hoofd. De zevende klas is met houtbewerking bezig. In een handwerklokaal zijn leerlingen met weefgetouwen in de weer. En in de kelder leren oudere leerlingen koper slaan.

De Graal

«Onze middelbare school biedt jongeren de kans hun eigen mogelijkheden te exploreren, hun gevoelsleven te verrijken, het abstracte denken te versterken, idealen te verkennen en er vorm aan te geven. Het helpen ontwikkelen van een kunstzin- nig, creatief en oordelend denken en handelen, is de belangrijkste opgave van de leraar», legt onze gids uit. «Uiteraard komen de klassieke vakken aan bod. Zoveel mogelijk vertrekken we van de waarneming en het begrijpen van fenomenen. Eerst komt het proefondervindelijke. Pas daarna komt de abstractie, het domein waar het leven wit is. De leerlingen leren daarom eerst de fenomenen kennen vanuit hun eigen ervaring, in verbondenheid met de natuur. En alles wat bestaat is waarneembaar.»

Het onderwijs steunt ook op latente vragen die bij pubers aanwezig zijn. «We zoeken samen naar een antwoord, via de taallessen in mijn geval», zegt Wilbert. «We bestuderen bijvoorbeeld Parsival en de oorspronkelijke Graallegenden. De grote levensvragen uit deze authentieke meesterwerken verbinden we met de actuali- teit van de huidige wereld. In de middelbare school zijn we zeker niet wereldvreemd bezig. Voor de laatstejaars, de twaalfde klas, geeft de hedendaagse wereldliteratuur inspiratie om hun levensvragen in een toneelstuk uit te drukken.»

Het laatste jaar is een synthese. De scholieren kijken niet alleen terug op wat geweest is, maar vooral naar de toekomst. Ze worden bijvoorbeeld geconfronteerd met het leven van moderne kunstenaars en met hun strijd om tot expressie te komen. De leerling sluit zijn schooltijd af met een eindwerk, waarin een thema over technologie, sociale kwesties, muziek, wetenschap, kunst of politiek wordt uitgediept.

Het laatste jaar is een synthese. De scholieren kijken niet alleen terug op wat geweest is, maar vooral naar de toekomst. Ze worden bijvoorbeeld geconfronteerd met het leven van moderne kunstenaars en met hun strijd om tot expressie te komen. De leerling sluit zijn schooltijd af met een eindwerk, waarin een thema over technologie, sociale kwesties, muziek, wetenschap, kunst of politiek wordt uitgediept.

Sigarettenfabriek

Rudolf Steiner (1861-1925), Oostenrijks wetenschapsman, filosoof en pedagoog, is de grondlegger van de antroposofie. Dit begrip is niet zomaar in tien regels uit te leggen. We verwijzen hiervoor naar gespecialiseerde literatuur. U kunt die verkrijgen bij de *Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen*. Toch dit: Steiner bezat als kind een spontane helderzinnigheid. Voor hem was de ideeënwereld dan ook geen abstracte maar een concreet te ervaren werkelijkheid. Hij ontwikkelde een wetenschap van de geest, een methode om inzicht te verwerven in de bovenzintuiglijke realiteit van mens en wereld.

De Steinerpedagogie berust op drie pijlers. Ten eerste sluit de leerstof volledig aan bij de ontwikkelingsfasen van het kind. De eerste drie zevenjaarsperiodes lopen respectievelijk vanaf de geboorte tot 7

STEINERSCHOLEN

In vijf jaar is het leerlingenaantal in de Steinerscholen met 24 % toegenomen. Er zijn nu in totaal 2698 leerlingen geteld, van wie 1822 in het basisonderwijs, 780 in het secundair en 96 in het buitengewoon onderwijs. Die leerlingen zijn verspreid over 14 basisscholen, 6 secundaire scholen en 2 scholen voor buitengewoon onderwijs. De inrichtende macht zijn zowel leraars als ouders lid van de raad van beheer. *Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen - Kamiel Van Herp - Kasteellaan 54 - 9000 Gent - telefax 09-233 04 06*

jaar, van 7 tot 14 jaar (de onderbouw, van de eerste tot de achtste klas) en van 14 tot 21 jaar (de bovenbouw, van de negende tot de twaalfde klas). Eerst komt het individualiseren van het eigen lichaam, vervolgens het opbouwen van het gevoelsleven en ten slotte het individualiseren van de eigen zielswereld. Of achtereenvolgens na-bootsen, na-voelen en na-denken. Of de fysiologische, psychologische en sociologische ontwikkeling met als afsluiting de geboorte van het "ik". Deze periodes komen niet overeen met de klassieke indeling van de onderwijsniveaus, lager en secundair onderwijs.

Ten tweede beschouwt de leraar het kind als een individueel geestelijk wezen en niet als het produkt van een kruising tussen zijn ouders. Ten derde is het onderwijs gebouwd op de wisselwerking van twee creatieve krachten, die van het kind en die van de leraar.

In 1919 stichtte Steiner de eerste school op antroposofische leest. De arbeiders van de Waldorf-Astoria sigarettenfabriek in Stuttgart wilden een opvoedingsinstituut dat opleidde tot vrije, zelfstandige mensen. Intussen bestaan er in 48 landen al meer dan 600 «Waldorfscholen» of Steinerscholen.

In verwondering

In de kleuterklas ontmoeten we *Hans Annoot*, directeur van de *basisschool*. De klas is een warme, gezellige ruimte met rozige kleuren, eenvoudig speelgoed van natuurlijke materialen, kabouterpjes alom en beschutte hoekjes om in te spelen. Veel natuurstoffen voorhangen ronden de hoekige contouren af. «Dat is typisch voor de zogeheten *organische* architectuur van de Steinerscholen. De rechte lijn wordt vermeden», zegt Annoot.

Activiteiten komen op gang: een kringspel, tekenen, schilderen, brood bakken, een verhaal... De vertelzetel van de juf staat klaar. «Elke dag heeft een vast patroon, omdat ritme net zo essentieel is als eten en drinken», vertelt de juf. «Jonge kinderen hebben behoefte aan vaste momenten in de opbouw van de dag, de week en het jaar. Onze jaarfeesten, Sint-Michaël in de herfst, Sint-Maarten in november, Kerstmis in de winter, Palmzondag in de lente en Sint-Jan in de zomer, brengen deze regelmaat aan. Ze verwijzen ook naar de levende natuur. De kleuter beleeft bijvoorbeeld zeer sterk het uitbotten van de bomen. Kleuters leven ook nog helemaal in de verwondering. Daarom willen ze spelen. Ze leren niet lopen, spreken en denken met hun hoofd, maar met hun vingers, hun ogen en hun mond. De kleuter wil alles nabootsen. Als juf ben je samen met de ouders het grote voorbeeld. Het gaat dus niet alleen

om de verhaaltjes en de spelletjes die je brengt, maar om wie je bent als mens.»

De tien geboden

In de derde klas van de onderbouw drinken ze net thee uit een eigen thermosje. Op elke bank brandt een kaarsje. De eerste les begint met het opzeggen van een spreuk. Dit dagelijkse ritueel is geen gebed, veeleer een bewustzijnsmoment of een concentratieoefening.

We zeggen ook even dag aan de 28 leerlingen van de zesde klas. Het is er net les over *steenkunde*, als voorbereiding op fysica. De kinderen stralen een rustige verwondering uit.

In alle klassen vertellen de leerkrachten verhalen over de mens in de verschillende beschavingsperiodes. In de eerste klas zijn het sprookjes. Daarna volgen fabels en legenden. Later het Oude Testament, de Noors-Germaanse mythologie, de Egyptische en Griekse mythologie, de Romeinse geschiedenis, de Middeleeuwen... Deze verhalen brengen de gevoelswereld van het kind tot ontwikkeling. Er komen *hoe-en-waarom-vragen* over de dingen naar boven. Ze ervaren dat Mozes de man was die zijn volk door de tien geboden een geweten gaf. Maar dat hij ook een leider was die fouten maakte.

De actualiteit als dusdanig komt echter amper aan bod in de onderbouw omdat het kind niet in staat is politieke en actuele onderwerpen te verwerken. De leerstof wordt niet afhankelijk gesteld van de interesse van de leerling. Hij kan dan ook (anders dan in de Freinetscholen) geen *vrije tekst* maken, omdat hij gewoon zal nabootsen wat hij toevallig op TV gezien of ergens gehoord heeft. Zijn horizon is te beperkt om al een eigen bewuste keuze te maken, zeggen de Steinerpedagogen.

Denken, voelen en handelen

«Zittenblijven is bij ons uitzonderlijk», zegt Annoot. «Leerachterstanden zijn makkelijker te remediëren, omdat een leerling zes jaar lang de leerweg aflegt bij dezelfde leerkracht. Typisch voor onze aanpak is het *periode-onderwijs*. De eerste uren van de dag onderwijst de leerkracht hetzelfde vak een aantal weken na elkaar. We gebruiken in de lagere school ook geen handboeken. De echte leerboeken zijn de periodeschriften waarin de leerlingen onder begeleiding schrijven en tekenen. Geleidelijk leren ze zelf de inhoud van de les in hun schriften te verwerken en samen te vatten. Ook het rapport aan het einde van het jaar is bij ons anders. In een getuigschrift schetst de leerkracht een beeld van het kind. De hele ontwikkeling van zijn denken, voelen en handelen komt hierin aan bod.» ■

Mythologie in de lagere school.

«Alles wat bestaat is erfahrbaar.»

«We zoeken samen naar een antwoord.»

Belemmeringen wegnemen en mogelijkheden vrijmaken.

Leerlingen
leren van
elkaar.

Methodescholen zijn en blijven klein. Honderd tot maximum tweehonderd leerlingen lijkt zo het ideaal aantal leerlingen te zijn. Twee Montessorischolen en een Jenaplanschool, de enige in Vlaanderen, zitten tussen deze krijtlijnen. In de Jenaplanschool heten de leerkrachten begeleiders. Ze hebben tot plicht de eigen mogelijkheden van elk kind te zoeken en te stimuleren. In het Montessori-onderwijs is het kind zelf de bouwer van zijn persoonlijkheid. Maar het kind is geen leeg vat dat slechts door de directe bemoeienissen van volwassenen wordt gevuld. Het ontwikkelt zich van binnenuit en vraagt aan volwassenen vooral hulp om het zelf te doen.

«Het was een collectieve beleving van heel ons team om over te schakelen op *Montessori-onderwijs*», verklaart *Linda Schietecatte*. Zij bestuurt de vrije basisschool *Klimop* in Gent. «We wilden het over een andere boeg gooien. Nooit zouden we nog terug willen naar het traditioneel onderwijs. Onze huidige aanpak doet opnieuw de leerkrachten groeien. De eindtermen, als minimumdoelen, zijn een geschenk en bevestigen onze vrijheid.» Dit is het tweede schooljaar dat de school erkend is als Montessorischool. Ze telt 73 kleuters en 94 kinderen in de lagere school.

In Montessorischolen speelt men in op het fenomeen dat elk kind periodes heeft waarin het zeer gevoelig is om bepaalde dingen te leren. «Tijdens deze periodes leert het makkelijk en snel», zegt *Linda*. «Buiten deze periodes gaat het veel moeizamer. Elk kind heeft bovendien een eigen leer- en ontwikkelingstempo. Sommige kinderen wensen al te leren lezen in de derde kleuterklas.

slogan zeggen Montessori-pedagogen. «Het zijn veeleer doof geworden jongelui die spijbelen. Omdat ze doof geworden zijn, zegt de school hun niets meer, heeft ze hun ook niets meer te zeggen. Dat komt omdat in de meeste scholen veel bevelen vallen, terwijl er weinig appèl gedaan wordt op de sluimerende krachten die in de jonge mens zelf liggen. Het kind is de vader van de volwassene die het later zal zijn», beweert Montessori.

Geen zittenblijvers

Intussen bloeit *'t Schooltje van Oppem*, de eerste Montessorischool van Vlaanderen, al tien jaar. «We hebben hier geen klassieke indeling in klassen», legt directeur *Paul Gillis* uit. «Hier vind je een onderbouw voor de kinderen van 3 tot 6, een middenbouw voor de 6- tot 9-jarigen en een bovenbouw voor leerlingen van 9 tot 12 jaar. Voor de allerkleinsten is er nog een peutergroep. Door kinderen zo bij elkaar te zetten, krijg je een samenwerkende en geen competitieve sfeer. Oudere leerlingen helpen de jongere. We hebben geen zittenblijvers. Maar we moeten wel leerlingen weigeren wegens plaatsgebrek. We hebben er nu 196.»

Vrijheid is een sleutelbegrip in de Montessori-pedagogiek. De leerkrachten laten de kinderen zelf aanbrengen wat hen interesseert. «De onderwijzers zijn in de eerste plaats observators», zegt de directeur. «Ze houden in het oog hoe kinderen individueel evolueren. En ze sturen bij. Hierdoor zijn toetsen, huiswerk of proefwerken overbodig. Ook de klassieke rapporten. De leerkracht houdt een klasseboek bij waarin hij de vorderingen van

elk kind noteert. Om de twee maanden licht hij het evaluatierapport toe op een individueel oudercontact.»

Gehoorkokertjes

Volgens Montessori moet je de klas zo inrichten dat er genoeg prikkels zijn om elk kind voedsel voor de geest te bieden. Daarbij is er veel didactisch materiaal nodig.

In de klassen van *'t Schooltje* ligt het materiaal uitnodigend te wachten: pak mij, gebruik mij, leer wat van mij. De hele omgeving, de leerkracht of *leider* inbegrepen, is een deel van de uitnodigende taal der dingen. De kinderen werken met handelings- of ontwikkelingsmateriaal: strikkenrekken, vermenigvuldigingsborden, rekenstokken, gehoorkokertjes,... Je krijgt een geweldige rel wanneer iemand afwijkt van het door Montessori destijds ontworpen materiaal, beweren critici.

We volgen een voormiddag in de middenbouw. Als de kinderen op school komen, mogen ze onmiddellijk in hun klaslokaal om met de leerkracht te praten. En de ouders mogen dat ook. De kinderen kiezen alvast een werkje waarmee ze vandaag bezig zouden willen zijn. Voor een groot gedeelte bepaalt elk kind zelf zijn dagindeling aan de hand van het *werkrooster* dat de leerkracht voor hem opmaakte. Natuurlijk zijn er ook klassikale momenten, zoals gymnastiek, wereldoriëntatie en muzische vorming.

Als iedereen aanwezig is, vraagt de leerkracht even algemene aandacht. Dat dient voor mededelingen, het behandelen van de actualiteit, voor kinderen die iets willen vertellen. De leerkracht

«Help me het zelf te doen»

Anderen zijn hier pas aan toe aan het einde van wat traditioneel het eerste leerjaar wordt genoemd. Een kind voelt zich goed als je zijn tempo respecteert.»

Sluimerende krachten

Omstreeks de eeuwwisseling bestond het onderwijs uit orde, tucht, vlijt en in schoolschort recht op zitten met de armen over elkaar. Een kind werd gestraft of beloond. Luiheid, ongehoorzaamheid en eigenwijsheid waren de ergste ondeugden. Deugden waren vaderlandsliefde, plichtsbesef en godsdienst. De Italiaanse arts *Maria Montessori* (1870-1952) brak met deze uitgangspunten. In plaats daarvan stelde ze vrouwen in de natuurlijke neigingen van het kind tot leren, ordenen en concentratie. Kinderen komen in deze andere leeromgeving tot *normalisatie*. Dat is een proces waarbij een kind uit vrije wil de normen en waarden van een groep accepteert en evenwichtig wordt. Daarna is het in staat aan zijn eigen ontplooiing te werken, om «het zelf te doen.»

«Van spijbelen word je doof», is een verkeerde

MONTESSORI EN JENAPLAN

• 't *Schooltje van Oppem (Montessori)* - Pol Gillis - Processieweg 4 - 1860 Meise-Oppem - ☎ 02-269 33 52. Hun boek *Het spreekt vanzelf* vertelt over de aanpak in de Montessorischolen. Het telt 120 pagina's, een 60-tal foto's en kost 750 fr. Wie het wil bestellen, belt naar de school.

• *Klimop (Montessori)* - Linda Schietecatte - Theresianenstraat 34 - 9000 Gent - ☎ 09-223 75 08

• *Het Regenboogje (Jenaplan)* - Luc Kyot - Gentstraat 194 - C. Vanderheydenlaan 26 - 9041 Gent-Oostakker - ☎ 09-251 23 05 of 09-251 13 32

leidt ook de planning van eventuele groepslessen, dictees of algemene lessen.

Nakijkbak

Na deze inleiding gaat elk kind zijn eigen weg, met zelfgekozen werk. Het eerste kwartier helpt de leerkracht sommige kinderen op gang. Maar al gauw is iedereen met heel verschillende onderwerpen bezig: aardrijkskunde, rekenen met materiaal, lezen, verhalen en gedichten maken met de letterdoos, opdrachten uitvoeren met een taaldoos, tekenen, schilderen. Ze praten zacht in de groep om elkaar niet te storen. Ze lopen rustig heen en weer om materiaal uit de kasten te nemen. Ze blijven geconcentreerd bezig.

De leerkracht gaat nu even aan het tafeltje van een kind zitten om een individueel lesje te geven. Zo wisselt het werk van de leerkracht steeds af: individuele lesjes, hulpperiode, individuele en/of groepslesjes, hulpperiode, observatie, klassikaal moment, hulpperiode enz.

De kinderen kiezen een plek om te werken. Dat kan aan hun tafeltje, op de grond of op een vloerkleed of samen aan een grote tafel voor het groepslezen. Sommigen trekken zich terug in het keukentje om met inhoudsmaten te werken. Of voor een huishoudelijk karweitje.

Aan het einde van de voormiddag ruimen ze alles op om nog iets gezamenlijks te doen, een taalspeltje bijvoorbeeld. Het werk dat ze hebben gemaakt, leggen ze in de *nakijkbak*.

Eigen identiteit

Ook in *Het Regenboogje*, een *Jenaplanschool*, werken de kinderen zelfstandig en volgens hun eigen tempo. Deze basisschool bestaat sinds september 1993 en ontvangt momenteel 95 kinderen. Waar zit het verschil met een Montessorischool? Dat is vooral te vinden in de basisprincipes van het Jenaplan over de mens, de samenleving en de school. Zo heeft onder meer volgens deze principes elk mens, ongeacht zijn ras, nationaliteit, geslacht, sociaal milieu, religie of levensbeschouwing, het recht een eigen identiteit te ontwikkelen. Die identiteit wordt gekenmerkt door zelfstandigheid, kritisch bewustzijn, creativiteit en gerichtheid op sociale rechtvaardigheid. In de school hebben de volwassenen de taak de uitspraken over mens en samenleving tot (ped)agogisch uitgangspunt voor hun handelen te maken.

«De school richt zich dus niet enkel op de leerstof, maar ook op de persoonlijkheid van de leerlingen», zegt directeur *Luc Kyot* wat concreter. «Ze moeten ook leren kritisch en solidair zijn. Er is

bij ons veel aandacht voor de gevoelens van de kinderen en voor de plaats die ze innemen in de groep. We hechten veel waarde aan het groepsleven. Andersystemen zijn wellicht individualistischer ingesteld. We werken vaak met projecten rond een thema waarin de verschillende vakken geïntegreerd zijn.»

Huiskamersfeer

In de klassen heerst een huiskamersfeer. De begeleider loopt tussen groepjes van een viertal kinderen. Het werk is onderverdeeld in de *cursus*, het *stil-werkuur* en het *blokuur*. De cursus bestaat uit groepsinstructies en de daarmee verbonden werkingsopdrachten, zoals aanvankelijk lezen en schrijven. In het stil-werkuur verwerken de kinderen individueel de opdrachten die voortkomen uit de instructiemomenten. Ze werken dan ook aan de weektaak. Tijdens het blokuur komen de activiteiten aan bod waarbij staat wereldoriëntatie centraal.

Jenaplanscholen werken met stam- en niveaugroepen. In een stamgroep zitten kinderen van verschillende leeftijden en met verschillende vorderingen in de leerstof. Tijdens hun hele basisschooltijd komen de kinderen in drie achtereenvolgende stamgroepen terecht. Eerst van 2,5 tot 5 jaar in een kleuterbouw-stamgroep, de onderbouw. Daarna van 6 tot 8 jaar in de middenbouw en vervolgens van 9 tot 12 jaar in de bovenbouw. Een niveaugroep bestaat uit een aantal kinderen die even ver gevorderd zijn in een bepaald leerstofonderdeel.

Ochtendkring

De Duitse pedagoog *Peter Petersen* (1884-1952) ontwikkelde het Jenaplan-onderwijs. Volgens hem maakt net de heterogeniteit van de stamgroepen een natuurlijk leerproces mogelijk. Leerlingen leren van elkaar en geven elkaar hun ervaringen door. Het ontwikkelingsproces verloopt geleidelijk. Zitten-blijven hoeft bijgevolg niet.

«In de *ochtendkring* ontmoeten de kinderen elkaar aan het begin van een nieuwe dag. Maar in de *open kring* kan iemand een ruzie of de voorbereiding van een feestje bespreken», vertelt *Luc Kyot*. «We eindigen elke week met een bijeenkomst van de hele school. Dan voeren de kinderen toneelstukjes op, musiceren of dansen en vertellen elkaar aan welk thema ze werkten.» ■

«De eindtermen zijn een geschenk.»

«Het kind is de vader van de volwassene die het later zal zijn.»

De school richt zich niet enkel op de leerstof.

TIEN VOORWAARDEN

Iedereen kan een privé-school stichten. De organisatoren moeten dan evenwel voor alle werkingskosten opdraaien en de lesgevers zelf betalen. De onderwijs-overheid kan echter een school subsidiëren als ze voldoet aan tien voorwaarden. Ze staan opgesomd in artikel 24 § 2 van de Schoolpactwet. De onderwijsinspectie controleert in dit geval het «peil van de studiën» en beslist of de school al of niet voldoet. Binnenkort worden de eindtermen ingevoerd. Scholen die geen rekening houden met deze minimumdoelstellingen dreigen hun subsidie te verliezen. Enkel de Steinerscholen vragen de huidige eindtermen voor het basisonderwijs te herdefiniëren. Ze willen eindtermen die ze kunnen integreren in het eigen schoolwerkplan, in overeenstemming met de eigen pedagogische inzichten.

Niets gemist?

Het Vlaams gewoon en buitengewoon basisonderwijs is voor 90,8 % **gemengd** in de 4136 vestigingsplaatsen. Let wel, er zijn meervestigingsplaatsen dan scholen, die één enkele administratieve entiteit vormen. Het basisonderwijs van het gemeenschaps- (580 vestigingsplaatsen) en dat van de provincies (8 vestigingsplaatsen) is voor 100 % gemengd. Het gemeentelijk basisonderwijs (963 vestigingsplaatsen) is voor

JOURNAAL

92,2 % gemengd en het vrij gesubsidieerd (2585 vestigingsplaatsen) voor 88,2 %. ■ De CVP-fractie in het Vlaams parlement heeft zich in de commissie onderwijs verzet tegen het voorstel van decreet van VLD en Agalev over de **gelijke toegang van jongens en meisjes**. Ze is van mening dat de overheid zich niet moet mengen «in een redelijke keuze die nog steeds door een belangrijk deel van de ouders en scholen wordt gemaakt». De onderwijsminister blijft er intussen bij dat een wettelijke regeling niet nodig is. ■ Het basis- en buitengewoon onderwijs krijgen **extra administratieve omkadering**. Met de extra middelen kunnen de scholen administratief personeel inzetten of de administratieve uitrusting verbeteren. Voor 1995-1996 voorziet de Vlaamse regering in 280 miljoen frank. Over dit principieel goedgekeurde besluit zal worden onderhandeld met de vakbonden en in het overkoepelend onderhandelingscomité voor het vrij onderwijs. ■ Het **ouderverenigingswerk** zal steun krijgen van de Vlaamse regering. Dit valt in het kader van het werken aan nieuwe participatiestructuren en aan de inspraakcultuur. Democratische inspraak is namelijk onhaalbaar als niet alle partners over eenzelfde voorkennis over feiten en gegevens beschikken. Inspraakstructuren voor ouders hebben slechts zin als die ouders ook met kennis van zaken hun rol kunnen vervullen. Tot nu toe kregen het Nederlandstalig Verbond van Ouderverenigingen en de Vlaamse Confederatie van Ouders en Ouderverenigingen respectievelijk 1,2 en 1,8 miljoen frank per jaar. Volgens het voorontwerp van decreet zal daar in 1997 10 miljoen frank bij komen. Dit bedrag zal worden verdeeld in de vorm van werkingstoelagen voor .../...

Weinig discipline. Ongeveer 40 % van de Vlaamse leerlingen (11-18 jaar) vindt dat het niet zo rustig is tijdens de lessen. Bijna 19 % van de 13-jarige meisjes en van alle 15-jarigen, zowel jongens als meisjes, is van mening dat er zeer weinig discipline heerst in de klas. Meer dan één vijfde van de jongens in het BSO en van de meisjes in het TSO meent dat het er zeer ongedisciplineerd aan toe gaat in de klas. Ruim meer dan de helft van de leerlingen, ongeacht de onderwijsvorm, heeft veeleer negatieve ervaringen met discipline. Voor meer dan 20 % van de leerlingen is de onderlinge sfeer tussen hen echter zeer goed. De verhouding met de leerkrachten is overwegend positief tot neutraal. Jongens uit het beroepsonderwijs hebben de beste relatie met hun leerkrachten. Maar over het algemeen vinden jongens, meer dan meisjes, dat hun leerkrachten te hoge verwachtingen hebben. Meer dan de helft van de leerlingen heeft een zeer goede verhouding met zijn ouders, maar deze score daalt vanaf 15 jaar. Jongeren uit het BSO ervaren duidelijk minder steun van

hun ouders. Wat de schoolbeleving betreft, gaan meisjes liever naar school dan jongens. Uiterst positief hierbij scoren vooral de jongste meisjes. 78 % van de 11- en 12-jarige meisjes houdt van schoolgaan. Dit percentage daalt tot 56 % op 17-18 jaar. Voor jongens liggen de percentages respectievelijk op 65 en 42 %. De 11- en 12-jarigen zijn van mening dat ze niet te veel moeten doen voor de school. Daarentegen vinden vooral de 15- en 16-jarigen van wel. Ze voelen zich onder druk staan.

Deze en nog meer gegevens vindt u uitgebreid in de brochure **Jongeren en Gezondheid in Vlaanderen** - Els Van de Mierop (UIA - ☎ 03-820 25 20 - fax 03-820 26 40) en Lea Maes (RUG - 09-240 36 28 - fax 09-240 49 94)

Kleuters. Op 1 september 1996 gaat de **nieuwe instapregeling** voor tweeënhalfjarige kleuters in. De Vlaamse regering keurde deze regeling principieel goed. De scholen kunnen nu maatregelen nemen om de instap praktisch mogelijk te maken, de ouders tijdig te verwittigen en om, indien nodig, te voorzien in opvangmogelijkheden. Vandaag mogen ouders hun kleuter van 2 jaar en 6 maanden in een kleuterschool inschrijven en hem ook dadelijk aan de kleuterjuf toevertrouwen. De nieuwe maatregel beoogt de instap van de kleuters te beperken tot 5 vaste momenten: de eerste schooldag na de zomer-, de herfst-, de winter-, de krokus- en de lentevakantie. Inschrijven (maar niet

instappen!) blijft mogelijk vanaf 2,5 jaar. Volgens de onderwijsminister is kleuteronderwijs wel degelijk *onderwijs* en geen opvang voor peuters. Daarom moet de kleuter voldoen aan minimale voorwaarden, zoals een zekere zelfstandigheid bezitten (i.v.m. eten en netheid), aandachtig kunnen zijn en met de kleuterleidster en de groep kunnen omgaan. Vandaag worden kleuters, ongeacht hun mogelijkheden om de school aan te kunnen, al vanaf 2,5 jaar naar de kleuterklas gestuurd. De nieuwe maatregel heeft in de eerste plaats de maturiteit van de kleuter voor ogen. Hierdoor zal de gemiddelde leeftijd hoger liggen, zodat de kinderen verder zullen staan in hun ontwikkeling. In het systeem van vaste instapmomenten kan de school anticiperen op de komende organisatiebehoeften. Het schoolteam kan zich voorbereiden op de doelgroep nieuwe kleuters. Ten slotte zal ook het gemiddeld aantal kleuters per groep lager liggen.

Het Departement Onderwijs becijferde welke invloed de nieuwe maatregel op de omkadering heeft. Zo moeten er nu eerst, afhankelijk van de schoolgrootte, 12 tot 15 kinderen bij komen, eer een kleuterleider voor 12 lestijden kan worden ingeschakeld. Met de nieuwe regeling kan dit vanaf 11 lestijden door een aangroei van 11 tot 14 kinderen.

Benoemingsstop. Vanaf 1 februari 1996 tot en met 1 januari 1998 komt er een tijdelijke beperking van de vaste benoeming in het gewoon en buitengewoon **secundair onderwijs** (SO), het onderwijs voor sociale promotie (OSP) en het deeltijds kunstonderwijs (DKO). Deze maatregel geldt ook voor de PMS-centra. De Vlaamse regering keurde het voorstel *principieel* goed. Het laatste woord is echter aan de Vlaamse Raad. Voor de tijdelijke maatregel wordt wel een uitzondering gemaakt voor leerkrachten in scholen waar vastbenoemde leraars minder dan 85 % van het jaarlijks pakket lessen innemen, op voorwaarde dat het om een benoeming gaat van ten minste de helft van een voltijdse opdracht. Voor leerkrachten van wie de benoemingsprocedure is ingezet, wordt de procedure afgerond. Vanaf 1 september 1996 kunnen het gewoon en buitengewoon SO, OSP en DKO ook geen nieuwe studierichtingen meer organiseren en aanbieden wegens een programmatiestop.

De onderwijsminister noemt deze tijdelijke programmatie- en benoemingsstop noodzakelijk om de zich opdringende hervormingen in de betrokken onderwijsniveaus niet te hypothekeren. Concreet denkt hij hierbij aan een teveel aan vastbenoemde leerkrachten en een teveel aan studierichtingen. Volgens vakbondskringen is de benoemingsstop echter een «slag in het water». De *supertijdelijken*, leerkrachten die na 10 jaar en meer nog niet zijn benoemd, kijken ook met argwaan naar de maatregel. Wordt beslist vervolgd.

Lerarenopleiding. Mobiliteit is onontbeerlijk voor toekomstige leraars. Leraars moeten kan-

sen krijgen om van onderwijsopdracht te veranderen. Voorts moeten ze in de toekomst ook kunnen worden ingezet in de volwasseneducatie. Dat zegt de **Vlaamse Onderwijsraad** (VLOR) als reactie op het voorontwerp van decreet over de lerarenopleiding. In zijn advies zegt de VLOR dat het voorontwerp mogelijkheden creëert om naast de initiële ook voortgezette opleidingen in het leven te roepen. Positief is ook dat veel aandacht naar de aanvangsbegeleiding van beginnende leerkrachten gaat. Het voorontwerp zegt echter

niets over de middelen om deze begeleiding waar te maken. Er ontbreekt ook een lerarenopleiding voor het hoger onderwijs. Het spreekt evenmin over de opleiding van de leraars voor het deeltijds kunstonderwijs en voor het onderwijs voor sociale promotie. Bovendien blijft voor de opleiding van leraars voor technische en praktische vakken alles bij het oude. De VLOR pleit ervoor om deze opleidingen te verstevigen en te laten organiseren door de hogescholen. Bij de voortgezette lerarenopleidingen ontbreken volgens de VLOR mogelijkheden om zich te bekwalamen voor een opdracht in het beroeps onderwijs, opleidingen voor directeurs of voor stagementoren en een (blijvende) financieringsregeling, zowel voor de uni-

versiteiten als voor de hogescholen. Voor de lesbevoegdheid van de regenten, herhaalt de VLOR dat regentaatsstudenten tijdens hun initiële opleiding de mogelijkheid moeten krijgen om een uitbreidingsmodule te volgen waardoor ze lesbevoegdheid verwerven voor een tweede vak in de tweede graad.

De Vlaamse regering stelt voor dat de regent één vak in de tweede graad zou mogen geven. Dit laatste voorstel nemen de normaalscholen en de regentaatsstudenten niet. Van zijn kant zegt de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) dat de kwaliteit van het onderwijs de aanwezigheid vereist van voldoende licentiaten. De VLIR vindt het onaanvaardbaar dat de leerlingen in de tweede graad SO onvoldoende leraars zouden krijgen «die door hun wetenschappelijke vorming hun vakgebied ten volle beheersen». Daarmee steunt de VLIR de regering in haar voorstel om de regent slechts één vak in de tweede graad toe te staan. Wordt ook vervolgd.

Watervalstelsel. Bij de overgang van het secundair naar het **hoger onderwijs** schom-

melt het aantal mislukkingen in het eerste jaar tussen 50 en 55 %. Deze mislukkingen verlengen de opleidingsduur en leiden tot het *watervalstelsel*. Studenten zakken geleidelijk af naar intellectueel minder veeleisende studierichtingen. Procentueel bekeken, blijft het aantal mislukkingen in het hoger onderwijs al enkele decennia constant. Toch nam het maatschappelijk effect ervan fors toe. In de jongste vier decennia vertienvoudigde het aantal studenten, en dus ook het aantal mislukkingen. Ondanks de massale toename van studenten over-

Ziekteverlof. Sinds 1 januari controleert een nieuwe firma, **Securex**, de afwezigheid wegens ziekte van personeelsleden in het onderwijs. De Vlaamse overheid zegde het contract met het geneeskundig controleorgaan **PLUS-MC** uit Antwerpen op. De Gentse firma **Securex** controleert sinds 1960 de afwezigheid van personeel in particuliere ondernemingen. Sinds een vijftal jaar doet ze dat ook voor openbare besturen, zoals Belgacom, de stad Gent en verscheidene OCMW's en gemeentebesturen. Medische attesten moeten voortaan naar **SECUREX** - Dienst Medische Controle - t.a.v. Dr. De Block - Bagattenstraat 16 - 9000 Gent. De controle-aanvragen kunnen via een groen telefoon- en faxnummer ingediend worden: ☎ 0800 12 346 - fax 0800 16 782. Bijkomende informatie is intussen aan de scholen verstrekt.

kost van het hoger onderwijs zeer hoog is. Die kost omvat zowel de inspanningen die studenten en hun gezinnen leveren als de inspanningen van de overige leden van de gemeenschap. Die dragen via de overheid bij tot de financiering. Intussen lijken de economische baten van het hoger onderwijs te verminderen: de relatieve kans op werkloosheid voor hoger geschoolden neemt toe, net als de werkgelegenheid met overkwalificatie en in onderbetaalde jobs.

Aansluitend bij deze probleemstelling bracht de VLOR de belangrijkste determinanten in de overgang secundair-hoger onderwijs in kaart. Het gaat hier om persoonlijkheidsfactoren (intelligentie, motivatie, studeergedrag), de sociale omgevingsstructuren, de vooropleiding en de polyvalentie van de diploma's in het secundair onderwijs, de eigenheid van het hoger onderwijs (kwaliteit, evaluatie, financiering, organisatie), de vrije toegang, de studiekeuze en de studiekeuzebegeleiding, en de voorbereidingsinstrumenten en -activiteiten. Voor deze thema's zal de VLOR oplossingen of verbeteringen voorstellen. ■

.../...

koepelorganisaties of *ondersteuningscentra voor ouderverenigingen*. Ook andere organisaties, zoals de Bond van Grote en Jonge Gezinnen, zouden een beroep kunnen doen op een *projectsubsidie*.

■ De Franstalige privé-school in **Voeren** kan geen getuigschriften van basisonderwijs uitreiken, daar deze inrichting niet door de Vlaamse Gemeenschap georganiseerd, gesubsidieerd of erkend wordt. Leerlingen van deze *Retour-à-Liège-school* kunnen zich ook niet regelmatig inschrijven in het Vlaams gefinancierd, gesubsidieerd of erkend secundair onderwijs. Een inschrijving als vrije leerling daarentegen is aan geen overheidsbepalingen onderworpen, maar aan deze leerling mag geen officieel studiebewijs worden afgeleverd. In dit verband is de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het voltijds secundair onderwijs belangrijk als alternatief voor het gewone schoolcircuit. ■ De meeste Belgen zijn niet bereid meer **belastingen** te betalen om het onderwijs te financieren. Dat blijkt uit een opiniepeiling in de krant *La Libre Belgique*. Nochtans vindt een grote meerderheid van de ondervraagden dat de eisen van de betogende studenten terecht zijn. Dat geldt ook voor de eisen van de leerkrachten. Maar toch houdt de belastingbetaler de vinger op de knip. ■

Bij de burens

De Nederlandse onderwijsinspectie vindt dat de landelijke ouderorganisaties meer geld moeten krijgen om ouders bij te scholen. Alleen dan heeft het streven om de **betrokkenheid van ouders** op de basisschool te vergroten kans van slagen. De inspectie schrijft dat ouders te weinig informatie krijgen om goed te kunnen participeren op school. Ze stelt ook voor contracten tussen ouders en school op te stellen, waarin staat wat zij van elkaar verwachten. ■ Nederlandse middelbare scholen moeten in de toekomst van hun leerlingen regelmatig een **conditietest** afnemen om te zien of de scholieren voldoende en goed bewegen. ■ Een groep op de Nederlandse basisschool telt gemiddeld 25 leerlingen, maar klassen met **meer dan 30 leerlingen** zijn geen uitzondering. In Vlaanderen zou een klas in het basisonderwijs gemiddeld 16 leerlingen tellen. Maar u weet dat een gemiddelde klas niet bestaat. ■

Wedden

Leerkrachten in het kleuteronderwijs verdienen nu evenveel als onderwijzers. Of anders gezegd: het barema van de kleuterleiders is op elk ogenblik van de loopbaan identiek aan dit van de onderwijzers. Maar ook de loonspanning tussen de verschillende salarissen, van kleuterleider tot licentiaat, is de laatste jaren verminderd. Uw wedde in beeld.

Leerkrachten in het kleuteronderwijs verdienen nu

LOOPBAAN

evenveel als onderwijzers.

Of anders gezegd: het

barema van de kleuterleiders is op elk ogenblik

van de loopbaan identiek aan dit van de onderwijzers.

Maar ook de loonspanning tussen de

verschillende salarissen, van kleuterleider tot licentiaat,

is de laatste jaren verminderd.

Uw wedde in beeld.

Grafiek 1 geeft de evolutie van de weddebarema's weer. De gehanteerde weddebarema's zijn de weddeschalen tegen 100 %. Dit wil zeggen dat eventuele indexaanpassingen niet op deze bedragen werden toegepast. U ziet dus telkens de stijging van de nettolonen, uitgedrukt in de geldwaarde van 1990. Eerlijk is eerlijk.

De weddeschalen veranderen wel onder invloed van de uitvoering van de CAO-akkoorden.

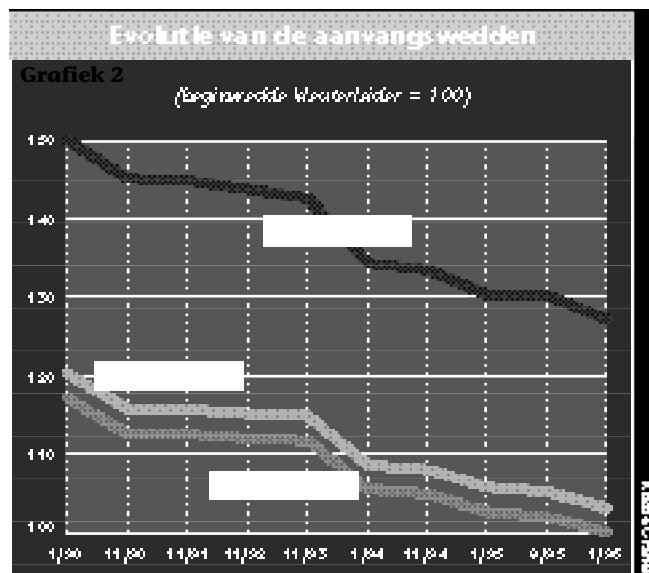
Voor de vergelijking van de verschillende barema's maken we gebruik van de weddeschalen op drie verschillende tijdstippen in de carrière. Bij de aanvang van de loopbaan ontvangt men de minimumschaal binnen het barema. Vervolgens bekijken we de evolutie van het barema na 10 jaar

geldelijke anciënniteit. Een derde vergelijkingspunt vinden we in de maximumweddeschaal op het einde van een volledige loopbaan. Wie goed kijkt, merkt de verschillen.

Naar elkaar

In grafiek 2 vergelijken we de evolutie van de aanvangswedden van onderwijzers, regenten en licentiaten met de aanvangswedde van kleuterleiders. Daaruit blijkt o.a. dat de verschillende beginwedden de laatste jaren naar elkaar toe groeien.

Departement Onderwijs - Afdeling Beleidsgerichte Coördinatie - Afdeling Begroting en Gegevensbeheer - RAC - Arcadengebouw - 1010 Brussel - fax 02-210 53 72

Grafiek 1

KLEUTERLEIDER

	1/90	11/90	11/91	11/92	11/93	1/94	11/94	1/95	8/95	1/96
aanvangswedde	100,0	107,0	109,0	111,6	114,8	122,1	124,1	127,2	128,4	131,5
na 10 jaar geldige anciënniteit	127,9	148,5	151,3	154,3	158,0	158,0	160,0	160,0	161,6	161,6
maximum	176,3	198,4	202,2	205,6	209,8	209,8	211,9	211,9	214,0	214,0

ONDERWIJZER

	1/90	11/90	11/91	11/92	11/93	1/94	11/94	1/95	8/95	1/96
aanvangswedde	100,0	103,0	104,9	107,3	110,2	110,2	112,0	112,0	113,1	113,1
na 10 jaar geldige anciënniteit	124,0	127,7	130,1	132,7	135,8	135,8	137,6	137,6	139,0	139,0
maximum	165,6	170,6	173,8	176,8	180,4	180,4	182,1	182,1	184,0	184,0

REGENT

	1/90	11/90	11/91	11/92	11/93	1/94	11/94	1/95	8/95	1/96
aanvangswedde	100,0	103,0	104,9	107,3	110,1	110,1	111,8	111,8	113,0	113,0
na 10 jaar geldige anciënniteit	127,1	130,9	133,4	135,9	139,1	139,1	140,8	140,8	142,2	142,2
maximum	177,6	182,9	186,3	189,4	193,0	193,0	194,8	194,8	196,7	196,7

LICENTIAAT

	1/90	11/90	11/91	11/92	11/93	1/94	11/94	1/95	8/95	1/96
aanvangswedde	100,0	103,0	104,9	107,0	109,4	109,4	110,8	110,8	111,9	111,9
na 10 jaar geldige anciënniteit	128,9	132,8	135,3	137,6	140,3	140,3	141,7	141,7	143,1	143,1
maximum	179,1	184,5	188,0	190,7	194,0	194,0	195,4	195,4	197,4	197,4

klasse

DIALOOG MET DE LEZER

Misschien had u het al gemerkt, maar de redactie van dit blad houdt voeling met haar lezers.

- Elke maand ontvangen wij honderden **brieven en kaartjes** met ideeën, voorstellen, meningen, kritiek en commentaar. Die gebruiken we in alle dankbaarheid als een constante voedingsbodem voor dit blad.
- Voor foto's, reportages en interviews schuimen wij voortdurend de **Vlaamse scholen** af op zoek naar wat er echt leeft in onderwijs. We ontmoeten u daarnaast niet alleen op congressen en studiedagen, maar ook op de tientallen **activiteiten** die KLASSE zelf overal in het land organiseert.

• Regelmatig verzamelen we een representatief **leescomité** van kritische lezers die zich een halve dag buigen over vorm, inhoud, in- en uitgangspunt van dit blad. De vinger aan de pols. Bijsturen waar kan.

- En nu is er de **enquête**. KLASSE wordt u nu al twee jaar lang toegestuurd. U hebt er een mening over. Laat ze ons kennen. Sparaar de rode niet, leg de vinger op de wonde, maar laat ons ook weten wat u goed vindt of beter wenst. De enquête bestaat uit twee delen. Deel 1 peilt naar uw oordeel over KLASSE, in deel 2 krijgt u de kans ook over andere zaken uw mening te geven. Deze gegevens zijn **vertrouwelijk** (ook uw adres verlaat de redactie niet) en worden alleen gebruikt als achtergrond voor reportages in dit blad. U hebt wel de mogelijkheid aan te duiden waarover u een uitgesproken mening hebt of bijzondere, positieve of negatieve ervaringen. Wij zullen dan eventueel contact met u opnemen als we die onderwerpen behandelen. Hartelijk dank voor uw medewerking.

Ook de organisatoren van de beurs Educa+ in Flanders Expo in Gent hebben KLASSE uitgenodigd voor een gesprek met de lezer. Met u dus. We kijken ernaar uit u daar persoonlijk te ontmoeten: woensdag 13 maart om 14 u.

DE REACTIES

- De **Dienst voor Toerisme** van de stad Diest heeft haar handen vol gehad met de vele aanvragen voor een rondleiding in de stad. Als u tijdig reageerde, hebt u uw persoonlijke uitnodiging alvast ontvangen. Van 19 tot 23 februari zullen bekwaame gidsen u samen met een aantal collega's in kleine groepen door de stad loodsen. Houdt u a.u.b. aan de voorgestelde uren en geef een seintje als u uiteindelijk niet kunt komen. Er is een wachtlijst geïnteresseerden, die nu uit de boot vallen.

- Vijf leerlingen van het Koninklijk Atheneum Sint-Michiels uit Brugge trekken binnenkort naar New York om daar een Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bij te wonen. Deze leerlingen zijn de grote winnaars van de wedstrijd **Samen één wereld. België in de Verenigde Naties**, uitgeschreven naar aanleiding van 50

jaar VN. Op een speelse manier plaatsten zij de geschiedenis van de VN op een ganzebord.

- Er kwamen honderden aanvragen binnen voor één van de twintig boekenbonds n.a.v. de reeks **Ooggetuige**. De winnaars hebben de KLASSE-bonds ondertussen al ontvangen. De anderen rest alleen de boeiende natuur-televisie, elke zondag om 19 u. op TV2.

• Zoals u weet kunnen we niet elke keer de namen publiceren van de vele winnaars van acties in KLASSE. Maar wie wint, krijgt zo snel mogelijk een persoonlijke brief.

- Dank u voor de honderden hartelijke **nieuwjaarskaartjes**. We hingen ze allemaal boven ons bed, als hier een bed stond (maar, jawel, dit is een ministerie). Eén kaartje hebben we er onaangekondigd uit gelicht. Dat van lezeres **Norma Schelstraete** uit Lovendegem. Ze werd met receptie, Sachertorte én Strauss verwend op het nieuwjaarsconcert in het Paleis voor Schone Kunsten. Mag haar plezier voor die dag het uwe zijn voor de rest van het jaar.

- Meer dan honderd lezers bestelden de volledige versie van de **beleidsbrief** van de onderwijsminister (zie vorige KLASSE) en enkele tientallen kropen in hun pen om uitvoerig te reageren. We hebben uw commentaar doorgespeeld aan de minister (alstublieft, mijnheer de minister). Tien kritische briefschrijvers ontvingen ondertussen al een boekenbon van 1000 frank voor de moeite.

KLASSE-MENT

Schrikkelmaand. Schrik van een spelletje? Hieronder vindt u alvast de namen van vijf collega's die een boekenbon van 2000 fr. hebben gewonnen, geschonken door de Standaard Boekhandel. Wie vóór 24 februari het antwoord weet op de nieuwe opgave, maakt

kans om ook zo'n boekenbon te winnen.

Winnaars opgave 24: Jean-Marie Omey (Waregem), Marcella Stappers (Neerpelt), Marc De Jong (Stekene), Clark Peeters (Boechout) en Karin Van Tuerenhout (Baal).

Opglossing opgave 24: Fröbel.

Opgave 25: U hebt vast een exemplaar in uw bezit (waarschijnlijk

zelfs in de klas in beslag genomen): de dappere Galliërs van Goscinny en Uderzo hebben het album na album aan de stok met de niet-zo-dappere soldaten van een Romeins veldheer en staatsman. Diezelfde veldheer had dan nog tijd om ook een Germaanse volksstam uit Belgisch Gallië (langs beide Maasoeveren) in de spreekwoordelijke pan te hakken. Het is zeker niet daarom dat we de leider van die Germanen voortdurend met de voeten treden, want de brave man kreeg zelfs een standbeeld in een oude Vlaamse stad. Een Vlaams net-niet-Oscar-winnend filmmaker realiseerde in deze stad één van zijn mooiste werken. Nee, geen film, wel een ontwerp voor een gedeelte van een onlangs in gebruik genomen (leerkrachtvriendelijk) museum. Centraal in dit ontwerp staat een raar voorwerp, in een vorige KLASSE nog getoond. Welk voorwerp bedoelen we?

KLASSE-MENT - Koningstraat 138 - 1000 Brussel

WIN UW VAKANTIE

Een week of een weekend gratis (eventueel met het hele gezin) naar Molenheide in het Limburgse groen: dat kan.

Molenheide is een attractief park met grote overdekte zwembaden (van kinderspeelbad tot glijbanenparadijs), veel sport-, wandelen fietsmogelijkheden, een wildpark enz. U verblijft er in een fraaie bungalow naar keuze in een periode die u zint. Met de waardebon van 10.000 fr. bepaalt u de duur en de aard van uw verblijf in dit vakantieparadijs. **Zeven lezers kunnen zo'n gratis vakantie winnen.** Ze worden gewoon geloot uit de inzendingen van de enquête op de bladzijde hiernaast. Vul de enquête volledig in (voor- en achterzijde) en stuur ze vóór 28 februari naar KLASSE (ENQUÊTE) - Koningstraat 138 - 1000 Brussel.

U kunt niet wachten tot wij u gratis naar ginds loodsen? Vraag dan nu de folder met alle mogelijkheden en tarieven. Molenheide is trouwens ook geschikt voor schoolreisjes, sportdagen en natuurdagen. Bel of schrijf naar Park Molenheide - Molenheidestraat 7 - 3530 Helchteren - ☎ 011-52 10 44

I. UW MENING OVER KLASSE

Beoordeel a.u.b. niet dit ene nummer van KLASSE, maar zo mogelijk de reeks voorbije nummers.

1. Geef een cijfer aan elk onderdeel

1 = zeer goed; 2 = goed; 3 = behoorlijk; 4 = matig; 5 = zeer slecht

- a. de inhoud van het hele blad
- b. de vormgeving van het hele blad
- c. de foto's
- d. de cartoons
- e. het taalgebruik

2. Hieronder vindt u een lijst van de verschillende rubrieken zoals ze in volgorde in elke KLASSE voorkomen.

• Hoe leest u die rubrieken? (kolom 1)

A = grondig; B = hoofdzaken; C = oppervlakkig; D = niet.

• Geef elke rubriek een beoordelingscijfer zoals bij vraag 1. (kolom 2)

kolom 1 kolom 2

a. de voorpagina		☐
b. de inhoudstafel	☐	☐
c. het dossier (Vizier, 8 blz.)	☐	☐
d. jaarnaal en onderwijsactualiteit (3 blz.)	☐	☐
e. katern-idee (± 8 blz.)	☐	☐
f. Zeker lezen	☐	☐
g. Zeker zien	☐	☐
h. Zeker doen	☐	☐
i. de verschillende reportages (telkens 2 blz.)	☐	☐
j. signaal	☐	☐
k. infolijn	☐	☐
l. publiciteit	☐	☐
m. achterpagina	☐	☐

3. Welke artikels of reportages zijn u bijzonder bijgebleven, in positieve (+) of negatieve (-) zin?

.....

.....

.....

.....

4. a. Hoeveel pagina's leest u in KLASSE?

75-100 % / 50-75 % / 25-50 % / 0-25 %

b. Hoe leest u de meeste artikels?

grondig / de belangrijkste zaken / oppervlakkig

c. Komt uw persoonlijk interesseveld aan bod in het blad?

ruimschoots voldoende / voldoende / onvoldoende

d. Leest u ook bijdragen die niet rechtstreeks met uw eigen vakgebied of onderwijsniveau te maken hebben?

dikwijls / soms / nooit

e. Hoeveel mensen buiten uzelf lezen geregeld uw exemplaar van KLASSE? .....

f. Hebt u de indruk dat uw collega's ook KLASSE lezen?

geen idee / weinig / minder dan de helft /
meer dan de helft / meer dan 75 %

g. Wat wordt er met KLASSE gedaan op uw school?

gebruikt in de les / gebruikt buiten de les /
vaak over gesproken / soms over gesproken / genegeerd

h. Welke onderwijstijdschriften leest u soms nog?

.....

.....

6. a. Maakt u gebruik van ideeën, adressen, tips enz. die in KLASSE staan?

dikwijls / geregeld / af en toe / nooit

b. Hebt u al deelgenomen aan een activiteit, actie, uitstap enz. die in KLASSE werd aangekondigd?

dikwijls / geregeld / af en toe / nooit

c. Wat vond u in het algemeen van die activiteit(en)?

zeer interessant / gewoon interessant / niet interessant

d. Hebt u zelf voorstellen voor initiatieven of activiteiten?

.....

.....

.....

.....

7. a. Wat zou u ervan vinden als we een soortgelijk blad als KLASSE zouden maken voor

• ouders zeer belangrijk / belangrijk / onbelangrijk / geen mening

• leerlingen zeer belangrijk / belangrijk / onbelangrijk / geen mening

b. Wat zou u ervan vinden als er op TV een vast programma OVER onderwijs kwam? (geen schooltelevisie, wel zoiets als KLASSE-TV):

zeer belangrijk / belangrijk / onbelangrijk / geen mening

c. Onderstreep van welke mogelijkheden u zou willen gebruik maken:

KLASSE op CD-ROM / KLASSE op Internet / dialoog via e-mail

8. a. Hoe belangrijk is het blad voor u?

zeer belangrijk / belangrijk / matig belangrijk / onbelangrijk

b. Waarin ligt volgens u de sterkte van het blad?

.....

.....

.....

.....

c. Wat vindt u de zwakste punten van het blad?

.....

.....

.....

.....

d. Welke onderwerpen zouden in de toekomst nog aan bod moeten komen?

.....

.....

.....

.....

9. Nog voorstellen, kritiek, tips of commentaar?

.....

.....

.....

.....

II. UW MENING OVER ANDERE ZAKEN

1. Duid met een cijfer (1 = zeer positief 2 = positief 3 = gematigd 4 = negatief 5 = zeer negatief 6 = geen mening) aan hoe u staat tegenover:

- a. (meer) ouderparticipatie op school
- b. de doorlichting door onderwijsinspectie
- c. (meer) autonomie voor de lokale school
- d. de eindtermen

2. Duid met een cijfer (1 = veel meer 2 = meer 3 = hetzelfde 4 = minder 5 = veel minder 6 = niet) aan of u de jongste vijf jaar de volgende verschijnselen op school gemerkt heeft:

- a. vandalisme
- b. diefstal
- c. racisme
- d. drugs
- e. geweld
- f. wapens
- g. pesterijen van leerlingen door leerlingen
- h. pesterijen van leerkrachten door leerlingen
- i. pesterijen van leerkrachten door collega's e.a.

3. Duid met dezelfde cijfers van vraag 2 aan of u de jongste vijf jaar (meer) tijd besteedt aan:

- a. leerlingbegeleiding
- b. differentiatie
- c. speciale begeleiding van probleemleerlingen
- d. overleg met collega's
- e. eigen lesvoorbereidingen
- f. extra activiteiten voor leerlingen
- g. nascholing en vorming

4. Geeft u uw leerlingen straf?

- a. nooit / zelden / soms / dikwijls / zeer dikwijls
- b. meer / minder / hetzelfde als enkele jaren geleden

Welke straf geeft u? (eventueel alternatieven?)

.....

.....

.....

5. a. Maakt u gebruik van televisie of video in de les?

dikwijls / soms / zelden / nooit

b. Gebruikt u uitzendingen van schooltelevisie in de les?

dikwijls / soms / zelden / nooit

c. Gebruikt u een computer in de les?

dikwijls / soms / zelden / nooit

Over welk(e) onderwerp(en) hebt u (of uw school) een bijzondere positieve/negatieve ervaring en mogen we eventueel ooit met u contact opnemen voor een artikel? (Graag korte toelichting. Mag ook op een apart blad.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

d. Gebruikt u persoonlijk een computer voor lesvoorbereidingen enz. ?
dikwijls / soms / zelden / nooit

6. a. Hebt u de jongste twee jaar nascholing gevolgd? Ja / nee

b. Zo ja, waarover? .....

.....

c. Zou u meer nascholing willen volgen? Ja / nee

d. Zo ja, waarover? .....

.....

7. a. Neemt u rechtstreeks contact met het Departement Onderwijs?
dikwijls / soms / zelden / nooit

b. Hebt u de jongste twee jaar problemen ondervonden met de uitbetaling van uw wedde?

dikwijls / soms / zelden / nooit

c. Vindt u uzelf voldoende geïnformeerd over onderwijs?

zeker / behoorlijk / matig / onvoldoende

d. Via welke weg(en) informeert u zichzelf vooral? .....

.....

e. Waarover zou u meer informatie willen? .....

.....

f. Via welke weg(en) zou u meer informatie willen?.....

.....

8. Algemene motivatie

a. Noemt u zichzelf een gemotiveerd leraar?

zeker wel / ja / matig / nee / zeker niet

b. Voelt u zich goed in uw werkomgeving?

zeker wel / ja / matig / nee / zeker niet

c. Zou u een ander beroep willen uitoefenen?

zeker wel / ja / matig / nee / zeker niet

9. Wat vindt u in uw beroep als leraar op dit ogenblik

a. de grootste moeilijkheid? .....

.....

b. het meest boeiende? .....

.....

c. het meest vervelende? .....

.....

d. de grootste uitdaging? .....

.....

VERTROUWELIJK Naam en adres moet u alleen invullen als u ook voor de te winnen vakanties in aanmerking wil komen.

Naam: .....

Adres: .....

.....

Telefoonnummer: ..... Leeftijd .....

Ev. e-mailadres: .....

Functie in onderwijs:

a. leerkracht / directie / .....

b. kleuter / lager / sec. (1-2-3) / sec. (4-5-6) / hoger

Stuur deze enquête naar KLASSE-ENQUÊTE, Koningsstraat 138, 1000 Brussel. U kunt er een vakantie mee winnen (zie p. 16).

UNIVERSITAIRE INFODAGEN

Alle Vlaamse universiteiten organiseren infodagen voor kandidaat-studenten (en hun ouders). KLASSE geeft u hiervan graag een overzicht. Vooraf inschrijven is meestal wenselijk. U kunt dan meteen ook genieten van de speciale tarieven van de NMBS voor deelnemers aan deze dagen.

• KUB - Dienst voor Studieadvies - Vrijheidslaan 17 - 1080 Brussel - ☎ 02-412 42 11

Infodagen (alle studierichtingen) voor studenten en ouders op 14/2 en 4/5.

• KUL - Dienst voor Studieadvies - Atrechtcollege - Naamsestraat 63 - 3000 Leuven - ☎ 016-32 43 11

Infodagen voor studenten en ouders op 2/3 (wetenschappen), 9/3 (godgeleerdheid, sociale wetenschappen, psychologie en pedagogische wetenschappen, geneeskunde, farmaceutische wetenschappen), 16/3 (wijsbegeerte, rechtsgeleerdheid, letteren, economische en toegepaste economische wetenschappen).

Bezoekdagen **studenten-huisvesting** voor studenten en ouders op 10/2, 17/2, 9/3, 23/3 en 20/4. Meer informatie bij Huisvestingsdienst KUL - Van Dalecollege - Naamsestraat 80 - 3000 Leuven - ☎ 016-32 44 00

• KULAK - Dienst voor Studieadvies - E. Sabbeaan 53 - 8500 Kortrijk - ☎ 056-24 61 11

Infodag (alle studierichtingen) voor studenten en ouders op 28/2.

• LUC - Universitaire Campus - Gebouw D - 3590 Diepenbeek - ☎ 011-26 81 11

Infodagen voor studenten en ouders op 17/2, 2/3 en 27/4 (wiskunde, natuurkunde, scheikunde, biologie, informatica, kennistechnologie, geneeskunde, tandheelkunde) en op 24/2, 9/3 en 4/5 (toegepaste economische wetenschappen, handelsingenieur, handelsingenieur in de informatica).

• UIA - Studieadvies - Gebouw D - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 21 21

RUCA - Dienst voor Studie- en Studentenbegeleiding - Groenenborgerlaan 171 - 2020 Antwerpen - ☎ 03-218 05 11

UFSIA - Dienst voor Studieadvies en Studentenbegeleiding - Prinsstraat 14 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 48 66

De Universiteit Antwerpen (RUCA, UFSIA en UIA) organiseert een infodag over alle studiemogelijkheden op 14/2 in Zaal Vredeberg - Vredebergstraat 12 - 2500 Lier.

RUCA: infodagen voor studenten en ouders op 24/2, 23/3 en 27/4 (medische en wetenschappelijke richtingen, toegepaste economische wetenschappen, handelsingenieur, handelsingenieur in de beleidsinformatica).

UFSIA: infodagen voor studenten en ouders op 28/2 (Germaanse en Romaanse talen, Latijn en Grieks, wijsbegeerte, geschiedenis, politieke en sociale wetenschappen), 6/3 (rechten) en 13/3 (toegepaste economische wetenschappen, handelsingenieur, handelsingenieur in de beleidsinformatica).

UIA: infodag (alle richtingen) voor kandida-

tuurstudenten en ouders met informatie over de programma's van de tweede cyclus op 14/2.

• Universiteit Gent - Adviescentrum voor Studenten - St. Pietersplein 7 - 9000 Gent - ☎ 09-264 70 00

Infodagen voor studenten op 14/2 (letteren en wijsbegeerte A, wetenschappen), 17/2 (bio-ingenieur), 28/2 (psychologie en pedagogische wetenschappen, diergeneeskunde), 2/3 (burgerlijk ingenieur), 6/3 (politieke en sociale wetenschappen, farmacie, lichamelijke opvoeding), 9/3 (burgerlijk ingenieur-architect, logopedie en audiologie, voedings- en dieetleer, medisch-sociale wetenschappen).

Speciale infodagen voor ouders op 10/2 en 14/2.

• VUB - Dienst voor Studieadvies - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-629 23 18

Infodagen (alle studierichtingen) voor studenten en ouders op 14/2, 6/3, 13/3, 4/5 en 14/9. Op 23/2 en 20/4 zijn er voorbereidingsdagen voor het toelatingsexamen burgerlijk ingenieur en burgerlijk ingenieur-architect.

LEVENSLANG LEREN

De Commissie van de Europese Unie heeft 1996 uitgeroepen tot het **Europees Jaar voor onderwijs en opleiding tijdens de gehele loop van het leven** (life-long learning). De Vlaamse Gemeenschap werkt hier uiteraard aan mee en heeft vier thema's prioritair gesteld: het belang van een kwalitatief goed algemeen vormend onderwijs; het bevorderen van voortgezet onderwijs en voortgezette opleiding; de samenwerking tussen instellingen voor onderwijs en beroepsopleiding en het bedrijfsleven, het bevorderen van het besef bij de ouders dat onderwijs en opleiding van kinderen en jongeren een leven lang duurt.

Op 28 februari organiseert de Vlaamse Gemeenschap een **Algemene Conferentie Europees Jaar 1996 over onderwijs, opleiding en vorming** met experts uit binnen- en buitenland. De vier bovengenoemde thema's zullen daar uitgebreid aan bod komen. Op de sprekerslijst o.a. de professoren *Leirman* (KUL) en *Federighi* (Universiteit van Firenze, Italië) en verder nog vertegenwoordigers van Departement Onderwijs, DVO, VDAB, VIZO, VEV, enz. Onderwijsminister *Luc Van den Bossche* voert het slotwoord. Deelnemen kan enkel op uitnodiging, maar 10 van de 200 beschikbare plaatsen zijn alleszins voorbehouden aan lezers van KLASSE. U kunt uw zitje (met korte verantwoording) aanvragen bij algemeen inspecteur-generaal *R. Laumen* - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 55.

De Algemene Conferentie vindt plaats in de *Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten* - Hertogstraat 1 - 1000 Brussel, van 9 u. tot 16 u.

DOEBEURS VOOR DENKERS

Onder deze slogan vindt u **Educa+** van 13 tot 16 maart in Flanders Expo in Gent. U kunt er kennis maken met het nieuwste aanbod van de meeste schoolleveranciers, van uitgeverijen en audiovisuele bedrijven via meubelfabrikanten tot schoolreisbestemmingen. Maar er is meer. In de **Cineclub** leert u film en animatiefilmpjes maken. In de **Snelweg** maakt u kennis met alle aspecten van de informatiesnelweg. In het **Flapoor en de Luistervink** hoort u voordrachten over opvoeding, onderwijstechnieken, filosoferen met kinderen, pesten op school enz., naast een volledig lezingprogramma over lezen en schrijven. In het **Voorbeeld** doet u actief mee met specifieke workshops (van sociale vaardigheden stimuleren tot balzitten). En dan is er nog de **Koffieklets**, een gezellige babbelluimte waar u doorlopend met collega's ideeën en ervaringen kunt uitwisselen. **Op woensdag 13 maart kunt u hier KLASSE vinden voor een dialoog met onze lezers.** Op vrijdag 15 maart komt onderwijsminister *Luc Van den Bossche* langs. U vindt in dit nummer een extra bijlage van **Educa+** met het volledige programma én een gratis toegangkaart.

Alle inlichtingen op het gratis telefoonnummer 0800-97777

GRATIS NAAR HET EURO SPACE CENTER

Bent u leerkracht in de derde graad basisonderwijs of de eerste graad secundair onderwijs? Hebt u zin in een ontdekkingstocht door de boeiende wereld van de ruimtevaart en zijn talloze toepassingen? Wilt u een Space Shuttle op ware grootte van dichtbij bekijken? Wilt u weten wat ons eigen land op het vlak van het ruimtevaartonderzoek presteert?

Ja? Dan kunt u misschien, samen met 999 collega's, deelnemen aan de opendeurdagen

van het Euro Space Center in Transinne (Rédu) op 9 en 10 maart a.s. Tweemaal 500 leerkrachten kunnen dan met maximum twee familieleden een tocht maken door de geschiedenis van de ruimtevaart op de tentoonstelling van het Euro Space Center, simulatietoestellen in werking zien (of zelf uitproberen?), met prachtige filmbeelden de vlucht van Dirk Fritmout nog eens beleven enz. Er is een tentoonstelling van boeken over ruimtevaart en u krijgt ook antwoord op al uw vragen over de ruimteklassen, die u met uw leerlingen tijdens het schooljaar kunt volgen. Die ruimteklassen bieden een gevarieerd didactisch programma, met o.a. praktische training, een gesimuleerde vlucht van de shuttle en het zelf bouwen van een microraketje. Een vijfdaagse ruimteklas hebt u al voor 6900 fr. per leerling, alles inbegrepen. Voor 5000 fr. is al een driedaagse ruimteklas mogelijk. Uiteraard verlopen zowel de opendeurdagen als deze ruimteklassen in het Nederlands.

Wilt u graag naar de opendeurdagen komen (u en maximum 2 familieleden)? Stuur dan meteen de bon naar het Euro Space

Center. Indien u bij de gelukkigen bent, krijgt u vooraf persoonlijk bericht. Breng op 9 of 10 maart wel een bewijsje mee van uw school dat u er echt leerkracht bent in de derde graad basisonderwijs of de eerste graad secundair onderwijs! Wij wensen u alvast een goede vlucht.

Euro Space Center - Rue devant les Hêtres - 6890 Transinne - ☎ 061 65 64 65 - het Centrum ligt vlakbij de autosnelweg E411 (afrit 24).

LA TOUR EIFFEL IX

Leerlingen derde graad secundair onderwijs kunnen meedoen aan *La Tour Eiffel - Concours de Français* in categorie ASO, categorie HAN (TSO met Handelsfrans) of categorie TKB (overige TSO-richtingen plus KSO en BSO).

Er is een informatiebundel om zelf in uw school een selectieproef te organiseren. Op vrijdag 8 maart zijn er **selectieproeven** (100 meerkeuzevragen) in Diepenbeek, Leuven, Kortrijk, Gent en Antwerpen. Op woensdag 24 april zijn er in Diepenbeek mondelinge **klassementsproeven**. Elke deelnemer praat met een jury van bedrijfsmensen en leraars.

De vijf procent besten krijgen het diploma van laureaat van *La Tour Eiffel*. Alle geselecteerden

voor de eindproef mogen gratis deelnemen aan een tweedaagse reis naar Parijs (3 en 4 mei), waar op de Eiffeltoren de prijzen worden uitgereikt. Verder: een taal- en cultuurstage in Québec, vijf verblijven in Frankrijk, ereprijzen, boeken, boekenbonds, bankrekeningen met inleg enz. Voor de scholen: drie CDI-sets, drie schoolboekpakketten, drie Franstalige taal- en cultuurstages, één taal- en cultuurstage in Québec.

Per school (via een leraar-coördinator) nemen per categorie minstens vier leerlingen deel (50 fr. inschrijvingsgeld per deelnemer). Inschrijven kan tot 9 februari.

Secretariaat LTECF - Maggy Lambrichts - Limburgs Universitair Centrum - Gebouw D - Kantoor B-111 - 3590 Diepenbeek - ☎ 011-26 87 64 - fax 011-26 87 00

MEDEWERKERS GEZOCHT

• *De Ballon nv - Raf Loey - Ambachtsstraat 15 - 2390 Malle - ☎ 03-309 17 10 - fax 03-309 17 90* zoekt een ervaren en gemotiveerde **taakleraar** (lager onderwijs) voor de uitgave van een reeks boeken over taal en rekenen (eerste en tweede klas).

• *Kristelijke Beweging van Gepensioneerden (KBG) - Lut Vander Borgt - Wetstraat 121 - 1040 Brussel - ☎ 02-237 44 44 - fax 02-237 44 42* zoekt **vrijwillige medewerkers** voor het nieuwe project *Relaties tussen generaties*. U maakt dan deel uit van een denktank die een lessenspakket samenstelt voor verschillende leeftijdscategorieën van jongeren. Doel is de stereotypering van ouderen bij jongeren te doorbreken.

• *Directie Instituut INTER TYP - Gieterijstraat 2 - 8000 Brugge - ☎ 050-34 64 31* zoekt voor onmiddellijke indiensttreding lesgevers (vrij na 16 u.) voor opleiding **dactylografie** aan 9-12-jarigen in de eigen regio. U krijgt eerst een interne opleiding.

• *Open School voor Volwassenen Noord-Antwerpen vzw - Dorpsstraat 90 - 2950 Kapellen - ☎ 03-605 00 09* zoekt co-begeleiders (vrijwilligersstatuut) voor de begeleiding van **taal- en reken cursussen** voor laaggeschoolde volwassenen i.s.m. een educatief medewerker.

100 JAAR STRIP

Dit jaar viert men het honderdjarig bestaan van het (Belgisch) stripverhaal. In het kader van deze viering heeft *DynaMo2* besloten de jaarlijkse **stripwedstrijd** van FNAC te ondersteunen. Leerlingen (én leerkrachten?) kunnen deelnemen in twee leeftijdscategorieën: tot 15 jaar en ouder dan 15 jaar. Naast enkele schitterende prijzen krijgen de winnaars ook een tentoonstelling van hun werk in de Belgische FNAC-winkels én in het *Belgisch Centrum voor het Beeldverhaal* in Brussel. Hou dus de FNAC-folder goed in het oog, hij valt immers deze maand nog in de brievenbus van uw school.

Meer informatie krijgt u in de FNAC-winkels in Antwerpen (Groenplaats), Gent (Veldstraat 88), Brussel (City2, Nieuwstraat) en Luik (Place Maréchal Foch 1) of bij *CANON Cultuurcel - Departement Onderwijs - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 62 - fax 02-211 45 52*.

GRATIS NAAR EURO SPACE CENTER

JA, ik wil graag in aanmerking komen voor (een) gratis toegangkaart(en) voor het Euro Space Center in Transinne. Indien ik tot de gelukkigen behoor, krijg ik vooraf bericht. Ik verkies te komen op:

- zaterdag 9 maart, voormiddag
- zaterdag 9 maart, namiddag
- zondag 10 maart, voormiddag
- zondag 10 maart, namiddag

Ik kom met 0 / 1 / 2 familieleden (schrappen wat niet past)

Naam: .....

Adres: .....

.....

School: .....

Functie: .....

Ik geef les in de volgende leerjaren/klassen:

.....

Meteen terugsturen naar Euro Space Center - Rue devant les Hêtres - 6890 Transinne

SAMEN SCHOOL MAKEN

De *Koning Boudewijnstichting* organiseert drie regionale studienamiddagen over **leerlingparticipatie**. Die zijn bedoeld voor directies en geïnteresseerde leerkrachten. Het wordt vooral een realistische uitwisseling van praktische ervaringen. Bijzonder boeiend voor wie eraan wil beginnen én voor wie al een stapje verder staat. De studienamiddagen vinden plaats in het Cultureel Centrum Oostkamp (15 februari), het Provinciaal Domein Bokrijk (29 februari) en 't Elzenveld Antwerpen (12 maart), telkens van 14 u. tot 17 u.

Uw school heeft een inschrijvingsformulier ontvangen, maar u kunt ook nog inschrijven bij *Koning Boudewijnstichting - Programma Burgerzin - Brederodestraat 21 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 18 40 - fax 02-511 52 21*

WEDSTRIJDEN

• CULTUURSCHOOL VAN HET JAAR 1996 **S**

Maak met uw klas of een groep leerlingen (4de, 5de en 6de jaar secundair onderwijs) een **wegwijzer voor Kopenhagen**, Culturele Hoofdstad van Europa 1996. Uw leerlingen vertellen wat Kopenhagen de jeugd te bieden heeft en organiseren zelf activiteiten die een voorsmaakje geven van het Kopenhaagse aanbod (filmvertoningen, workshops). Het resultaat stuurt u naar CJP als een **Jeugdige Wegwijzer voor Kopenhagen**. De klas of groep met de meest overtuigende wegwijzer mag in juli naar Kopenhagen. Er zijn 25 plaatsen beschikbaar. Dus ook de 2de en 3de maken kans om mee te reizen. Deadline: 20 maart. CJP - Sainctelettesquare 19 - 1210 Brussel - ☎ 02-203 02 00 - fax 02-201 09 29

• 43STE WEDSTRIJD VAN DE EUROPESE DAG VAN DE SCHOLEN **a**

Deelnemen kan in drie leeftijdsgroepen (10-13, 14-16 en 17-21 jaar) met een schriftelijk of artistiek werk. Deelnemen kan individueel of in groep (max. drie leerlingen), max. twee inzendingen per school. De prijzen zijn diploma's, boeken en reisbeurzen. U stuurt de werken naar *Erasmushogeschool - Departement Lerarenopleiding - Europese Dag van de Scholen - Karel Bogaertstraat 4 - 1020 Brussel*. Deadline: 1 maart 1996.

Inlichtingen: Frans-C. Van den Bergh - Korte Vianenstraat 4/12 - 2300 Turnhout - ☎ en fax 014-41 38 07

• 7DE ALBERT DE LONGIE-POËZIEPRIJS VOOR JONGEREN **S**

Vlaamse en Nederlandse jongeren van 17 tot 25 jaar kunnen max. twee gedichten (elk niet langer dan 30 regels) inzenden. Het thema is volledig vrij. De prijs bedraagt 15.000 fr. en wordt medio 1996 uitgereikt. Deadline: 1 maart 1996. *Tijdschrift Vlaanderen - R. Declerck - Hondstraat 6 - 8700 Tielt - Inlichtingen: Dirk Rommens - St. Pietersstraat 39 - 8520 Kuurne - ☎ 056-35 78 66*

• YOUNG HAIRDRESSERS AWARD 96 **S**

Alle Belgische scholen kunnen met één of meer ploegen deelnemen. Er zijn drie proeven: **Style Award**, **Men's Award** en **Avant Garde Award**. Er zijn diploma's te winnen en prijzen in speciën en produkten. De drie best geklasseerde leerlingen van elke proef komen in aanmerking voor de grote prijs *Young Hairdressers Award* die aan de school wordt toegekend. De wedstrijd vindt plaats op 11 maart in de *Hogere Academie van het Kapsel van Antwerpen - Alpheusdal - Filip Williotstraat 22 - 2600 Berchem*. Deadline: 28 februari.

Inschrijvingen: de heer De Wilde - Provincialesteenweg 47 - 2627 Schelle - fax 03-887 56 05 - inlichtingen: J. Vermote - de Caterslei 19 - 2930 Brasschaat - ☎ en fax 03-664 25 90

KINDERRECHTEN **a**

De *Kinderrechtswinkels* (KRW) verstrekken informatie, advies, hulp en bijstand rond **derechten van het kind** aan de kinderen zelf of aan andere personen, groepen of diensten. Naast individuele dienstverlening is er veel aandacht voor ruime info-activiteiten die een groter publiek aanspreken.

Hierin kadert de **Week van de Kinderrechtswinkel**. Van 26 februari tot 1 maart staan de KRW Gent en de KRW Brugge ter beschikking voor **gratis lessen** in uw school. Bovendien zijn de twee kinderrechtswinkels die week doorlopend geopend. U kunt dus met uw klas ook ter plaatse gaan. Wilt u graag een voordrachtgever in uw klas? Wilt u graag op bezoek in Gent of Brugge? Neem dan zo snel mogelijk contact op met de *Kinderrechtswinkel Gent - Kammerstraat 10 - 9000 Gent - ☎ 09-233 65 65* (enkel op woensdagnamiddag).

JORIS DENOO UIT EIGEN WERK **a**

Schrijver *Joris Denoo* vertelt over en uit eigen werk in Hotel Focus in Kortrijk. Deze lezing maakt deel uit van een **weekend-arrangement** (9-11/2; 3900 fr. per persoon) rond deze schrijver, met op zaterdag een wandeling door Heule en een bezoek aan een aantal musea en op zondag een ochtendconcert. Focus organiseert ook weekends rond danspedagoge *Kristin Daemers* (8-10/3), modeontwerpster *Moniek Gheysen* (29-31/3) en componist *David Anne* (10-12/5).

U kunt ook los van het weekend deelnemen aan de lezing (vrijdagavond 9/2; 250 fr.) of aan de wandeling *Heule gezien vanuit het werk van Joris Denoo* (150 fr.; de wandeling vindt plaats op zaterdag 10 en zondag 11 februari, telkens om 10.30 u., 13 u. en 15.30 u.).

Speciaal voor KLASSE-lezers houdt Joris Denoo gratis twee extra lezingen voor telkens 30 leerkrachten: op

zaterdag 10 februari om 15 u. en 20 u. Als de belangstelling voldoende groot is, komt er een extra lezing op zondag 11 februari om 18 u. (nogmaals 30 gratis plaatsen beschikbaar). U kunt reserveren via onderstaand telefoonnummer (mogelijk een antwoordapparaat, maar u krijgt dan telefonisch bericht of u bij de gelukkigen bent).

Hotel Focus - J. Van Baelen - Hoveniersstraat 50 - 8500 Kortrijk - ☎ en fax 056-21 29 08

OZON **b**

Het WWF wil leerlingen van de **derde graad basisonderwijs** wijzen op de impact van **luchtverontreiniging** op levende wezens. Het didactisch dossier *De ozoncampagne van WWF* geeft hiervoor nuttige informatie én boeiende doe-activiteiten. De brochure bereidt uw leerlingen voor op de grote proef: in mei en juni kunnen ze de aanwezigheid van ozon in de lucht aantonen via een bepaalde tabakspiant. U kunt tot 15 februari inschrijven.

WWF-Belgium - Els Cornelis - Waterlooosteenweg 608 - 1060 Brussel - ☎ 02-347 30 30

LERAARS EN CULTUUR **a**

In het najaar komt er een nieuwe **cultuurweek** (CANON) voor leerkrachten basis-, secundair en hoger onderwijs. Daar stellen leerkrachten o.a. hun eigen creatieve aanpak voor aan collega's van andere scholen. Hebt uzelf (of een collega) **leuke ideeën of ervaringen** i.v.m. cultuur op school of in de klas, muzische vorming, creativiteit enz.? Geef een seintje aan de organiserende *Cultuurcel van het Departement Onderwijs - Lydia Asbestaris - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel*.

SPIEKERS TE BOEK **a**

Jeugdboekenauteurs *Bart Demyttenaere* en *Wouter Kersbergen* werken aan een boek over **leren spieken**. Het wordt een soort gebruiksvriendelijk zakboekje voor de moderne spieker. Naast een ludieke (karakaturale) beschrijving van uitgesproken leerkrachtentypes «in examentijd», tonen de auteurs een brede waaier van **creatieve spiekbrieven** met originele, veel beproefde én succesrijke spiektechnieken. De auteurs zijn nu op zoek naar spiektechnieken. Daartoe komt er o.a. een grootscheepse enquête onder de leerlingen.

Dus, beste collega's, uw medewerking wordt gevraagd. U kunt zo'n spiekenquête aanvragen, kopiëren en door uw leerlingen laten invullen; u kunt leuke anekdotes en ervaringen met spieken doorgeven enz. Dit alles onder het motto: een verwittigd man is er twee waard. Het manuscript wordt afgesloten op 15 augustus. Het boek verschijnt bij de Standaard Uitgeverij vlak voor de kerstexamens.

Bart Demyttenaere - Lillosteenvweg 37 - 3530 Houthalen - ☎ 011-57 46 36 en Wouter Kersbergen - Brechtsebaan 908 - 2900 Schoten - ☎ 03-633 09 25

WANDELLEN TUSSEN PLANETEN **a**

• Een wandeling van anderhalve kilometer door de bossen van Kattevennen in Limburg en onderweg passeert u de zon en de negen planeten van ons zonnestelsel. Dat kan niet? Wel als men het zonnestelsel vier miljard keer verkleind tot een **Planetenpad**. Indrukwekkend? Als u op dezelfde schaal naar de volgende zon wilt stappen, hebt u nog 10.000 km voor de boeg. Over afstanden gesproken! De wandeling start bij het **Europlanetarium** en eindigt bij het **Heempark**. Als u van het Heempark wil terug wandelen, kunt u het **Natuurpad** volgen. Dit pad (2,6 km) voert u door een Kempisch bos. Informatiepanelen vertellen over bomen en struiken die u hier aantreft.

• **De gratis leerkrachtendagen van het Europlanetarium** vinden plaats op 15/2 (14 u. tot 17 u.; gemeenschapsonderwijs) en 29/2 (19 u. tot 22 u.; gesubsidieerd onderwijs). Op het programma: het nieuwste planetariumprogramma, een Internet-demonstratie enz.

Inlichtingen: Europlanetarium - Kattevennen 19-3600 Genk - ☎ 089-35 27 94 - fax 089-36 40 50

KLASSE-SERVICE **a**

• **Vereniging Leerkrachten Aardrijkskunde - P. Veneman** - ☎ 02-520 37 61 organiseert een 14-daagse rondreis in **Senegal**, in samenwerking met de Senegalese Vereniging voor Leerkrachten aardrijkskunde en geschiedenis. De reis zal plaatsvinden tijdens de paasvakantie en kost 55.400 fr.

• **Actie-comité Resita-Strehaia-Roemenië - Eric De Loof** - Admiraalstraat 100 - 9070 Destelbergen - ☎ 09-238 23 09 - fax 09-345 40 65 zoekt technische handboeken en leerboeken (in Frans of Engels; max. 10 à 15 jaar oud) en technisch materiaal (bankvijzen, winkelhaken, boren enz.) voor een hulpkonvooi dat begin april naar Roemenië vertrekt.

• **Valentijn Vanderlinden - Djef Antenstraat 16 - 3500 Hasselt** - ☎ 011-28 34 92 (na 18 u. of in het weekeinde) wil als leerkracht algemeen Engels een **Lingua-bijbscholing** volgen in Engeland of in een ander (Europees) land. Wie heeft hiermee ervaring en kan hem nuttige tips geven i.v.m. goede scholen, huisvesting enz.?

• **Hilde Van Haute - Ros Beiaardstraat 79 - 9200 Dendermonde** - ☎ 052-22 20 56 trekt in de paasvakantie met enkele collega's en een hoop materiaal naar een **basisschooltje in Deurali, Nepal**. Bedoeling: dit schooltje voorzien van didactisch materiaal, stoelen, banken enz. en vooraf fondsen verzamelen voor de aanleg van een speelplaats. U kunt storten tot 24 maart op rekening nr. 083-9435753-81.

• **Ursulinen Instituut - Patricia Quaegebeur - Sippeberglaan 10 - 1080 Brussel** - ☎ 02-414 38 95 - fax 02-414 58 57 is een Franstalige beroepsschool en zoekt een Nederlandstalige school in of rond Brussel waar één of meerdere leerlingen uit het 7de Kantoor één tot vijf dagen **kantoorwerk** mogen verrichten in de periode mei-juni. Doelstelling van deze stage is een actief gebruik van het Nederlands.

• **Socrates - Dambruggestraat 204 - 2060 Antwerpen** - ☎ 03-233 10 71 (elke werkdag van 13 u. tot 17 u.) is een landelijke werkgroep voor **homoseksuele leerkrachten**. De groep helpt individuele leerkrachten én werkt rond de structurele problemen van het thema homoseksualiteit in het onderwijs.

SCIENCE ACROSS EUROPE **S**

Science across the World is een internationaal

programma dat contacten tussen scholen wereldwijd wil bevorderen. De bedoeling is om jongeren van 14 tot 19 jaar bewust te maken van **wetenschappelijke** en **milieu-thema's** op wereldschaal. Daarnaast werkt het programma aan de communicatievaardigheden, de samenwerking tussen scholen en industrie, het culturele bewustzijn van de leerlingen enz. Aan het deelprogramma **Science across Europe** nemen op dit moment meer dan 300 scholen deel uit 22 Europese landen.

Science across Europe publiceert **lespakketten**

in 12 verschillende talen (zure regen, energie in huis, drinkwater, voeding, huishoudelijk afval enz.). Hiermee kunt u met uw klas aan de slag gaan (informatie verzamelen, meningen formuleren enz.). De resultaten worden dan uitgewisseld met andere Europese klassen die rond hetzelfde thema hebben gewerkt. *Science across Europe* biedt daarenboven een uitgebreide lijst van **correspondenten** (via e-mail) uit heel Europa.

Meer informatie over *Science across Europe*, de thema's waarrond momenteel wordt gewerkt en de mogelijkheden om deel te nemen krijgt u van **Ann Hottat - Departement Onderwijs - Administratie Secundair Onderwijs - RAC Arcadengebouw - kamer 5103 - 1010 Brussel** - fax 02-210 53 55

ORIGINELE SPORTDAG **S**

Leo Van Echelpoel is al jaren actief in de buitensport (bergwandelen, klimmen, mountainbike, parapente, touwtechnieken) en is sinds september deeltijds zelfstandig buitensportbegeleider. Hij begeleidt o.a. bij PON.A.S. het drugpreventieproject *De uitdaging van Proges*.

Als u op school een originele sportdag wilt organiseren voor uw leerlingen tweede en derde graad, kan **Leo u een dag SP.O.MB.** aanbieden: **speleologie, oriëntatie en mountainbike**. Trouwens, ook andere formules zijn bespreekbaar. Dat wilt u eerst eens zelf uitproberen? Geen probleem. **Op 23 maart kunnen 50 leerkrachten (2de en 3de graad secundair onderwijs) gratis kennismaken met zo'n SP.O.MB.-dag.** U kunt vrij kiezen uit speleo en mountainbike (30 plaatsen beschikbaar) of oriëntatie (20 plaatsen). **Schrijf meteen een briefje naar onderstaand adres en vertel daarin bondig waarom u aan deze dag wenst deel te nemen.** De vijftig geselecteerden ontvangen tijdig alle praktische informatie.

Leo Van Echelpoel is trouwens ook nog op zoek naar enkele **free-lance medewerkers**. Een goede fysieke conditie, vlot kunnen werken met kaart en kompas en sociaal vaardig kunnen omgaan met groepen zijn een must.

Leo Van Echelpoel - Netestraat 49 - 2840 Rumst - ☎ en fax 015-31 79 54

CRETEN EN DE HAAN **a**

De haan op blz. 15 is het werk van beeldend kunstenaar **Johan Creten**. Meer werk van hem is permanent aanwezig in **Galerie Transit - Tiensevest 31 - 3010 Leuven** - ☎ 016-22 62 44 - fax 016-23 37 87. Deze galerij organiseert in februari en maart, i.s.m. **Luxus vzw**, zes avonden over **hedendaagse kunst en filosofie** onder het thema **Zoals kunst zwijgt, kan niemand spreken**. Meer informatie hierover ook op Internet <http://www.artefact.be/open.skies/transit/>

MATERIAAL OM TE VASTEN **a**

Met **Goed gezien?!** wil *Parochiale Jeugdzorg* (PJZ) inspelen op de campagne van *Broederlijk Delen*, **Eerlijk handelen met Afrika**. Centraal in dit pakket voor het **basisonderwijs** staat niet zozeer de internationale handel dan wel op een eerlijke manier omgaan met de mensen van Afrika. Het bestaat uit een leerkrachtenhandleiding (100 fr.), leerlingenmateriaal (twee kranten + fotoblad; 25 fr. per bundeltje; 22 fr. vanaf 10 ex. en 18 fr. vanaf 100 ex.), het kijk- en leesboek *Aminata* (over het dagelijks leven van een Senegalees meisje; 250 fr.), een cassette met themalied (200 fr.) en een dia-reeks (120 fr.).

Zwartkijken is het project voor het **secundair onderwijs**. De brochure (90 fr.) geeft tips voor een **themapag Afrika herontdekt** in het eerste jaar. Voor de andere jaren biedt de brochure een **projectnamiddag** met Afrikaanse markt en het **kubusspel Vier-kanten**.

Alle materiaal is beschikbaar in de diocesane animatiecentra van *Broederlijk Delen* of rechtstreeks bij *PJZ - Kipdorp 30 - 2000 Antwerpen* - ☎ 03-231 07 95 - fax 03-232 51 62

ALGEMEEN

INTERPUNCTIEWIJZER

Vinden uw collega's ook dat u te veel komma's schrijft? Zijn uw eens zo rotsvaste interpunctie-zekerheden ten slotte toch bezweken onder het jarenlang gebeuk van de onderhuidse twijfels en subtiele fouten van uw leerlingen? Dan helpt de **Interpunctiewijzer** u er voor 398 fr. weer bovenop.

Uitgeverij Westland - Th. van Cauwenberglei 101 - 2900 Schoten - ☎ 03-658 80 60 - fax 03-658 80 80

VAKTIJDSCHRIFTEN (5)

Wiskunde en Onderwijs biedt viermaal per jaar artikels over de didactiek, de geschiedenis en de filosofie van de wiskunde, creatief werk uit de praktijk, teksten van voordrachten op navormingsdagen en congressen, boekbesprekingen enz. Om het in uw bus te krijgen, hoeft u zich enkele lid te maken van de **Vlaamse Vereniging Wiskundeleraars (VVWL)**. Als u nu 750 fr. overschrijft op rekeningnr. 000-1116247-68 van de VVWL met de vermelding *Klasse* op uw overschrijvingsformulier, bent u niet alleen voor een jaar lid, maar krijgt u ook de laatste twee nummers van jaargang 95 gratis toegestuurd.

VVWL - Camille Huysmanslaan 60 bus 4 - 2020 Antwerpen - ☎ 03-237 88 08 (na de kantooruren)

VIDEODATABANK

Er is een nieuwe databank van uitsluitend educatieve video's met de namen en adressen van wie ze verkoopt, uitleent of verhuurt. Dit overzicht is ook beschikbaar op diskette. Voor de toekomst wordt gedacht aan een *on-line* informatiebank via modem (BBS of Internet).

Stort 250 fr. op rekeningnr. 001-1165360-78 van UIA-CBL - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk, met de vermelding EDVID

ALLEEN WONEN

Voor 100 fr. en verzendingskosten stuurt **Info Jeugd Nationaal** u zijn nieuwste infolder **Alleen wonen**. Deze folder bevat alle nuttige tips en informatie voor jongeren vanaf 18 jaar die om een of andere reden zelfstandig willen gaan wonen: huur-overeenkomst, verzekering, kosten en lasten, gevolgen voor kinderbijslag, studietoelagen enz.

Info Jeugd Nationaal - Vrijdagmarkt 11 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-231 07 58 - fax 03-231 07 57

BASISONDERWIJS

MIJN WERELDATLAS

is een fraai geïllustreerde atlas waaruit kinderen vanaf 4 jaar al heel wat kunnen opsteken. Het gebruik van een atlas, maar ook begrippen als landschap, klimaat, afstand en richting worden in eenvoudige bewoordingen verklaard. Heel wat kleurtekeningen van gebouwen, dieren, mensen en hun bezigheden geven extra informatie over elk land en continent. En dat allemaal voor 298 fr.

Uitgeverij Westland - Th. van Cauwenberglei 101 - 2900 Schoten - ☎ 03-658 80 60 - fax 03-658 80 80

SPELEN MET CIJFERS EN LETTERS

of mijn eerste elektronische woordenboek is

a

een CD-ROM van *Het Spectrum*, die alle snufjes van de multimedia gebruikt om kleuters en de jongste lagere-schoolkinderen te helpen bij het spellen en uitspreken van woorden, tellen van 1 tot 10 en kleuren. Videoclips ondersteunen de woordverklaringen, animaties het telwerk, kleuren moet het kind zelf doen. En aangezien alles met de muis moet gebeuren, krijgt u er de oefening oog-handcoördinatie bovenop. Niet zozeer voor in de les, wel goed voor thuis of tussendoor. Prijs: 795 fr.

Standaard Uitgeverij - Belgiëlei 147a - 2018 Antwerpen - ☎ 03-239 59 00 - fax 03-230 85 50

RITMIEK BIJ KINDEREN

Elke vorm van leren van het kind begint bij bewegen. **Ritmiek bij kinderen** biedt dan ook mogelijkheden om het leerproces te ondersteunen. Het boek toont kleuterleiders, leerkrachten eerste graad en taakleraren hoe ze dit kunnen aanpakken, zowel bij kinderen die een normale ontwikkeling doormaken als bij kinderen met leermoeilijkheden. **Ritmiek bij kinderen** (640 fr.) bevat een inleiding, praktische lessen, gevalstudies rond leermoeilijkheden en behandelt een aantal domeinen waar ritmiek de ontwikkeling kan bevorderen: concentratie, beleving van vorm, ruimte en tijd, innerlijke voorstelling, ordenen, structureren enz.

Uitgeverij De Sikkel - Nijverheidsstraat 8 - 2390 Oostmalle - ☎ 03-309 13 30

1000 MENSEN GRATIS

Het 20ste nummer van het driemaandelijks milieutijdschrift **Mens** gaat over mens en verslaving: mechanismen, effecten, herkenning en remedie, plantaardige en synthetische drugs enz. Een combinatie van wetenschap en maatschappelijke beschouwingen. Een jaarabonnement op **Mens** kost 700 fr. Met de steun van het Departement Onderwijs geven we van nummer 20 niet minder dan 1000 exemplaren weg. U mag tot 10 nummers tegelijk aanvragen, maar op is op.

1000 Mensen gratis - Sonja De Nollin - Te Boelaarlei 23 - 2140 Borgerhout - ☎ 03-322 74 69 - fax 03-321 02 77

VAKTIJDSCHRIFTEN (6)

Actuele ontwikkelingen in het sportlandschap, een wandeltest met hartslagmeter, topsport en tewerkstelling, sport voor migrantenmeisjes, het wel en wee van Louis De Pelsmaeker, een boompje over fair play,... Om de twee maanden doet het **BLOSO-tijdschrift Sport** in alle kleuren verslag van al wat in sportief België leeft. U kunt **Sport** gratis in uw bus krijgen.

BLOSO - Redactie Sport - Koloniënstraat 31 - 1000 Brussel - fax 02-510 35 05

Voor de brochure **Pesten, gedaan er mee!** (Klasse nr. 60) kwamen zoveel gemotiveerde aanvragen binnen dat we 50 i.p.v. 20 exemplaren hebben uitgedeeld. Die zijn intussen verstuurd. We wensen er alle gebruikers veel succes mee! Wie nog een exemplaar van dit bijzonder bruikbaar boek wil, kan het voor 395 fr. bestellen bij BDJ - Jeugd & Vrede - Van Elewycckstraat 35 - 1050 Brussel - ☎ 02-640 19 98 - fax 02-640 07 74.

SECUNDAIR ONDERWIJS

KRUIS OF ZWAARD

Jeugdauteur **Karel Verleyen** en historicus **Frank Leys** combineerden verhalend proza met heel wat historische achtergrondinformatie bij meer dan 40 lesonderwerpen uit de middeleeuwen: de Vikings, Karel de Grote, de opkomst van de islam, Romaans en gotiek, de pest, de Honderdjarige Oorlog, de Bourgondische hertogen,... Inclusief de nodige kaarten, illustraties en tijdlijnen. Dit boek is de opvolger van **Uil of adelaar**, het soortgelijke werk over Grieken en Romeinen. Met beide boeken kunnen jongeren uren zoet zijn en brengt u de geschiedenis in de eerste en de tweede graad (nog meer) tot leven.

Kruis of Zwaard, 980 fr. - Davidsfonds/infodok - Blijde Inkomststraat 79-81 - 3000 Leuven - ☎ 016-22 18 01 - fax - 016-22 25 32

REIS LANGS DE VELDEN

De vzw **Agrinfo** verspreidt sinds 1991 informatie over de landbouwbedrijvigheid in ons land. Dat doet ze o.a. via de **Agrinfo Newsletter**. Voor het aardrijkskundeonderwijs in de eerste graad (en hoger) is er nu ook een didactische CD-i verschenen. **Reis langs de velden** behandelt de moderne land- en tuinbouw. Het geheel is goed voor minimum 9 lessen op uw maat en ondersteuning bij verwante onderwerpen. Ook aanbevolen voor wie Project Algemene Vakken, socio-economische initiatie en technische en praktijkvakken land- en tuinbouw geeft. U kunt het hele pakket (CD-i + uitvoerige lesmap) tegen verzendingskosten (250 fr.) krijgen bij:

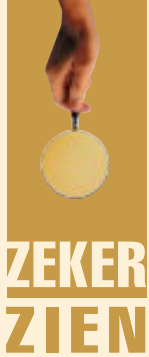
Agrinfo vzw - Meiseselaan 97A - 1020 Brussel - ☎ 02-262 06 00 - fax 02-262 04 02

(advertentie)

(advertentie)

**ZEKER
ZIEN**

• NANGARA, HET MYTHISCHE PARADIJS: 9/3 TOT 23/6

In het Anmatyerre betekent Nangara «droomplaats». Het begrip verwijst naar de Australische oerverhalen, die aan de basis liggen van de wetten en morele waarden van het Aboriginal Australië. Eén van de meest merkwaardige uitdrukkingen van deze cultuur is de zogenaamde Aboriginal kunst. Tegelijk kunst, schrift en boodschap, is dit de uitdrukking van een beschaving die verder dan de laatste ijstijd reikt. *Henk Ebes* verzamelde op korte tijd meer

dan 300 schilderijen. Deze collectie is voor het eerst in zijn totaliteit buiten Australië te zien.

De toegangsprijs bedraagt 350 fr. Groepen (vanaf 20 personen) en scholen betalen 250 fr. per deelnemer. Rondleidingen kosten 1300 fr. (max. 20 personen).

De unieke catalogus (met alle werken uit de collectie Ebes) kost 995 fr.

Kunstcentrum Oud Sint-Jan - Veerle Heyndriks - Mariastraat 38 - 8000 Brugge - ☎ 050-33 56 66 - fax 050-34 58 39

• HET FORT VAN EBEN-EMAEL: a PERMANENT

Eens noemde men dit het sterkste fort van Europa: 75 ha bunkers, koepels, kanonnen én een heel ondergronds complex. Met de spectaculaire verovering van dit fort begon voor ons land Wereldoorlog II. Een bezoek aan het fort duurt een halve dag. Eerst bezoekt u **het fort zelf** (twee uren): een korte historiek via dia's en een ondergrondse wandeling (2 km) langs de kazerne, enkele bunkers en kanonnen enz. Dan volgt een **wandeling bovenop het fort** (1 uur): op dit 60 m hoger liggend plateau ziet u bunkers, koepels, kanonnen, de sluis van Ternaaien en krijgt u een panoramisch uitzicht over de Maasvallei.

Zo'n geleid bezoek kost 75 fr. voor leerlingen lager onderwijs (vooral interessant voor de derde graad) en 150 fr. voor leerlingen secundair onderwijs. Per graad zijn er ook (gratis en kopieerbare) vragenlijsten voor een nabespreking in de klas.

Inlichtingen en (schriftelijke) reservaties voor Vlaamse scholen: Gerard Smeets - Grenadiersweg 70 - 3770 Kanne - ☎ 012-45 35 04

• JEUGDATELIERS IN TERVUREN a

Het Africa Museum in Tervuren heeft interessante ateliers op haar repertoire staan. **Umuvugangoma** (tot 31/12/96; 3800 fr. voor 25 leerlingen; 2 u.) gaat over Afrikaanse instrumenten. Klankmateriaal, instrumenten, dia's en video, maar ook zelf muziek maken staan op het programma. Een professioneel percussionist leert uw leerlingen een aantal basisritmes op de djembe (West-Afrikaanse trom, met de hand bespeeld). **Dieren in de Afrikaanse savanne** (tot 31/12/96; 3300 fr. voor 25 leerlingen; 2,5 u.) start met een zoektocht in de collecties van het museum. De informatie wordt al spelend en acterend verwerkt: savanne, seizoenen, graseters, vleeseters, trek, ecologische kringloop, sociale leven van dieren enz. De kinderen «kruipen in het vel» van gnoe, leeuw, krokodil, gier,...

Ook bij de nieuwe grote tentoonstelling

a **• ETHIOPIË**

is er een (gelijknamig) atelier (16/4 tot 28/6/96; 3.300 fr. voor 25 leerlingen; 2,5 u.) over culturen, geschiedenis, godsdienst, kunst enz. van Ethiopië. Uw leerlingen worden Afars (moslims van de vlakte) of Tygreërs (christenen van het hoog plateau).

Africa Museum - Leuvensesteenweg 13 - 3080 Tervuren - ☎ 02-769 52 00

• ANNE FRANK/NACHT UND NEBEL: 10/2 TOT 8/3 S

Het Gentse Vredeshuis brengt de intussen bekende tentoonstelling **De Wereld van Anne Frank**, aangevuld met **Nacht und Nebel**, de kijk van de negentienjarige *Christophe Bush* op de Nazi-concentratiekampen. CSC Gent verzorgt het educatieve luik.

De toegangsprijs bedraagt 50 fr. Kinderen tot 12 jaar en scholen uit

Gent hebben gratis toegang. Leerlingen secundair onderwijs, senioren enz. betalen 25 fr. Een rondleiding, inclusief video, duurt anderhalf uur en kost 1000 fr. (max. 25 leerlingen).

U kunt uw bezoek in de klas voorbereiden met een speciaal educatief pakket voor leerlingen van 10 tot 13 jaar (450 fr.), van 14 tot 16 jaar (450 fr.) of voor 17-plussers (200 fr.).

Vredeshuis - St. Margrietstraat 9 - 9000 Gent - ☎ 09-233 42 95

• 150 JAAR KBIN: 16/3 a

Het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen bestaat 150 jaar. De viering start met het **symposium Museum en wetenschappelijk onderzoek** op 16 maart, van 10 u. tot 17 u. In de voormiddag ontdekt u het onderzoek van de verschillende departementen. In de namiddag brengt u twee geleide bezoeken achter de schermen (om 14 u. en om 15 u.), te kiezen uit invertibraten, entomologie, museologie, hydrobiologie, paleontologie, antropologie of mineralogie en sedimentologie. 's Middags kunt u broodjes krijgen (vooraf bestellen). In het kader van 150 jaar KBIN komen er ook **thematische opendeurdagen** op 22/2, 14/4, 28/8 en 29/10. Op 30 en 31/3 is er een **eerstedagafstempling** van postzegels over insecten. Later op het jaar volgt de uitgave van een **boek** over het museum en een **grootse tijdelijke tentoonstelling** over vleermuizen.

U kunt reserveren voor het symposium op ☎ 02-627 42 52 of op fax 02-646 44 66 - Vermeld wel duidelijk naam, adres, voorkeur bezoeken (en uw broodjesbestelling à 80 fr. per stuk).

KBIN - Educatieve Dienst - Vautierstraat 29 - 1000 Brussel.

• EGYPTE a ONOMWONDEN: TOT 29 MAART

Wegens het grote succes is het tentoonstellingsproject **Egypte Onomwonden** (zie KLASSE 59, p. 25) verlengd tot en met 29 maart.

Museum Vleeshuis - Vleeshouwersstraat 38 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-233 64 04 - fax 03-231 47 05

a **• ROMEINSE KLEDIJ: 14, 21, 28 FEBRUARI EN 6 MAART**

Het Provinciaal Archeologisch Museum Zuid-Oost-Vlaanderen toont, aan de hand van vondsten uit de streek, een levendig beeld van het **dagelijks leven van onze voorouders**. Een aantal thema's zijn uitgewerkt met teksten, kaarten en reconstructies. Er zijn diamontages én lespakketten beschikbaar voor basis- en secundair onderwijs.

Een nieuw educatief project is de **Romeinse kledij**. Al uw leerlingen worden, onder begeleiding, in Romein verkleed, juiste schoeisel en juiste accessoires ingegrepen. Zo'n verkleedsessie kost 2000 fr. voor de hele klas. De toegang tot het museum zelf is gratis.

Provinciaal Archeologisch Museum Zuid-Oost-Vlaanderen Site Velzeke - Paddestraat 7 - 9620 Zottegem-Velzeke - ☎ 09-360 67 16 - fax 09-361 28 41

Speciaal voor lezers van KLASSE zijn er vier studienamiddagen waarop u intensief kunt kennismaken met het museum én met het kledij-project. Intensief, dus het aantal is bewust beperkt tot 4 x 40 deelnemers. De studienamiddagen vinden plaats op woensdagen 14, 21, 28 februari en 6 maart, telkens om 14 u. Vooraf (telefonisch, dan hebt u meteen antwoord) inschrijven is verplicht.

ZEKER DOEN

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN **a**

• **Welzijnswerk en eindtermen, praktijkvoorbeelden en vragen:** 13/3 in Malle.

Welwijs/Majong vzw - Hooverplein 10 - 3000 Leuven - ☎ 016-32 52 37 - fax 016-32 54 68

• **Hedendaagse cinema in medias res** (zeven lessen vanaf 4/3); **Filmanalyse en filmtheorie** (twaalf lessen vanaf 5/3).

Filmmuseum Antwerpen - Centrum voor Beeldcultuur vzw - Koninklijk Paleis - Meir 50 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-233 85 71 - fax 03-231 86 60

• **Kinderen leren omgaan met verschillen: intercultureel:** 8/2 in Provinciehuis Hasselt.

Verscheidene sprekers stellen ICO-projecten voor. Gratis toegang. Provinciaal Integratie Centrum (PRIC) - ☎ 011-23 81 20

• **Een ADHD-kind in uw klas?:** 20/2.

Stichting Integratie Gehandicapten vzw - Kerkham 1 bus 2 - 9070 Destelbergen - ☎ 09-239 31 25

• **Geneesmiddelengebruik bij jongeren:** 28/2 bij BGJG - Troonstraat 125 - 1050 Brussel.

Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties - Riddersstraat 18 - 1050 Brussel - ☎ 02-547 06 11 - fax 02-547 06 01

BASISONDERWIJS **b**

• **Bewegingspedagogiek V. Sherborne** (2 en 16/3); **Kleuters met sociaal-emotionele problemen** (4/5).

Volkshogeschool - Baliestraat 58 - 8000 Brugge - ☎ en fax 050-33 01 12

• **Opera ontdekken** (6/3); **Weerbare kinderen, veilige kinderen: preventie seksueel misbruik kinderen** (13, 20 en 27/3); **Sociaal-emotionele moeilijkheden** (20/3); **Lees- en spellingsproblemen bij Frans** (17/4).

Centrum Didactische Vernieuwing - Vilde-Olympiadelaan 25 - 2020 Antwerpen - ☎ 03-827 78 90 - fax 03-827 99 80

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS **s**

• **Wetenschappen:** Magnetische resonantie beeldvorming (28/2); Stabiele isotopen (9/3); Mariene ecologie (23/3); Cyclotrons en radionuclides (24/4).

Geschiedenis: De ambachten in de pre-industriële samenleving (5/3).

Spaans: Pedagogische Studiedag voor leerkrachten Spaans: Interactie en creativiteit (2/3).

Onderwijsrecht: Aansprakelijkheid in onderwijsverband (24/4).

Interfacultair Departement voor Lerarenopleiding - VUB - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-629 24 32 - fax 02-629 36 36

• **Het leven in het antieke Rome en Ostia** (19 tot 23/2); **Rome:** renaissance en barok (24/2, 2, 9, 13 en 23/3); **Italiaanse renaissance** (4, 11, 18 en 25/3); Westerse geschiedenis over **mens en mode** (18 en 25/4, 9, 23 en 30/5); **Literatuur:** *Quarantaine* (Durlacher) en *Gewassen vlees* (Rosenboom): besprekingen (5, 12 en 19/3); **Religie als dubieus fenomeen** (21 en 28/5, 4 en 11/6).

Theologische Academie: De toekomst van het christendom als levensbeschouwelijk interpretatiesysteem en als levenspraktijk (3, 10 en 17/3 in het Theologisch en Pastoraal Centrum Antwerpen).

Centrum voor Andragogie vzw - Prinsstraat 8 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 46 92 - fax 03-220 46 79

• **Economie:** Ethiek, een opdracht voor het economie-onderwijs: 12 en 20/3.

Recht: Overzicht milieurecht (5/3); De nieuwe wetgeving inzake vennootschappen (14 en 21/3).

Frans: La chanson française: 19/3 in Borgerhout.

Nederlands: Improviseren, meer dan taal (6/3); Pedagogisch Dag Jeugdboekenweek (13/3).

Geschiedenis: Op zoek naar het postmodernisme: 3/3.

Automechanica: Dieselmotormanagement (keuze uit 24/4, 8/5 of 15/5); Kleurproblematiek in de carrosserie (keuze uit 24/4, 8/5, 15/5 of 22/5).

Elektronica: Elektronics Workbench Presentatie (6/3); Bliksembeveiliging (17/4).

Centrum voor Didactiek/IDEA - Prinsstraat 8 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 46 80 - fax 03-220 46 79

• **Een geschiedenis van de Oudste Tijden:** 12 lessen vanaf 13/3. Provinciaal Gallo-Romeins Museum/Amarant vzw - Kiekenstraat 15 - 3700 Tongeren - ☎ 012-23 39 14 - fax 012-39 10 50

• **Natuurwetenschappen en wiskunde:** Simon Stevin (14/2); Supergeleiding en haar toepassingen (6/3); Moleculaire liefde (28/2); Veelvlakken en andere oppervlakten (14/2); Wiskundige tekstverwerking met WORD (28/2).

Talen: L.P. Boon in het onderwijs (28/2); Nicht immer, aber immer öfter (6/3); Intercultureel moedertaalonderwijs (6/3); Remediëring moderne vreemde talen (14 en 29/2, 15/3, 17 en 26/4).

Vakoverschrijdend: Stemtechniek voor leerkrachten (15 en 29/2, 7/3); Toegankelijke leerpakketten maken voor TSO-BSO (23/4).

Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 60 - fax 03-820 22 49

• **Vakoverschrijdende studienamiddag Landschapseducatie:** 6/3.

Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie - Mechelsesteenweg 365 - 2500 Lier - ☎ 015-31 95 11 - fax 015-31 58 80

CONGRESSEN EN COLLOQUIA **a**

ALGEMEEN

• **10 Jaar Centrum voor Onderwijsbeleid en -vernieuwing:** 16/3.

Met workshops rond de kwaliteit van onderwijs, schoolleiderschap, professionele ontwikkeling van leerkrachten en andere actuele problemen.

Centrum voor Onderwijsbeleid en -vernieuwing - KUL - Dekenstraat 2 - 3000 Leuven - ☎ 016-32 62 89 - fax 016-32 59 35

• **Internationaal Vredescongres:** 8-10/3.

Vooraf (4 tot 8/3) kunt u met uw leerlingen kraanvogels vouwen in origami (streefcijfer = 1000 per school).

Moeders voor Vrede - Stadhuis - Grote Markt 34 - 8900 Leper - ☎ 057-22 85 55 - fax 057-22 85 77

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS **s**

• **Beurs Beroepsonderwijs 2000:** 28/2 in Heist-op-den-Berg en 6/3 in Wetteren.

Boeken- en multimedieabeurs (met workshops) rond leerboeken, publikaties, multimediale didactische hulpmiddelen enz. uitsluitend of ook gericht op beroepssecundair onderwijs.

Pedagogisch Centrum/Centrum voor Navorming van het GO-O.VI. - Werkcel BSO/DBSO - Jacques Van Besien - Ooievaarsnest 3 - 9050 Gentbrugge - ☎ 09-231 38 28 - fax 09-231 86 31

BRENG DE RUIMTE IN JE KLAS! **a**

Bent u ook zo gefascineerd door de wereld van sterren en planeten? Dan is er speciaal voor u een reeks tweedaagse navormingen in het Euro Space Center in Rédu. De navorming gebeurt in kleine groepen en heeft een theoretisch én praktisch luik. U krijgt een algemeen beeld van ruimteonderzoek en sterrenkunde en uitleg hoe u deze in de eigen lessen kunt verwerken. De prijs, 1700 fr., omvat maaltijden, overnachting, begeleiding, gebruik van infrastructuur en documentatiemap. Drie gedetacheerde collega's gidsen u langs de sterren.

Er staan drie tweedaagse navormingen op het programma: 6-7/3 (leerkrachten wiskunde-fysica secundair onderwijs), 13-14/3 (leerkrachten aardrijkskunde secundair onderwijs) en 8-9/5 (leerkrachten basisonderwijs).

Het aantal plaatsen is vrij beperkt. Contacteer dus meteen de vzw Euro Space Foundation - Montoyerstraat 1/43 - 1040 Brussel - fax 02-646 41 15

Een schouderklopje of een sneer, ja dat krijgen leraars wel eens mee. Maar van een gestructureerd oordeel of feedback is in

ANALYSE

veel scholen geen sprake. Dat ervaren leerkrachten vaak als een ernstig tekort. Ze willen wel degelijk begeleid worden in hun functioneren. Maar ze aanvaarden niet van iedereen de autoriteit om dat te doen. Toch is de kans groot dat u op school weldra functioneringsgesprekken zult moeten of kunnen voeren. Meer dan vijftig Vlaamse scholen keken in opdracht van de Vlerick School voor Management al eens in eigen boezem.

Feedback krijgen betekent gewoon dat u een reactie krijgt op wat u doet, zodat u uw gedrag eventueel kunt aanpassen. Een schouderklopje en een sneer zijn net zo goed vormen van feedback als een officieel functioneringsgesprek of een telefoontje van een ouder.

Meer dan vijftig Vlaamse scholen schreven zich dit jaar in voor de Wedstrijd Schoolmanagement van de Vlerick School voor Management. Hun eerste opdracht bestond erin na te denken over de manier waarop personeelsleden in de school feedback krijgen over hun functioneren. Daarvoor evalueerden ze hun huidige manier van werken en stelden ze een actieplan op om tot een efficiënt systeem te komen dat kadert in het algemeen beleid van de school. Het resultaat van analyse en begeleiding ervan is een boeiend onderzoek.

wordt op een personeelsvergadering bijvoorbeeld nagegaan of de vooropgestelde objectieven van de school bereikt werden. Interessant, maar personeelsleden hebben daarnaast ook behoefte aan *individuele feedback*. Dat geldt voor alle medewerkers op school: tijdelijke én vastbenoemde leerkrachten, jong en oud, hulpvoedend en administratief personeel, onderhoudspersoneel enz. Uiteraard kan de aanpak verschillen naargelang van het individu. Soms worden op dit vlak bijvoorbeeld drie soorten individuen onderscheiden: de *high performers* die al heel goed presteren en potentiële groeimogelijkheden hebben (geef hun nuttige feedback maar zorg er ook voor dat ze niet het gevoel krijgen sterk gecontroleerd te worden want dat remt hun initiatief), de *adequate performers* die goed werk verrichten, tevreden zijn en hun job niet echt willen uitbreiden (ondersteun hen in hun degelijke en betrouwbare aanpak) en de *low performers* die hun job niet langer kunnen uitoefenen als ze niet beter presteren (geef

Leraars beoordelen

Kritiek

Er is positieve en negatieve feedback, formele en informele. *Positieve feedback* bevestigt het gedrag van medewerkers en zet hen ertoe aan om op dezelfde manier voort te werken. *Negatieve feedback* kan mensen stimuleren om bepaalde gedragingen aan te passen en het de volgende keer anders te doen. Toch valt kritiek geven op anderen veel mensen zwaar. Bovendien, zo blijkt uit onderzoek, aanvaarden en onthouden medewerkers ook gemakkelijker de positieve punten (tenzij ze al een negatief zelfbeeld hebben). Maar negatieve feedback is één van de belangrijkste voorwaarden opdat mensen zouden leren uit vorig gedrag.

Informele feedback wordt gegeven naar aanleiding van een geslaagde activiteit (opendeurdag, oudercontact), een klacht van ouders, een conflict met een leerling enz. Dat gebeurt op de meeste scholen. Maar uit de antwoorden in het onderzoek blijkt dat er maar heel weinig scholen zijn die een ingeburgerd systeem hebben voor *formele feedback*. En dat ervaart men als een ernstig tekort. Er zijn uiteraard wel formele vormen voor tijdelijke of nieuwe leerkrachten en in het gemeenschapsonderwijs bestaan een aantal decretaal vastgestelde regels. Zo moeten tijdelijke leerkrachten er ten minste éénmaal per schooljaar en vastbenoemde leraars om de drie jaar geëvalueerd worden. Maar bij deze regelgeving ligt de nadruk op de evaluatie. Het toekomstgerichte luik komt veel minder aan bod.

Individu

Een echt functioneringsgesprek heeft twee luiken: het verleden evalueren en doelstellingen vastleggen voor de toekomst. Het is belangrijk dat beide aspecten aan bod komen, zo mogelijk in twee afzonderlijke gesprekken.

Sommige scholen melden wel dat ze *groepsfeedback* geven tijdens klasseraden, vakgroepvergaderingen enz. Of op het einde van een trimester

Leerkrachten hechten meer geloof aan feedback door leerlingen dan door hogergeplaatsten.

hun heel specifieke feedback waarin de relatie met mogelijke sancties heel duidelijk is, maar zorg er vooral voor dat ze door vorming enz. hun gedrag nog kunnen bijsturen).

Vertrouwen

Leerkrachten beoordelen is geen gemakkelijke opdracht. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat leerkrachten meer geloof hechten aan feedback van leerlingen dan aan feedback door hogergeplaatsten, omdat die hen niet of nauwelijks aan het werk zien in de klas. Zo wordt feedback ook gemakkelijker aanvaard als die afkomstig is van mensen die vertrouwd zijn met de job of de praktijk van de betrokken afdeling. Bovendien

moet de ontvanger vertrouwen hebben in de beoordelaar. Hij moet meer overkomen als hulpverlener dan als rechter. Hiervoor is het van groot belang dat hij de taak van de betrokkene goed kent en zo het gedrag en de prestatie van de beoordeelde correct kan inschatten. Nog vijf andere voorwaarden dat geslaagde feedback:

1. Zorg ervoor dat het voor iedereen duidelijk is dat **niet de persoon** maar zijn functioneren wordt beoordeeld.
2. Kies het **gepaste tijdstip**. Geen emotioneel moment. Niet snel ergens tussendoor.
3. Zeg **niet te veel** op hetzelfde moment. De ander moet er nog kunnen op inspelen. Hij mag er niet in verdrinken.
4. Wees **concreet**. Zeggen dat iemand te weinig betrokken is bij het schoolgebeuren, is te vaag. Komt hij te weinig tussen op vergaderingen? Neemt hij niet deel aan een werkgroep? Dergelijke specifieke feedback maakt het mogelijk zijn gedrag aan te passen.
5. Steek **lijn** in de evaluatie. Het kan niet zijn dat het de ene keer fantastisch goed gaat en de andere keer verschrikkelijk slecht. Als er geen lijn in de evaluatie zit, zoeken mensen de oorzaken voor bepaalde prestaties niet bij zichzelf, maar bij externe feiten waarop zij geen enkele invloed hebben.

Geen tijd

Veel directies klagen erover dat ze geen tijd hebben om elk jaar een functioneringsgesprek te houden met elk personeelslid. In sommige scholen springen dan ook vakgroepverantwoordelijken, graadcoördinatoren, werkplaatsleiders, afdelingsverantwoordelijken enz. bij. Omdat zij ook dichterbij de precieze taken van de medewerkers staan, verlopen deze gesprekken vaak efficiënter. Toch blijft een gesprek met de directie belangrijk, bijvoorbeeld om te praten over hoe men zich voelt op school.

Maar feedback krijgt een leraar eigenlijk van iedereen: leerlingen, ouders, collega's, pedagogisch begeleiders, mentoren, inspectie enz. In het

onderzoek pleiten sommige scholen ervoor al deze vormen van feedback meer gestructureerd aan bod te laten komen. Zo wil men de leerlingen beter inschakelen. Zij bezitten heel waardevolle informatie waar soms onvoldoende rekening mee wordt gehouden.

Het bijwonen van een les door de directie, wordt door veel scholen in het onderzoek als kunstmatig omschreven.

Samen

Wie beoordeeld wordt, zou het gesprek niet passief mogen ondergaan. Het is belangrijk dat hij er actief aan deelneemt: eigen doelstellingen naar voor brengen, de kans krijgen om aan te duiden welke omgevingsfactoren zijn functioneren bemoeilijken enz. Hoe groter de participatie van de medewerker is, hoe hoger zijn voldoening zal zijn over het gesprek en de evaluator. Dat leidt tot een grotere betrokkenheid bij de realisatie van de vastgestelde doelstellingen.

Bovendien is de informatie die de medewerkers geven vaak nuttig voor het functioneren van de hele school: kunnen we geen taken herschikken? Welk materiaal ontbreekt nog? Hoe kunnen we de vorming optimaliseren? Enz.

Hiermee belanden we bij een cruciaal punt: het feedback-systeem moet passen in het algemeen beleid van de school en bijdragen tot het beter waarmaken van de doelstellingen van de school. Als *kwaliteit of participatie* een pijler is, dan moeten medewerkers ook geëvalueerd en gestimuleerd worden op verschillende concrete domeinen van dat aandachtspunt.

Het is van belang dat alle medewerkers weten welke doelstellingen de school nastreeft en wat ze precies van haar medewerkers verwacht. Pas dan kunnen ze inzien hoe hun functioneren daar al of niet in past.

Conflicten

Uit het onderzoek blijkt niet enkel dat er weinig gestructureerde feedback wordt gegeven. De beschikbare gegevens worden bovendien slechts in beperkte mate bijgehouden en beleidsmatig wordt er op school weinig mee gedaan. Er worden wel wat gegevens verzameld voor de inrichtende macht bij benoeming of bij ernstige conflicten. Maar daar houdt het meestal mee op. Slechts enkele scholen gebruiken de gegevens als uitgangsbasis voor een volgend functioneringsgesprek of om bepaalde problemen, die door verschillende medewerkers worden aangehaald, op te sporen en aan te pakken. Nochtans zijn dergelijke steeds terugkerende signalen een ernstige aanwijzing dat er iets moet gebeuren dat verder reikt dan een individuele bijsturing (betere vorming, meer interne communicatie enz.). Op die manier draagt een efficiënte beoordeling van individuele medewerkers ook bij tot een beter functioneren van de hele school. ■

Voor de wedstrijd Laureaat Schoolmanagement zijn dit jaar teams uit 53 scholen ingeschreven. Zij vervullen vier opdrachten i.v.m. personeelsbeleid. KLASSE brengt verslag uit van hun belangrijkste bevindingen en van de begeleiding door de jury. Tien teams worden uitgenodigd voor de finale in mei. Vlerick School voor Management - Laureaat Schoolmanagement - Geert Devos en Karlien Vanderheyden - Bellevue 6 - 9050 Gent (Ledeberg) - ☎ 09-210 97 67

EEN GOED GESPREK

Als men medewerkers wil evalueren, dan moeten zij vooraf weten wat van hen verwacht wordt. Voor een goed functioneringsgesprek moeten dus vooraf een aantal **doelstellingen** zijn vastgelegd. Doelstellingen hebben een grotere impact op de prestaties van individuen als ze *specifiek* zijn, een voldoende *moeilijkheidsgraad* hebben en als het individu er een zekere *controle* over heeft (als hij ze bijvoorbeeld mee kan bepalen).

Naast doelstellingen zijn er concrete **evaluatiecriteria** nodig. Ook die moeten de medewerkers vooraf kennen. In de praktijk gebeurt dat echter weinig. Het beste is nochtans die criteria samen met de medewerkers op te stellen.

In het onderzoek geven de scholen zelf aan welke criteria kunnen worden gebruikt om leerkrachten te evalueren: didactische aspecten (leerinhouden, methode, jaarplan, lesvoorbereiding, toetsen en taken, evaluatie), relatie met collega's en directie (samenwerking), relatie met leerlingen (goede contacten, aanvoelen van problemen, inzet en enthousiasme), deelname aan het schoolgebeuren (participatie in werkgroepen, actieve betrokkenheid bij klasraderaden) en persoonlijke kenmerken (houding en voorkomen, gezag, stiptheid, taalgebruik, opnemen van verantwoordelijkheid).

Uit het onderzoek blijkt verder dat de meeste scholen geen opvolgingsmoment plannen. Het is nochtans belangrijk dat er niet enkel naar het verleden wordt gekeken, maar dat er ook concrete **afspraken** worden gemaakt voor de toekomst. Dit heeft enkel zin als men nadien ook samen nagaat wat daar van gekomen is.

De school moet de leerlingen voorbereiden op een kleurrijke samenleving. Maar hoe pak je dat aan?

In een multi-culturele samenleving moet het onderwijs jongeren voorbereiden om op een vreedzame en verrijkende ma-

REPORTAGE

nier met elkaar om te gaan. Alle jongeren, alle kleuren. En het middel om dat te doen heet *intercultureel onderwijs*, kortweg *ICO*. De eindtermen leggen het op aan alle Vlaamse scholen, niet als apart vak, maar geïntegreerd in alle vakken. Heel wat scholen bekenden al kleur. En stilaan groeit het besef dat *ICO* meer moet en kan zijn dan een knutseluurtje, een gast spreker of exotische hapjes in de klas. Al kan dat een goed begin zijn.

Meer dan kleur

Sommige scholen tellen nauwelijks allochtone leerlingen in hun rangen, andere - vooral in de grote steden - hebben er veel. In Vlaanderen heeft ongeveer 7 % van de totale schoolbevolking een vreemde nationaliteit, 10 % als u er de genaturaliseerde migranten bijtelt. Taal- en cultuurverschillen maken dat de communicatie in brede zin niet altijd vlot verloopt, zeker niet met de allochtone ouders. Leven en werken in onze multiculturele maatschappij vereist sociale en culturele vaardigheden. Die heeft iedereen nodig en dus moet het onderwijs die aanbieden. Ook en vooral in scholen waar (nog) geen allochtone leerlingen aanwezig zijn. En ook de leerkracht kan die interculturele vaardigheden leren.

Wereldreis

De Stedelijke Basisschool aan de Letterkundestraat in Wilrijk telt bijna 50 % allochtone leerlingen. Een van de problemen die de directie en de leerkrachten ervaren, is communiceren met de allochtone ouders, hen bij het onderwijsgebeuren betrekken. Om hier iets aan te doen, organiseert de school het project een *Reis om de Wereld in 24 dagen*. In die periode staan alle lessen in het teken van een bepaald land. Het eerste doel is natuurlijk de blik van de leerlingen (en de leerkrachten) te verruimen en respect voor andere culturen op te wekken. Het tweede doel is de ouders en de buurt het boeiende te tonen van diverse nationaliteiten. Het project resulteert in een opendeurdag. Over elk land komen de bezoekers iets te weten: over de taal, kunst, leefgewoonten, onderwijs, aardrijkskunde, keuken e.d. Het materiaal wordt verzameld met de medewerking van verenigingen, winkels, families en via uitstappen. De respons is groot en dus komen er nieuwe initiatieven, praatnamiddagen voor de moeders bijvoorbeeld. Bovendien zit de interculturele dimensie er in heel wat lesmateriaal verweven. Een intercultureel project is op zich immers niet voldoende voor intercultureel onderwijs. Het kan er wel het begin en de ondersteuning van zijn.

Aral

In Gent werken niet minder dan 10 scholen van diverse netten en onderwijsvormen, sommige met, andere zonder allochtone leerlingen, aan een multi-cultureel project, dat over twee schooljaren loopt. Zij krijgen hierbij o.a. de steun van de Universiteit Gent. De milieuramp die het gebied rond het tanende en verziekte Aralmeer (Oezbekistan) treft, is de hefboom. In een eerste fase worden thema's geselecteerd die in verschillende vakken aan bod komen: diverse aspecten van de Oezbeekse cultuur en de link met de eigen situatie. De universiteit levert de nodige informatie (boeken, artikels, video's, dia's) en organiseert voordrachten voor de leraars over de islam, woestijnvorming, de Zijderoute, politiek en geschiedenis,... De tweede fase staat in het teken van dialoog en confrontatie. Leerlingen corresponderen met hun Oezbeekse collega's, er worden informatieve spelen en ervaringsgerichte activiteiten in de natuur georganiseerd, veelal met externe hulp. Ook relevante tentoonstellingen en een bezoek aan een Gentse mos-

kee staan op het programma. Een projectkrantje ziet het levenslicht en voor de noodlijdende bevolking rond het Aralmeer worden geneesmiddelen verzameld. In een derde fase werkt elke school één thema creatief uit (tentoonstelling, happening,...). Een gezamenlijke eindproductie is het orgelpunt. In het totaal zijn zo'n 500 leerlingen via projectklassen uit diverse richtingen en graden actief bij het project betrokken.

Achteraf wordt het project door de betrokkenen gewogen en goed bevonden, al zijn er wel enkele kritische bedenkingen. Zo bleek o.a. dat ASO'ers meer aan zo'n project hadden dan TSO'ers en BSO'ers, dat de *transfer* van het cultuurbewustzijn niet duidelijk was, dat niet iedereen betrokken was. Ook lukte het in de ene school beter dan in de andere. In sommige scholen werkten zelfs te weinig leerkrachten mee om nog van een schoolproject te kunnen spreken. De conclusie is dat zo'n project in het continue schoolgebeuren moet zijn ingebed om succes te kennen.

Steunpunt

Continuïteit is inderdaad een sleutelwoord als het om *ICO* gaat, globale betrokkenheid is een ander. Tijdens een panelgesprek op de Onderwijsdag van de beurs *Gelijkgeaard*, onlangs in Brussel, blikten enkele allochtonen, die van ver of van dichtbij bij het onderwijs betrokken zijn, kritisch terug op een aantal onderwijsprojecten. Uit hun commentaren kwam één gemeenschappelijk standpunt naar voor: aan echt intercultureel onderwijs doet men niet door jaarlijks een project van een paar weken op te zetten en dan niets meer. Natuurlijk is de energie en de moeite die men daarin steekt verre van nutteloos, want ze doet nog op heel wat andere dan interculturele vaardigheden een beroep. Bovendien kan een project een heel goede aanzet zijn, een middel om te sensibiliseren. *ICO* moet echter in het hele lesgebeuren verweven zitten en is dus iets voor het hele jaar. Dat is ook het standpunt van het *Steunpunt ICO* in Gent.

MARC VERLOT, Steunpunt *ICO*: «We moeten jon-

geren voorbereiden op een samenleven waarin culturele verscheidenheid in de brede zin van het woord een alledaags fenomeen is. De doelstellingen van intercultureel onderwijs zijn dan ook vaardigheden aanleren die dit samenleven optimaliseren. Interculturele vaardigheden houden in: de kennis van en het inzicht in culturele verscheidenheid, ondersteunende houdingen, attitudes en een aantal technieken.»

Doorgeefluik

Het Steunpunt ICO is pas in september 95 opgericht en wordt geschaagd door de RUG. Het is er gekomen naar analogie van het Steunpunt Nederlands als Tweede Taal (NT2), dat sinds 1990 bestaat en verbonden is aan de KUL. Dat houdt zich bezig met onderzoek, ontwikkeling van materiaal en ondersteuning van leerkrachten en begeleiders op het gebied van Nederlands als tweede taal, alle onderwijsvormen en -niveaus. Extra hulp voor de leerkracht dus. Idem dito voor Steunpunt ICO? MARC VERLOT, Steunpunt ICO: «Het Steunpunt

een beroep gedaan op communicatieve en sociale vaardigheden. De leerlingen geeft het een kans tot zelfontplooiing en - wat belangrijk is - een positiever zelfbeeld.»

Eigen levenssituatie

Leerkrachten vertrouwd maken met ICO is niet zo vanzelfsprekend. Gelukkig bestaat er al heel wat mogelijkheid tot nascholing, maar het is even belangrijk dat ICO zijn weg vindt in de lerarenopleiding. Voorts moeten er ook meer allochtone leerkrachten komen. Maar die zijn voorlopig heel dun gezaaid.

RIA RECTOR, projectcoördinator: «Het grote probleem is de doorstroming. In sommige lerarenopleidingen vinden we wel 40 % allochtone studenten in het eerste jaar. In het tweede jaar blijft daar nauwelijks wat van over. Het is dan ook essentieel dat we deze mensen ondersteunen, vooral op het gebied van taal, en hen coachen in hun eigen levenssituatie. Tegelijk moeten ze kunnen meedraaien in de gewone opleiding, want het diploma moet gelijkwaardig blijven. We hebben met succes initiatieven in die zin genomen. In drie scholen waar we deze

Scholen met meer dan 10 % allochtone leerlingen genieten sinds 1991 en onder bepaalde voorwaarden van het onderwijsvoorangsbeleid. Dat is een beleidsmaatregel waarbij scholen extra personeel en ondersteuning krijgen als ze hun programma aanpassen en herwerken volgens hun leerlingenbevolking. Bedoeling was en is de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren in een intercultureel model. Dit lukte niet tot aller tevredenheid en dus ondertekenden alle onderwijskoepels in 1993 een non-discriminatieverklaring. Dat is een vrijwillige afspraak waarbij het er om gaat dat racisme bewuster wordt aangepakt en dat alle scholen open staan voor alle kinderen. Bovendien moeten alle Vlaamse scholen hun curriculum en methode aanpassen aan heel hun leerlingenbevolking. Intercultureel onderwijs dus.

bekennen

ICO wil vier dingen doen. Via onderzoek en contacten willen we de interculturele vaardigheden identificeren en er een inventaris van maken. We willen nagaan hoe die vaardigheden worden bevorderd en welke elementen van die vaardigheden al aanwezig zijn op school, thuis, in de vriendengroep enz. en hoe men ermee omgaat. Ten slotte willen we (leer)strategieën ontwikkelen om de vaardigheden te verbeteren op school. Met het oog hierop verrichten we onderzoek en inventariseren we al het beschikbare ICO-materiaal binnen de Europese Gemeenschap. We analyseren en beoordelen dit materiaal en stellen het in de toekomst open voor iedereen in de vorm van een databank. We willen dus niet zelf materiaal ontwikkelen, maar een doorgeefluik zijn, een informatiecentrum. En ten slotte willen we vorming op maat aanbieden. We stellen thema's voor, maar luisteren ook naar wat scholen willen. Met een aantal gedetacheerde leerkrachten en begeleiders in onze rangen hebben we daar een heel goed oor voor.»

Angst

ICO heeft slechts kans op slagen als het volledig geïntegreerd gebeurt en als iedereen eraan meewerkt. De Antwerpse Buurtontwikkelingsmaatschappij zet een project op met de nadruk op een integrale aanpak: samenwerking tussen school, buurt en jeugdschrijvers (Marain, Moeyaert,...) en taalontwikkeling in het Nederlands. Vier scholen met heel wat allochtone leerlingen werken eraan mee. Gedurende twee weken praten en schrijven ruim honderd leerlingen over het thema *Ontmoeten*. De leerlingen schrijven hun ervaring neer. Nadien maken de leerlingen en een jeugdschrijver uit de vele verhalen een selectie. Die wordt te boek gesteld onder de titel *Maar met blauwe ogen*. PATRICK KUSSÉ, directeur: «Met dit project willen we deelnemen aan de buurtontwikkeling. Het schrijven wordt functioneel, het eindprodukt wordt zichtbaar als een boek. Om dit tot stand te brengen moet er veel samengewerkt worden, wordt er

begeleiding hebben opgezet, begonnen 39 studenten in het eerste jaar. 70 % hiervan zit nu in het tweede jaar. Dit roept om een vervolg.» ■

ALLES VOOR ICO

- De VLOR beschikt over heel wat publikaties basis- als secundair onderwijs: een stappenplan om intercultureel onderwijs te organiseren in uw school, project- en andere ideeën voor begeleiders en leerkrachten, de interculturele dimensie in de verschillende vakken, differentiatie, remediëring en studiebegeleiding enz. Mireille Pauwels - Vlaamse Onderwijsraad - Jozef II-straat 68 - 1040 Brussel - ☎ 02-231 00 17 - fax 02-230 69 70 (Vanaf 26 februari: Leuvenseplein 4 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 42 99 - fax 02-219 81 18)
- Voor ICO bestaan er een aantal materialenbanken, waar u allerlei lesmateriaal (boeken, brochures, video's, affiches,...) kunt ontlenu of eventueel kopen. Bij een aantal centra kunt u ook een gratis folder krijgen met o.a. een overzicht van vormingsaanbod.
  - * Provinciale Materialenbank - Van Daelstraat 35 - 2140 Antwerpen - ☎ 03-235 02 24 - fax 03-272 41 62
  - * Provinciaal Centrum Interculturele Vorming - Seminariestraat 2 - 9000 Gent - ☎ 09-223 03 15 - fax 09-223 35 76
  - * Provinciaal Integratiecentrum - Universiteitslaan 1 - 3500 Hasselt - ☎ 011-23 81 47 - fax 011-23 76 46
  - * NCOS Leermiddelenverzameling - Vlasfabriekstraat 11 - 1060 Brussel - ☎ 02-539 26 20 - fax 02-539 13 43 (ook en vooral voor lesmateriaal over de Derde Wereld)
- Mocht u op zoek zijn naar andere informatie, nuttige adressen of lesmateriaal van de Europese Unie, dan kunt u altijd terecht bij het Steunpunt ICO - Korte Meer 5 - 9000 Gent - ☎ 09-264 67 15 - fax 09-264 69 74. Daar wordt zelfs vorming en begeleiding op maat aangeboden.
- Van VONK, tijdschrift van de Vereniging voor het Onderwijs in het Nederlands, verscheen recent een themanummer dat volledig aan ICO gewijd is. Het bevat lesvoorbeelden, artikels en een becommentarieerde lijst van publikaties, interessante adressen en initiatieven. VONK - publiciteit en promotie - Markgravelei 105 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-248 18 23 of ☎ 03-237 44 16
- Voor wie nog verloren loopt met Nederlands als Tweede Taal (NT2) is er het Steunpunt NT2 - Blijde Inkomststraat 7 - 3000 Leuven - ☎ 016-32 53 67 - fax 016-32 53 60
- U kunt het boek *Maar met blauwe ogen* bestellen bij de Buurt Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) - Duinstraat 102 - 2060 Antwerpen - ☎ 03-272 00 29 - fax 03-235 58 89

Hoe vaak hebt u het uzelf al horen zeggen: geen tijd. En daar staat de leerling dan. Soms met zijn klein probleempje van die dag, soms met een levensgroot probleem waar

COMMUNICATIE

hij nooit alleen over heen kan. Dikwijls is de leraar nog de enige volwassene die hij kent én vertrouwt. Maar die heeft dus toevallig geen tijd. Al zit achter het alibi van de chronometer vaak een gevoel van onmacht en onzekerheid. Of het ook anders kan?

«Sorry, ik heb geen tijd»

Vaak krijgen leerlingen enkel te horen wat ze verkeerd gedaan hebben.

«Daar ben ik niet voor opgeleid», zegt een collega. Hij voelt wel dat Sven met een probleem zit, maar hij ontwijkt het liever. Hij port hem aan om goed zijn best te doen en geeft zelfs wat extra uitleg bij de leerstof, maar voor het probleem van Sven «heeft hij geen tijd». Nochtans beïnvloedt dat probleem niet alleen de relaties van Sven maar ook zijn leerproces. Hij krijgt voortdurend kritiek

van leerkrachten, verzamelt steeds meer straf en heeft het gevoel dat hij nergens terecht kan.

Zoals Sven zijn er velen. Ze hebben problemen met relaties, hun gezin, pesten, drugs of faalangst. Soms zijn het moeilijke leerlingen die de les voortdurend verstoren, soms zijn ze opvallend stil en terughoudend. Ze denken aan verdriet of zelfmoord. Ze worden mishandeld, lijden onder negatieve groepsdruk of zijn het slachtoffer van incest. Ze spijbelen, halen vandalenstreken uit of zijn uitermate agressief. Ze voelen zich ziek, zijn schoolmoe, zitten in een crisis of vertonen roekeloos gedrag. Soms zijn het verwende jochies, niet altijd aangenaam om mee te spreken. En toch zou een goede leerkracht ook (en vooral?) voor deze kinderen *toegankelijk* moeten zijn. Dat staat altijd wel mooi in theorie, maar hoe speel je het klaar in de praktijk?

Alles onder controle

Het is belangrijk dat een leerling in nood zich niet alleen voelt dat er iemand is die naar hem wil luisteren en zo mogelijk begrip voor hem kan opbrengen. Een leraar die bereid is hulp te bieden aan een leerling in moeilijkheden, zal ontdekken dat hij vaak meer kan dan hij aanvankelijk dacht. Leerlingbegeleiding steunt immers niet in de eerste plaats op kennis en toepassingen van therapeutische vaardigheden of technieken, maar op een algemene pedagogische grondhouding: ben ik bereid om leerlingen, ondanks hun op het eerste gezicht soms aanstootgevend gedrag, steeds optimale ontwikkelingskansen te blijven bieden? Ben ik bereid te communiceren over meningen, opvattingen, inzichten en gevoelens?

De gemakkelijkste oplossing is de *overlevingsstrategie*. Leraars die met probleemgedrag worden geconfronteerd, ontwikkelen dan allerlei tactieken om de klassituatie naar hun hand te zetten. De problemen worden daarbij niet bespreekbaar gemaakt en worden ook niet opgelost. Maar uiterlijk is alles onder controle. Dergelijke leerkrachten gebruiken cynische tot sarcastische opmerkingen om de leerlingen in toom te houden. Of ze jagen er zoveel leerstof door (soms in dicteerstijl) dat er geen zijsprongen mogelijk zijn. Andere leerkrachten

pikken er een zondebok uit als afschrikwekkend voorbeeld. Of ze maken ruilafspraken: de leerlingen krijgen toegiften in ruil voor medewerking. Al deze technieken leiden tot een sterk *docerende* onderwijsstijl. De leraar staat vooraan in de klas, is vooral zelf aan het woord en probeert soms krampachtig de zaak onder controle te houden. Voor een meer opvoedkundige aanpak is hierbij geen plaats.

Kritiek klaar

Het kan ook anders. De belangrijkste houding om leerlingen te kunnen helpen is er een van *betrokkenheid*. De leerkracht gaat ervan uit dat de leerling een persoon is en niet alleen een wezen waarop leerinhouden moeten worden overgedragen. Dit vereist een eerlijke belangstelling van de leerkracht. Zo'n leraar doet niet aardig als hij zich ergert, blijft niet onbewogen als hij ontroerd is, veinst geen interesse. Hij leeft zich in in de gevoelens van de leerling, wil hem respecteren en accepteren zoals hij is. Vaak willen we de ander maar aanvaarden als hij meegaand is en zelf positief denkt. Een oordeel en kritiek is snel klaar. Wie zich wil inleven in de leerling, moet het niet per se eens zijn met diens gedachten, gevoelens en verlangens. Maar hij aanvaardt ze wel. Alleen op deze manier is een vertrouwensrelatie mogelijk.

Hoe moeilijk dat soms ook is: een leerkracht moet *respect* kunnen opbrengen voor de leerling als zich ontwikkelende mens. Hij aanvaardt dat een leerling zoekende is en fouten maakt. Hij probeert hem te begrijpen in plaats van hem meteen te veroordelen.

Roddels

Toch vinden nog heel wat leerkrachten dat zij met de problemen van hun leerlingen weinig te maken hebben. Daarmee begeef je je immers op glad ijs. En soms voelen leerkrachten zich ook niet meer dan een praatpaal. Leerlingen vertrouwen hen dan wel iets toe maar vragen het aan niemand voort te zeggen. Wat doe je dan met het recht op privacy van zo'n leerling?

«Daarover zijn de leerlingen op onze school duidelijk geïnformeerd», legt een schooldirecteur uit. «We hebben hen uitgelegd dat elk probleem op school met drie mensen wordt besproken: de leraar aan wie het probleem wordt gesignaleerd, de directeur en een vertrouwensleraar. Er wordt dus niet over geroddeld in de leraarskamer, maar er wordt wel overleg gepleegd. De bedoeling is immers het probleem op te lossen en niet een individuele leraar met een bijkomend probleem op te zadelen.»

Daarmee zijn we bij een cruciaal punt aandeland: de *schoolcultuur*. Er zijn op dit vlak vier mogelijkheden.

1. **De clubcultuur.** Er heerst een vaderlijke verhouding tussen leraar en leerling. Leerlingen worden persoonlijk en sterk normatief begeleid: belonend voor wie goed zijn best doet, straffend voor wie dat niet doet, begrijpend en zorgzaam voor wie tijdelijk niet mee kan, ook al doet hij zijn best.

2. **De rollencultuur.** Er wordt nauwkeurig vastgelegd welke leerlingen onder welke voorwaarden voor welke begeleiding in aanmerking komen. Zorgvuldig wordt nagegaan welke regel van toepassing is, of niemand benadeeld wordt en of er geen precedents worden geschapen.

3. **De taakcultuur.** De nadruk ligt op de taken die leerlingen en leerkrachten te vervullen hebben. Men heeft vooral oog voor te leveren prestaties.

4. **De persoonscultuur.** De school als organisatie wordt ondergeschikt gemaakt aan het welbevinden van leerlingen en leerkrachten. Nadruk ligt op de aansluiting bij de individuele mogelijkheden van alle betrokkenen. Het is goed eens na te gaan welke cultuur op uw school overheerst en welke cultuur u als leerkracht zelf aankleeft. Belangrijk is in elk geval dat begeleiding van leerlingen bespreekbaar is, dat de mogelijkheid bestaat om hierover met collega's van gedachten te wisselen en van elkaar te kunnen leren.

Schouderklop

Maar wat verwachten de leerlingen precies van hun leraar? Onderzoek van het *Centrum voor Fundamentele Pedagogiek (KUL)* legt daarover interessante inzichten bloot. Leerlingen vinden vakbekwaamheid en didactische deskundigheid erg belangrijk. Maar ze verwachten ook dat de leerkracht zich openstelt voor hun problemen en daar tijd voor uittrekt. Nochtans willen ze zijn inbreng maar accepteren onder strikte voorwaarden: de leerlingen moeten er zelf om vragen en het mag geen verplichting voor hen inhouden. Bovendien verwachten ze wel dat de leerkracht ook als persoon optreedt maar toch altijd afstandelijk en neutraal blijft. Voorwaar een moeilijke opdracht. «De leerlingen verwachten eigenlijk een engagement van de leerkracht, dat in wezen niet engagerend is», besluit *Prof. Hellemans* die aan het onderzoek meewerkte.

Ander onderzoek bij *criminologie* toont aan dat het optreden van de leerkracht wel degelijk invloed uitoefent op het probleemgedrag van de leerlingen. Daarbij speelt positieve stimulering een grote rol. Voor leerlingen met negatieve schoolervaringen zijn een luisterend oor en een schouderklop van groot belang. Meestal krijgen zij echter alleen te horen wat ze verkeerd gedaan hebben.

Chronometer

Wie bereikbaar wil zijn voor zijn leerlingen, moet tijd voor hen maken. Twee minuten voor tijd aankomen en onmiddellijk weer vertrekken duidt aan dat men zich alleen met de leerstof wil bezighouden. Tijd maken voor leerlingen is beschikbaar en bereikbaar zijn. Ook al is dat soms maar enkele minuten: even treuzelen na de les, wat blijven rondhangen... Misschien is het ook wel mogelijk de leerlingen te informeren waar en wanneer u wat langer bereikbaar bent. Er is maar sprake van betrokkenheid als de leerling die ook aan den lijve ervaart. Met de chrono in de hand is een opvoedkundige relatie in ieder geval onmogelijk. ■

De tekst is gebaseerd op de bijdrage De houding van de leerkracht van sociaal pedagoog Luc Wielockx aan de map Probleemgedrag op School (1995). Deze map behandelt meer dan twintig vormen van concreet probleemgedrag en hoe u daar op school mee om kunt gaan. Als er één ringmap in elke leraarskamer zou moeten staan, is het wel deze. U kunt uw exemplaar bestellen bij Comité voor Bijzondere Jeugdzorg - Zandstraat 255 - 8200 Brugge - ☎ 050-45 41 05 - 300 fr. De map is ook op diskette beschikbaar (zelfde prijs).

«Cynisme, ruilafspraken, zondebokken en jagen met de leerstof.»

«IK VOEL ME ONWENNIG»

Veel leerkrachten willen wel, maar voelen zich onwennig om een persoonlijk gesprek met een leerling aan te gaan. Hoe moet de leerling zich dan niet voelen? Tips voor een professionele aanpak.

1. Stel u op als democratische leerkracht.

Leider en invloed i.p.v. baas en macht. Aanmoediging en hulp i.p.v. kritiek en straf. Overleg en samenwerking i.p.v. *éinzelganger* en competitie. De leerling centraal i.p.v. de leerstof. Kortom: het verschil tussen warm en koud.

2. Luister actief.

Begin vooral niet zelf alles uit te leggen. Laat de leerling vertellen. Stimuleer hem (verbaal en non-verbaal) om uit te spreken. Vat af en toe zijn woorden samen om te toetsen of je hem begrijpt. Probeer hem te volgen in wat hij zegt, zonder hem te veroordelen. Luister ook tussen de regels, met uw ogen bijvoorbeeld.

3. Communiceer eerlijk en duidelijk.

Ga niet uit van vooroordelen en stel uzelf niet ongenaakbaar of alwetend op. Speel open kaart. Vraag naar informatie die ontbreekt of naar verduidelijking van zaken die u niet hebt begrepen. Vermijd dat de leerling uw voorstellen alleen maar aanvaardt op grond van gezagsargumenten.

Richt uw feedback niet op de persoon maar op zijn boodschap. Ga na of hij ook precies heeft begrepen wat u bedoelt. Maak duidelijk welke personen u zult aanspreken en welke stappen u zult ondernemen. Ga uit elkaar met een duidelijke afspraak.

De leerkracht is verantwoordelijk voor elke leerling.

«Samen, gewoon... buitengewoon!»: op 27 april organiseert de Vlaamse Onderwijsraad voor de **FORUM** tweedekeer een *Forum Basisonderwijs*. Dat is een netoverstijgende studiedag voor alle onderwijsparticipanten in het gewoon en het buitengewoon onderwijs: leerkrachten, directies, inrichtende machten, ouders en het onderwijsbeleid. *Zorgverbreding: onze zorg, was in 1994 het thema. Hierbij rees de vraag hoe scholen en leerkrachten het onderwijs kunnen organiseren zodat elk kind zoveel mogelijk kansen krijgt om zich optimaal te ontplooiën. Er lag toen een spanningsveld tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs. Komt er nu een betere samenwerking tussen beide onderwijsvormen, waardoor de school voor alle kinderen open staat?*

Een school voor alle kinderen

Tussen de schooljaren 1990-1991 en 1994-1995 nam het aantal kinderen in het *buitengewoon kleuteronderwijs* met 17 % toe. De beperkte statistische telling van september 1995 bracht, in vergelijking met vorig schooljaar, een toename van bijna 4 % aan het licht. Van de totale lagere schoolbevolking zit nu 5,2 % (21.654 kinderen) in het *buitengewoon lager onderwijs*. Van 1990-1991 tot vorig schooljaar is er een toename opgetekend van 14 %. Bij de laatste telling bedroeg de stijging meer dan 3 %. Het Departement Onderwijs signaleert bovendien een groeiende uitstroom van het gewoon naar het buitengewoon onderwijs, vooral naar type 8 (leerlingen met ernstige leerstoornissen, die niet door een mentale stoornis kunnen worden verklaard). Dit type vangt veel kinderen op die al één of verscheidene jaren in het gewoon onderwijs doorbrachten, maar daar niet konden volgen. Soms worden kinderen met een leerachterstand van drie jaar doorverwezen naar type 8.

Dat is ook niet de bedoeling. Er is alvast vraag naar een betere samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs.

Toenadering

De onderwijsoverheid nam maatregelen om doorverwijzing of mislukking te voorkomen. Zo helpt de aanpassingsklas pedagogische achterblijvers binnen het gewoon onderwijs. De taakleraar ontwikkelt remediërende activiteiten voor kinderen met normale capaciteiten, maar met lichte leermoeilijkheden. Lesuren extra omkadering voor kleuters en leerlingen van het eerste leerjaar projectmatig toewijzen, komt ook tegemoet aan kinderen met moeilijkheden. Een school die wenst mee te doen aan het project «zorgverbreding», moet voldoen aan een aantal voorwaarden, zoals zorgen voor een taakleraar in het team en een actieplan opstellen. Voorts wordt aanbevolen om met een school voor buitengewoon onderwijs samen te werken.

Beide onderwijsvormen, het gewoon en het buitengewoon, zijn van elkaar vervreemd. Toch hebben beide onderwijsvormen één gemeenschappelijke doelgroep, namelijk de kinderen uit het basisonderwijs. Als het gewoon onderwijs zijn zorg verbreedt, kunnen vanuit een groeiende samenwerking nieuwe opdrachten groeien voor het buitengewoon onderwijs. Samenwerking kan alvast voor leerlingen van de aanpassingsklas, de zittenblijvers, de type 8-scholen en in beperkte mate voor de type 1-scholen (kinderen met een licht mentale handicap).

Wel rijst de vraag hoe beide onderwijsvormen de toenadering en samenwerking rond een gemeenschappelijke doelgroep ervaren. Het bestaan van de eigen onderwijsvorm blijft een delicaat punt.

Diagnose

De manier waarop de leerkracht en de school onderwijs en opvoeding organiseren, zodat elk kind maximale ontwikkelingskansen krijgt, verwijst naar de *zorgbreedte* van een school. Die zorgbreedte komt tot uiting in allerlei opvattingen, maatregelen en activiteiten. Nieuwe leerlingen, bijzondere initiatieven of projecten kunnen scholen aansporen hun zorgbreedte-initiatieven te verruimen of te verdiepen. In dit verband spreekt men dan over *zorgverbreding*. Bijzondere acties voor kinderen met leerproblemen zijn hier bijvoorbeeld een uiting van.

Zowel het onderwijsbeleid, de school als de leerkracht zijn betrokken bij de zorgbreedte. De leerkracht is verantwoordelijk voor elke leerling. Hij is bekommerd om de opvoeding, onderwijst, evalueert, maakt zich zorgen, geeft aandacht, zorgt voor een passende aanpak, ook wanneer een leerling extra hulp nodig heeft binnen of buiten de klas. Maar komt dit beeld wel overeen met de werkelijkheid? Aandacht voor zorgbreedte en zorgverbreding vergt veel van de leerkracht. Het komt er immers niet alleen op aan dat de leerkracht goed kan onderwijzen en over degelijke basiscompetenties beschikt. Hij moet ook over basisvaardigheden beschikken om soepel met individuele behoeften van leerlingen om te gaan. Heeft de leerkracht voldoende diagnosevaardigheid, in-

zicht in de probleemaanpak en beheerst hij de mogelijkheden om te differentiëren? De leerkracht moet de problemen zelf vaststellen en er een diagnose van maken. Deze diagnose dient niet enkel om het probleem te benoemen, maar vooral om het te analyseren. In deze analyse zitten de aangrijpingspunten voor een verantwoorde hulpverlening.

Engagement

De school is er voor alle kinderen. Ouders willen voor hun kinderen *goed* onderwijs. Het is belangrijk dat scholen kunnen aangeven hoe ze verschillen tussen kinderen opvatten en hoe ze ermee omgaan. Dat leidt tot een eigen pedagogisch-didactische aanpak en vooral tot *preventief* werken. Van een school die aan zorgverbreding doet, verwacht men niet alleen een engagement van de teamleden. Het engagement moet ook via een visie in het schoolbeleid tot uiting komen. Vanuit die visie werkt de leerkracht voor alle kinderen, ook voor «kinderen met problemen». De draagkracht van de school slaat op haar capaciteit om zoveel mogelijk kinderen te laten aarden, zodat ze zich in de beste leeromstandigheden maximaal kunnen ontwikkelen.

Het Forum Basisonderwijs 96 mikt op het verleggen van de grenzen in de zorgbreedte en op een verhoogde samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs als element van een betere leerlingenbegeleiding.

Om grensverleggend te werken in het gewoon onderwijs is een ander denkkader nodig. De opvatting over leerproblemen beïnvloedt het denken en het handelen van leerkrachten. Leerproblemen zijn niet zonder meer leerlingproblemen. Leerproblemen doen zich voor bij de leerlingen in de context van de school. Deze onderwijscontext en de concrete leeromgeving in de klas bepalen vaak mee de problemen bij kinderen. In plaats van de leerlingen te willen aanpassen aan de eisen van de klas, is het beter het onderwijsaanbod af te stellen op de behoeften en de mogelijkheden van elke individuele leerling. Daarbij is het vooral van belang dat er ook in de geest van de leerkrachten een positieve houding groeit tegenover kinderen met problemen. Problemen tijdig opmerken en aanpakken kunnen de ontwikkelingskansen van kinderen vrijwaren.

Inspiratie

Een centrale doelstelling op het *Forum 96* is zoeken naar samenwerkingsvormen tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs. Samenwerken kan leiden tot beter vertrouwd worden met elkaars visie en werkwijze. Informatie uitwisselen creëert mogelijkheden om de specifieke aanpak en de gebruikte werkvormen, methodes en materialen van elkaar te leren kennen en deze in de eigen praktijk te integreren. Zo'n samenwerking bevordert een gepaste hulpverlening en een gerichtere doorverwijzing. De leerlingenbegeleiding kan er enkel op vooruitgaan. Deze optimale begeleiding en goede informatie zijn nodig om ouders in staat te stellen de verstrekte adviezen en het toekomstperspectief van hun kind in te schatten. PMS-centra kunnen hierbij een mediërende rol spelen.

Het concept van het GON (Geïntegreerd Onderwijs - zie *KLASSE* nr. 50, december 1994) kan

een bron van inspiratie zijn om in de bredere onderwijscontext «kinderen met problemen» te benaderen.

Praktijk

«Waar en hoe kunnen het gewoon en het buitengewoon onderwijs elkaar vinden in hun gezamenlijke zorg voor kinderen met problemen?» Zo luidt concreet het centrale thema van *Forum 96*.

In het programma van de studiedag komen de volgende onderdelen aan bod:

1. **Wetenschappelijk onderzoek.** «Onderzoek naar indicatoren van de draagkracht van basisscholen i.v.m. de opvang van kinderen met leer- en ontwikkelingsproblemen in hun relatie tot het buitengewoon onderwijs» van J.P. Verhaeghe (Universiteit Gent). Het is de bedoeling indicatoren die direct bijdragen tot adequate preventie, opsporing of aanpak van leer- en ontwikkelingsproblemen in kaart te brengen. Ook resultaten en bevindingen van ander Vlaams onderzoek rond dit thema worden op de Forumdag gepresenteerd.

2. **De internationale context.** Er is duidelijk een mentaliteitsverandering waar te nemen. Diverse documenten benadrukken sterk de *school voor allen* als een fundamenteel recht voor elk kind. In dergelijke scholen kan ieder kind met zijn onderwijs- en opvoedingsbehoeften optimaal aan zijn trekken komen. *Samenwerking en integratie* krijgen de klemtoon.

3. **Een praktijkmarkt.** Betrokkenen brengen voorbeelden van samenwerking tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs naar voren. Het gaat er iedere keer om het initiatief te situeren als een bijdrage in de zorgverbredingsaanpak.

4. **Gevalstudies.** Op de Forumdag worden twee gevalstudies gepresenteerd. Ze kunnen aanzetten tot reflectie bij de diverse onderwijsparticipanten over de samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. De casestudies bieden niet alleen een beeld van de realiteit. Ze nodigen ook uit de dagelijkse schoolpraktijk te analyseren. Hierdoor wordt het mogelijk te leren van de manier waarop anderen geleerd hebben. Casestudies bieden ook een geruststelling: ook collega's moeten zoeken, iedereen moet activiteiten uitproberen en maakt wel eens fouten.

5. **Leerproblemen.** Het project *leerproblemen*, dat ondersteund wordt door het Hulpfonds van Koningin Fabiola, zal de problematiek van de *aanvaarding* veelzijdig belichten. Wanneer er zich problemen voordoen bij kinderen, stellen zowel school als ouders zich vragen. Een evocatie met getuigenissen en herkenbare situatieschetsen belicht o.m. de impact op gezin en school van kinderen met leerproblemen en het belang van een goede interactie tussen de betrokkenen. ■

Forum 96: «Samen, gewoon... buitengewoon!» wordt gehouden op zaterdag 27 april in het Paleis voor Congressen in Brussel. De uitnodigingen voor deze studiedag worden binnenkort verspreid. Voor meer concrete informatie over deze Forumdag kunt u zich altijd wenden tot de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) - Forum Basisonderwijs 96 - Jozef II-straat 68 - 1040 Brussel - ☎ 02-231 00 17 - fax 02-230 69 70. Vanaf 26 februari: Leuvenseplein 4 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 42 99 - fax 02-219 81 18

Gewoon en buitengewoon zijn van elkaar vervreemd.

SOS - huiswerk! In Italië hoeven leerlingen van het lager secundair onderwijs niet langer te wanhopen als ze problemen hebben met hun huiswerk. Nu is er immers *SOS Scuola*, een telefoonlijn waar leerlingen hulp kunnen krijgen als ze problemen hebben met de vakken wiskunde, Italiaans en andere talen. Het is wel de zaak kort en bondig te blijven, want een gesprek kost zo'n 50 fr. per minuut. *SOS Scuola* huist dan ook onder dezelfde code als meer frivole lijnen, zoals de erotische. Initiatiefnemer *Mario De Feo* hoopt binnenkort wel een meer respectabele code te krijgen.

De ideale speelplaats. Sommige speelplaatsen zijn niet meer dan een dof grijze, kale vlakte, omgeven door vier hoge muren. Er is geen afwisseling, er zijn geen rustpunten. En dat

SIGNAAL

terwijl kinderen per schooljaar 140 tot 300 uren op de speelplaats doorbrengen. Andere speelplaatsen puilen zodanig uit van ingenieuze speltoestellen en architecturale spitsvondigheden dat voor de leerkracht efficiënt toezicht houden onmogelijk is en dat ouders zich vragen stellen over de veiligheid. Twee uitersten. Waar ligt de gulden middenweg? Op een goede, kindvriendelijke speelplaats krijgen alle kinderen speelkansen. De ruimte waarin ze spelen moet veilig zijn én ze moet uitnodigen en stimuleren tot spelen. Er moet ook afwisseling in het spel mogelijk zijn. Verder moet een goede speelplaats geborgenheid bieden en in rustpunten voorzien. De ideale speelplaats biedt in min of meer afzonderlijke compartimenten activiteiten en materialen aan, maar houdt vooral rekening met het ritme en de interesse van de kinderen. Het komt er bij de (her)inrichting van de speelplaats op aan vooraf de kinderen te observeren en te peilen naar wat ze willen. Via klasgesprekken bijvoorbeeld of een enquête. Het komt er ook op aan te overleggen met de ouders en met de leerkrachten. De speelplaats moet immers voor elke betrokken partij voldoening geven. Dit en nog veel meer komt u te weten bij *Peter Dekeyser*

van het *Onderzoekscentrum Kind en Samenleving - Nieuwenlaan 63 - 1860 Meise - ☎ 02-269 71 80*. U kunt er ook terecht voor adviezen en begeleiding bij de inrichting van uw speelplaats. Binnenkort brengt het centrum trouwens een nieuwe brochure uit. We houden het voor u in de gaten.

90 leerlingen in één klas. Net als bij ons gaan Chinese kinderen op zesjarige leeftijd naar de lagere school. Ze krijgen er tien vakken, waaronder Chinees, kunsten, sport, huishoudelijke activiteiten, aardrijkskunde en geschiedenis. Jongens en meisjes volgen hetzelfde programma in China, al duurt het lager onderwijs voor stadskinderen 6 leerjaren en voor plattelandskinderen slechts 5. Herkenbare situaties, zo zegt inspectrice basisonderwijs *Nora Tommelein*, die ter plaatse een kijkje ging nemen. Minder herkenbaar is echter de grootte van de klassen: een klas bevat minimum 60 en maximum 72 leerlingen. Bovendien is sinds de Culturele Revolutie (1966-69) het ambt van leerkracht sterk ondergewaardeerd. Een leraar verdient minder dan een fabrieksarbeider en dus is de drie tot vier jaar durende lerarenopleiding weinig populair. Hierdoor is er een tekort en zijn klassen van 90 leerlingen helemaal geen uitzondering. De regering probeert daar momenteel wat aan te doen door de leerkrachten beter te betalen. Individuele begeleiding en differentiatie bestaan niet. Wel splitst men drie klassen van eenzelfde leeftijdsgroep op in A, B en C volgens intelligentie, een systeem dat eigenlijk slechts mag worden toegepast in het secundair onderwijs, niet in het lager. De ouders worden

PUBLIKATIE

Niet meer bij de les

Op een dag kan het u zomaar overvallen. Jarelang hebt u met plezier voor de klas gestaan, examens voorbereid, lerarenvergaderingen bijgewoond en enthousiast meegedaan aan onderwijsvernieuwing, leerplanontwikkeling en verdieping van uw vakgebied. Overwerk bestond niet. U deed uw werk immers met plezier! Totdat een collega op een dag een minder tactvolle opmerking maakt, een leerling ineens dwars blijft liggen en u de grip verliest. U bent niet meer bij de les. U denkt: waar doe ik het eigenlijk allemaal voor?

Zo begint *Niet meer bij de les*, een boek over stress in het onderwijs. Auteur *Peter Fokkens* onderscheidt positieve stress en negatieve stress. Positieve stress is het soort werkbelasting en -tempo dat u energie geeft en u goed doet functioneren. Negatieve stress is het soort druk of spanning dat u steeds minder goed doet functioneren tot u uiteindelijk afknapt. Dit breekpunt is voor elke mens verschillend. Ongezonde stress kan zich uiten via lichamelijke klachten, psychologische problemen of via bepaalde gedragsveranderingen. In het onderwijs duikt steeds meer stress op, omdat de onderwijstaak steeds complexer wordt.

Controle

Heel veel werk kunt u best aan, maar wat als hierbij relationele problemen, geldtekort, een labiele gezondheid en/of de jachtige, onveilige buurt plots een rol gaan spelen? Want stress is het gezamenlijk produkt van de buiten- en de binnenwereld: uzelf, uw houding, uw leefstijl en de manier waarop u met de buitenwereld omgaat, hoe u erop reageert. Of stress ontstaat, hangt vooral af van het antwoord op de vraag of u het gevoel heeft dat u de situatie onder controle hebt. Controle betekent hier niet *invloed*, maar de ingesteldheid om een extra taak of probleem aan te kunnen. Stel dat uw moeder ernstig ziek wordt. U moet haar regelmatig bezoeken. Op deze situatie hebt u geen invloed, maar u kunt ze wel onder controle

hebben door b.v. uw dagindeling aan te passen en een bezoeksregeling uit te werken met andere familieleden.

Molshoop

Wie de controle verliest en niet de mogelijkheid ziet ze terug te winnen, raakt gestresseerd. Dat is een toestand die niet mag blijven aanslepen. De problemen ontwijken of ontkennen leidt enkel tot apathie, lusteloosheid en zelfs depressie. Een eerste stap is dus het probleem actief te lijf te gaan door het te erkennen. Bijzonder belangrijk is ook

uw houding: onder stress wordt elke molshoop immers een berg. Relativeringsvermogen is hier het sleutelwoord. Ten slotte moet u uw leefstijl onder de loep nemen. Hebt u een gezonde voedingsgewoonte? Doet u aan lichaamsbeweging? Kunt u zonder sigaret? Hebt u familie of vrienden bij wie u af en toe terecht kunt? Doet u ten minste een keer per week iets voor uw plezier? Enz. Dit zijn geen clichés, maar stuk voor stuk waardevolle stressverminderende elementen.

nauw bij het onderwijsproces betrokken. De school brengt hen op de hoogte van studieproblemen, minderbegaafde kinderen krijgen taken mee naar huis en de ouders werken hun kind zelf bij. Dat doen ze maar al te graag, want tenslotte mag elk gezin in China maar één kind krijgen.

De virtuele les. Hoe moet de school veranderen om in de informatiemaatschappij mee te kunnen en welke rol zullen leraars en ouders hierin krijgen? Dat moet het *Comeniusproject* uitwijzen. Vijf Berlijnse scholen ondernemen dit unieke project, waarbij de modernste technieken van computer en multimedia worden benut. Ze zijn via een netwerk onderling en met een mediacentrale verbonden. Ook de ouders en leerlingen kunnen van thuis uit werken op het netwerk. Wie voor het computerscherm zit, kan even naar het virtuele *communicatiegebouw* 'lopen', waar multimedialessen worden georganiseerd. Pa en ma kunnen het *gemeenschapsgebouw* binnen waar ze informatie uitwisselen met andere ouders, met leerkrachten en leerlingen. In het *projectgebouw* lopen klassikale en interscolaire projecten. De *multimedia bibliotheek* ten slotte is het centrale punt van het netwerk. Teksten, tekeningen, foto's, geluidsmateriaal, videoclips en computerprogramma's kunnen er uit een databank worden overgenomen. Onderwijs in de 21ste eeuw, maar dat duurt nog maar enkele jaren meer...

International Council for Educational Media - N. Vandenbosch - secretariaat-generaal ABC - Departement Onderwijs - Arcadengebouw - 1010 Brussel - fax 02-210 53 72

Roll over Beethoven. Jongeren houden van muziek beluisteren als vrijetijdsbesteding en dan vooral van Anglo-Amerikaanse popmuziek. De media - met MTV en Studio Brussel voorop - spelen een belangrijke rol in de muzikale background van jongeren. De muziekles op school doet dat minder. Ze beantwoordt momenteel niet geheel aan de verwach-

tingen van de jongeren. Dit besluit *Kristel Smet* in haar eindwerk aan het Lemmensinstituut in Leuven. Uit een enquête bij 120 jongens en meisjes van 16 en 18 blijkt ook dat het genre *Vlaamse schlager* nauwelijks wordt geapprecieerd, al is het voor hen minder wereldvreemd dan klassieke muziek. Opvallend is wel de interesse voor *oldies*, populaire muziek uit de jaren 50 tot 70. Niettemin komen de smaken van ouders en kinderen zelden overeen. Van de 16-jarigen bezit 47 % een eigen stereo-installatie, van de 18-jarigen is dat 79 %. De gemiddelde jongere koopt 6 CD's per jaar. Eén op de vijf 16-jarigen koopt er geen tegen slechts één op de vijftig 18-jarigen. In de muziekles zou volgens de jongeren best wat andere stof aan bod mogen komen dan blokfluit spelen, zingen, noten leren lezen, theorie over beroemde componisten en klassieke muziek beluisteren. Aangezien jongeren veel met muziek bezig zijn, kan er misschien wat ruimte komen voor minder conventionele of traditionele elementen in de les, zoals bewegen op muziek, etnische muziek, discussies, popmuziek en zijn achtergronden enz. Dit kan de leerlingen directer aanspreken en meer bij de les betrekken.

Geef les en word 120. Gepensioneerde leerkrachten tussen 57 en 83 jaar maken veel minder kans om te sterven dan de gemiddelde Belg. Tot die verrassende conclusie kwam de *Administratie van Pensioenen* tijdens het verzamelen van gegevens om de evolutie van de overheidspensioenen in te schatten. Na hun 60ste zetten de meeste leerkrachten vaak een punt achter hun loopbaan vanwege de hoge taakspanning en werklast. Blijkbaar recupereren vooral de mannen daar erg goed van. Jonge mannen die lang willen leven, moeten een carrière in het onderwijs maar eens sterk in overweging nemen. Voor de begroting is er wel het niet zo positieve neveneffect dat in het onderwijs vanaf 2016 het aantal gepensioneerden het aantal actieven zal overschrijden. ■

Pijpestelen

Stress kan op verschillende niveaus worden aangepakt. We zoeken in op de persoonlijke aanpak. Uitgangspunt is een goede leefstijl. Een gezonde voeding, beweging, ontspanning en goede sociale contacten verhogen uw weerbaarheid. Dan is er de *persoonlijke verantwoordelijkheid*. Laat de wereld u niet dicteren, maar zoek in alles een manier om zoveel mogelijk zelf invloed

uit te oefenen op de buitenwereld. Als u problemen constateert op school en er zelf onder lijdt, zoek dan een weg om collega's of zelfs de school hierbij te betrekken: de pedagogische raad, een gesprek met de directeur, een studiedag. Een derde punt is keuzes maken, prioriteiten leggen, plannen, *nee* durven zeggen. In één woord: *time-management*. Stel u bij elke extra taak de vraag: wat betekent dit voor mijn totale dag-, week- of jaarrooster? Kan ik die taak aan en wat betekent ze voor mijn andere taken? Is het interessant genoeg om er iets voor te laten schieten? Weinig mensen anticiperen op die manier. En dan is er uw zelfbeeld. Typisch voor stress is een verminderd zelfvertrouwen. Zo bestaat het fenomeen dat lerars

X buiten het lesgeven op vijf andere domeinen actief is en daar heel wat appreciatie voor mag horen. Toch zaagt zij zelf de poten van onder haar stoel, omdat ze zich laat obsederen door de punten waarin ze minder succesrijk is. «Ik ben niets waard», denkt en zegt ze. Nochtans zou ze dat niet zeggen als ze eens een profiel opmaakte van al wat ze doet en naging hoe goed ze is in alle deelaspecten. In **Niet meer bij de les** staat zo'n profiel. Meer zelfvertrouwen vergemakkelijkt trouwens de *assertiviteit*, de bereidheid om voor zichzelf op te komen, om *nee* te zeggen, om te

praten met collega's, om naar de directeur te stappen. Zo iets doet niemand die in een neerwaartse spiraal zit. Nog een belangrijk element is rationaliseren. Veel stress komt van binnenin. Mensen hebben de neiging emoties niet aan zichzelf maar aan bepaalde gebeurtenissen te wijten. Zij zoeken de oorzaken buiten zichzelf. Zo zal een gestresseerd leerkracht die een *buitenproject* al ziet floppen omdat het pijpestelen regent, reageren in termen van *Wat gaan mijn collega's van mij denken?* of *Dit is een ramp!* Nee, het is geen ramp en regenen doet het in België wel vaker. Relativeren van wat u niet kunt veranderen is de kunst, alternatieven zoeken voor wat u wel kunt veranderen, is een pragmatische reactie. En bovenal is er nog de humor, die het relativeringsvermogen vergezelt.

Schaakmat

Humor en relativeren, het is vaak een goed begin bij tuchtproblemen, een van de grote stressveroorzakers. Wie zich gevisieerd voelt door plagerijen van leerlingen en de kleinste vorm van confrontatie meer en meer als een bedreiging ervaart, zal zijn situatie niet verbeteren door krampachtig een machtsstrijd te

willen uitvechten. Het is immers één tegen allen en de groep is sterk. Misschien heeft het ook te maken met beeldvorming: ga er niet van uit dat leerlingen per definitie leergierig zijn en dat de kwaliteit van uw les uw tuchtprobleem veroorzaakt of oplost. Reken ook niet op sentiment. Leerlingen beseffen niet dat een volwassene er onderdoor gaat. Probeer veeleer zonder sancties maar met een ironische opmerking de belhamel terug te fluiten. Het is geen wondermiddel, maar u zet hem wel even schaakmat. ■

WEG MET STRESS

In **Niet meer bij de les** vindt u tal van vragen, tests, praktische adviezen en tips om stress bij uzelf, uw collega of werknemer te herkennen, te analyseren en aan te pakken. Het aspect orde houden maar ook steun binnen de school en time-management komen uitgebreid aan bod. Heel wat voorbeelden en situaties zijn trouwens recht uit de onderwijswereld gegrepen.

Peter Fokkens, Niet meer bij de les - Schouten & Nelissen - Kattenhuisstraat 23 - 1980 Zemst - ☎ 02-253 38 48 - fax 02-253 38 55

INFOLIJN

Voor al uw vragen
over onderwijs:
Koningsstraat 71
1000 Brussel
☎ **02-219 18 00**

«DAT KAN NIET IN KLASSE.»

☒ Enkele lezers noemen het inconsequent van KLASSE om zowel de acties van de Bond Beter Leefmilieu aan te kondigen als een advertentie op te nemen van Tetra Pak.

☒ Philip Dewinter (Vlaams Blok) stelt een parlementaire vraag n.a.v. de aankondiging in KLASSE over een werkgroep voor homoseksuele leerkrachten.

☒ De Oudervereniging voor de Moraal stelt zich vragen over het pluralistisch en neutraal karakter van KLASSE n.a.v. de publikatie van de resultaten van een onderzoek dat alleen werd uitgevoerd door de vrije PMS-centra.

Dit zijn slechts enkele grepen uit de correspondentie die wij voeren. Het hoort er nu eenmaal bij. Maar voor alle duidelijkheid toch dit.

☛ De redactie beslist autonoom over artikels, activiteiten, werking en publikaties. We zijn niet afhankelijk van de inkomsten uit publiciteit, maar die maken o.a. wel allerlei extra-activiteiten voor de lezer mogelijk. Zoals in elk ander blad is de redactie niet verantwoordelijk voor de teksten van **advertenties**. Wij hebben het schoolmeubilair niet getest, de schoolreizen niet uitgeprobeerd en staan niet garant voor de milieu-vriendelijke aanpak van sommige bedrijven. Daarom staat er onder elke advertentie ook het woord *advertentie*. Leerkrachten worden geacht hun leerlingen op te voeden tot kritische consumenten. Dat doen zij ook, dag aan dag. Wij gaan er dan ook van uit dat zij voldoende kritisch vermogen hebben om zélf te oordelen. Wij ruimen ook graag (gratis) plaats voor humani-

taire organisaties als Artsen Zonder Grenzen. En natuurlijk publiceren we (gratis) de activiteiten van de Bond Beter Leefmilieu voor scholen, ook als die soms haaks staan op de belangen van een adverteerder. Dat noemen wij nu net een voorbeeld van consequentie.

☛ Hetzelfde geldt voor de aankondiging van activiteiten, studiedagen en samenkomsten. We vermelden in elk nummer de contactadressen van meer dan honderd **organisatoren** die iets rond onderwijs doen: verenigingen, zelfhulpgroepen, studiecentra en instellingen uit de meest diver-

se hoeken (uiteraard ook homoseksuelen). Net deze vak-, net- en niveau-overschrijdende aanpak stellen ook vele lezers op prijs. Zij zijn zelf volwassen genoeg om over het aanbod te oordelen. Tot spijt van wie het benijdt.

☛ We publiceren onderzoek van alle universiteiten en onderzoekers, welke ook hun eventuele **strekking** of achtergrond is. Als de vrije PMS-centra of de VUB een interessant onderzoek uitvoeren, moeten wij daar dan over zwijgen tot ook de andere PMS-centra of universiteiten zo'n onderzoek uitvoeren? Of publiceren we gewoon de resultaten tot nut van het algemeen, met de correcte verwijzing naar de bron? En is het soms niet verrijkend eens iets te lezen dat muren doorbreekt en grenzen overschrijdt? Ook (en zeker) in onderwijs?

☛ By the way. We zijn ook blij met dergelijke reacties, hoor. Ze bevestigen alleen ons uitgangspunt: dat we kritische lezers hebben. Houden zo.

LAAKBARE PRAKTIJEN

Ik las een tijdje in KLASSE over de Commissie Laakbare Praktijken. Krijgt die commissie veel klachten? Moet de minister zich houden aan haar uitspraken?

Artikel 41 van de Schoolpactwet omschrijft een aantal praktijken die op een school niet mogen gebeuren. Dat gaat vooral om het verbod op handelsactiviteiten, oneerlijke concurrentie tussen onderwijsinstellingen en het verbod op politieke propaganda. Sinds 1 januari 1992 heeft deze Commissie vier klachten ontvangen, vooral over het verbod op handelsactiviteiten. Eén

klacht werd gegrond geacht, één klacht is nog in behandeling en één klacht is door de Minister zelf behandeld, op basis van de uitspraak op de eerste klacht.

De Minister is inderdaad niet verplicht om het advies van de Commissie te vragen. Artikel 43 van diezelfde Schoolpactwet zegt dat de bevoegde minister beslist of de zaak al dan niet aan de Commissie wordt voorgelegd. Datzelfde artikel zegt ook dat het advies niet nodig is als er al een uitspraak is over een gelijkaardige klacht. Het uiteindelijke advies van de Commissie is niet bindend. Het vormt de voorbereiding op de eindbeslissing van de minister, die het advies dus ook kan negeren. De adviezen worden evenmin gepubliceerd. Wel is er een omzendbrief (van 5 juni 1989, Kab. Gemeenschapsminister Jur/6) die regelmatig wordt aangepast op basis van de adviezen van de Commissie.

Meer informatie: Commissie Laakbare Praktijken - Departement Onderwijs - Afdeling Coördinatie Beleidsuitvoering Onderwijsniveaus - RAC Arcadengebouw - 1010 Brussel

ADRESSEN VAN SCHOLEN

Vaak zoeken wij adressen van andere scholen. Bestaat er op het Departement zoiets als een lijst van scholen die wij kunnen raadplegen of aankopen?

Die adressenlijsten bestaan inderdaad. Zopas verscheen de *Lijst van de basisscholen* (ref. 749.1, 100 fr.). De lijsten voor het voltijds secundair onderwijs (scholen en internaten) zijn bijgewerkt. Het zijn er nu zes (één per provincie + één voor sociale promotie): Antwerpen (748.1AN), Brabant (748.1BR), Limburg + BSD (748.1LI), Oost-Vlaanderen (748.1OV), West-Vlaanderen (748.1WV) en sociale promotie (748.2). Het deeltje sociale promotie kost 65 fr., de andere 50 fr. per deel.

Daarnaast is er ook nog een adressenlijst voor het HOBV, volledig leerplan (750.1, 65 fr.).

U kunt deze publikaties bestellen door overschrijving van het juiste bedrag (met vermelding van het referentienummer) op rekeningnr. 091-2203006-68 van Departement Onderwijs - Dienst Verkoop van Publikaties - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 94 36

KLASSE IN UW BRIEFBUS

Hoe komt het dat mijn collega's KLASSE soms enkele dagen vroeger krijgen dan ik?

De Post neemt de vrijheid om maandbladen die zoals wij onder het tarief drukwerk vallen, te verspreiden over een periode van maximaal vijf werkdagen. Er kan dus, buiten onze wil, enige speling zitten op de ontvangst van het blad. Maar het mag u een troost wezen dat voor gratis aanbiedingen enz. niet het principe geldt van de alersnelste. Wij weten wanneer iedereen zijn exemplaar ontvangen heeft en brengen daar de organisatoren van op de hoogte. Wat niet belet dat u als u zinnens bent te reageren, u dat het best zo snel mogelijk doet. ■

klasse

Afgiftekantoor 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TJDSCHRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

LEKKER PESTEN

In Vlaamse scholen worden meer dan 155.000 kinderen op een of andere manier gepest. Gemiddeld is in elke klas zelfs één leerling dagelijks of wekelijks een ernstig slachtoffer. Voor hen is de school een hel. Er zijn ongeveer even veel pestkoppen als zondebokken.

Slechts 8% van de gepeste leerlingen zeggen dat ze met hun problemen terecht kunnen bij schooldirectie, leerkrachten of hulpvoedend personeel. 40% erkennen dat ze nooit en van niemand hulp hebben gekregen. Nochtans kan de ingreep van leerkrachten effectief een verschil maken. Ook dat is bewezen. Gelukkig starten dan ook steeds meer scholen en leerkrachten met een anti-pestplan. Zij die anders in stilte lijdten, danken u.

U kunt de praktische handleiding Pesten Gedaan Ermee nu bestellen. Zie p.23.

België - Belgique	
PB	
8500 KORTRIJK 1	
4	281